

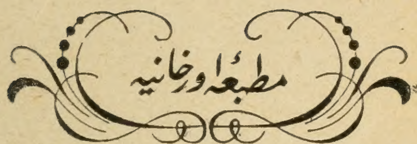

روشن اشرف

كچمش كونلر

كتابخانهٔ سودى

١٩١٩

مطبعهٔ اورخانیه

تاریخدن یاپراقلر

لاله دورنده سعدآباد آقشاملری

ابراهیم پاشا وندیمم [١]

سعدآباد ، بازار : ١٣ : مارت : ١٣٣٢

بورایه هر کلیشمده کندی کندیمه صورارم : عجبا عصرلرك سنه‌لرینی کوره کوره بللری بوکولمش بو آغاجلر ، هر بهارده اوظریف ماضی‌یی تکرار بولمق ایچونمی یاپراقلانیرلر ، اونك ایچونمی شو چامورلی صولره‌اسی کولکه‌لرینی صالارلر و هیهات ، هر صوك بهارده او کونلرك داها اوزاقلاشان خاطره‌لرینی بیله یاشـاتامادقلری ایچونمی صولارلر ، شـو مرمرلری سوکولمش ، طاشلری قوپمش ریختیملره دوکولورلر ؟

صانیرم ، خرابه‌سی قارشیسنده طوردیغمز سعدآباددن و اوراده کچمش دوردن بحث ایتمك ایسته‌دیکمی آکلادیکز !

أوت لاله دوری ! أوللری ظفرلر ، صوکرالری بوزغونلرله دولو تاریخمزك رقیق ، بایغین ، رنکلی ، وقوقولی لاله دوری !

---

[١] خصوصی امتحانلردن صوکره‌کی تنزهلردن برنده سعدآباد قصری قارشیسنده دارالمعلمین افندیلرینه یاپیلمش برمصاحبه :

پساروفچه معاهده‌سندن صوكره یورغون پادشاه، دولتك آغیر
ایشلرینی ذوقك خفیف بوغوسی آلتنده اویوتمق ایسته‌ردی !

طاوول وطوپ سسندن اوصانمش شاهانه قولاقلری، شعرلرك،
سازلرك، بلوری سسلرك، چاغلایان صولرك آهنكنی آراردی .
كوزلری بوغوشان قاووقلیلر، سپاهیلر دكل، شفاف كردانلر، آهو
باقیشلر، صیرمه‌لر واپكلر، آلماسلر وزمردلر اوزله‌ردی .

احمدثالثك هم خزینه‌سنده چوق‌پاره، هم شهرنده چوق اكنجه
ایسته‌ین آلاجه‌لی آرزوسنی بركیشی یرینه كتیرمشدر : ابراهیم پاشا .
سرایده بر حلواجی چوجوغی اولان بو نوشهرلی وزیر اعظم،
شوكتلیسنك روحنی نه كوزل آكلامشدی ! غربدن و شمالدن
زهرله‌یجی برر روزكار سرتلكیله اسن آوستریا وروس قوتلری،
یالكز ویدین ونیش دلیكلری طیقاندیریلارق دوردوروله بیلدی .
وبوتون نظرلر مملكتك ایچنه چه‌وریلدی. نازنین پایتختده برصفاعالمی
قورولدی . مثلسز بوغازك یشیل قییلری نادیده برر مرجان، برر
صدف كبی بیاضلی، قیرمزیلی یالیلرله، قصرلرله سوسله‌ندی .

لاله زارلر، سنبلكلر، كلستانلر استانبولی رنكلره وقوقولره
بورودی! شیمدی اووقتكی استانبول كوزمك اوكنه كلیور: تپه‌لرده
صیقیشیق، آغیر ویوكسك طاش بنالر یوق، باصیق وصومورتغان
تخته اولریوق . لیمانك ایچنده نه راحت قاچیران بردودوك یایغره‌سی،
نه‌لكه یاپان برسیاه دومان پارچه‌سی! مناره‌لی‌وقبه‌لی، باغچه‌لی وسرایلی
پایتخت برروٴیا بلده‌سی‌قادار شعشعه‌دار، برخیال‌قادار نارین وسس‌سز!

بوتون بو کوزللکلری دویا دویا طاتمق ایچون بر احمد ثالث، بر ابراهیم پاشا اولمالیدی !

مثلا ایلیق بر بهار کونی بیکده‌کی « همایون آباد » دن ، سلطنت قایغنه بینه‌رك قورولرك ، ساحلسرایلرك وقصرلرك اوکندن کچمك ، داغلرك مرزنکوشلرینی، آقاسیالرینی، چارداقلرك صالقیملرینی قوقلایه قوقلایه ، قوشلرك بیتمه‌ز جیویلتیلرینی ایشیده ایشیده پارلاق صولرده آقمق ! وبوجاذبه‌نك فسونی آلتنده لیمانه کیرمك ! یاربی اونه شعر ! تفق سرویلر آره‌سنده‌ن فیشقیران کوموشی‌قبه‌لی‌سرایك باصاماق‌باصاماق لاله‌زاری ، سرای بورننده یکی بر سه‌میرامیس باغچه‌سی ، اونك تنوعی، اونك‌عطرلری!... قارشیده طوپخانه‌ده « امن آباد » ك لطیف سنبل کوبه‌کلری ، بودور شمشیر سایه‌لری ، یکپاره چام کولکه‌لری !

ایشته استانبول مدخلی ! ایشته کوکلر آلتنده بر اشی داها یوق، براق، سحرکار خلیفه شهری؛ ایشته چیچکلرك، قوشلرك محاصره‌سنه اوغرامش، ذوقه مغلوب خلیفه شهری !

*
* *

پادشاه ، صدر اعظم ، شاعر واهالی بوذوق عمانك سرخوشلق ویرن جوشقون دالغه‌لری اوستنده هرکون بر باشقه ساحله چارپارق اون‌اوچ سنه یوزدیلر. اون اوچ قیش حلواصحبتی ایتدیلر، اون اوچ بهار لاله ذوقی ایتدیلر ، اون اوچ بهار چراغان صفاسی سوردیلر !

اویله صانیورم‌که ندیم وافندیلری اك صبرسزلقله‌بهاری کوزله‌ردی. و بهارده اك کزیده‌بولدقلری یر سعدآباددی!... سعدآباده سلطان دکل، فقط وزیری صیق کیدردی

آه سعد آبادك آقشاملری ! تخیلی بیله انسانه الك شعله‌دار آنلری یاشاتان او آقشاملر !

خفیف قیریشیقلرله ماوی خلیجه این بوصولرده قایقلر، کوکدن صویه وورمش برر هلال کولگه‌سی کبی آغیر آغیر قایار، اطلاس خلعتلی، یاقوت خنجرلی، زمرد یوزکلی وزیر اعظمی وشیدا ندیمنی کتیره‌ردی . کیم بیلیر اوتوز ستونلی بیاض قصرك یایوان پنجره‌لرندن، ویته‌لی شهنشینلرندن بویوك‌وزیری قارشیلامق‌ایچون بوصولره قوجاق قوجاق لاله‌لر صاچیلرمیدی ! وکیم بیلیر اولاله‌لر نارین کوره‌کاردن صیزان شبنملر آلتنده اوچ چیفته پیاده‌نك اطرافنه برر هاله ئوره‌رمیدی؟

فقط بیلیورزکه شو سدلر برر لاله‌زاردی : «ابراهیمیلرك» ، «تاج قیصرلرك» ، «شاه‌بانولرك» ، «سیم اندامرلك» ، «دوشیزه‌لرك» آیاق اوجنده خفیف قوقولی متواضع منکشه‌لر، قدیفه‌لی شبویلر بویون بوکردی . صدرجهان، جدول سیمك، مرمر باصاماقلرندن سرایك سرین، رایحه‌لی، فسقیه‌لی باغچه‌سنه چیقارکن ایپکلره بورونمش لوند قاووقلیلر برلره قاپانارق تشریفنه آلقیش طوناردی . پارلایان ویاقمایان بهار کونشی ده بو سلطنتلی باغچه‌نك اوستنده سماوی برتاج کبی ساعتلرجه قالیردی .

طاغلرده‌کی قوقولری طوپلایارق، چیچکلری دالغالاندیرارق، قورولرده‌کی لیلاقلرك، صالقیم سوگودلرك تازه یاپراقلرندن سوزوله‌رك سرایه قوشان خفیف ملتم، ... یاماجدن یاماجه عکس ایدن نکته‌لی ورنکلی بلبل دملری ... چاغلیانك مرمر بایرلردن کوپوکلرله دوکوشی ... یتمش کشیلك برساز فصلی ... صوکره برطنبورك داملا کبی آهنکلرینه قاریشان داوودی برسسده :

بر کیمسه یه آچیلماز ایدم دامنك اولسه‌م کیم کورر ایدی سینه کی پیراهنك اولسه‌م
دائم آراین بولسه جوانم سنی بنده برغنچه کل اولسه‌ك ده سنك کلشنك اولسه‌م
دستیده قدحده طویامام کورمکه باری ای کوهر شفاف سنك مخزنك اولسه‌م
دوکونکه، سوکولکه، قوغولغه بالله هپ قائم اما که افندم سنك اولسه‌م
شمع اولمزایسه‌م بزمکه یوسوزایله باری درکاهکه برمشعلهٔ روشنك اولسه‌م
چشمانکك اوکرنسه‌م اوکافرجه نکاهن
برلحظه ندیم نکه پرفنك اولسه‌م

دیین قیصقانچ غزل، یاخود نی فیصلتیلری آره‌سنده :

سینه‌ده أول نه محرق آرزولر وارایدی لبده سرکش آهلر آتشلی هولر وار ایدی
بویله بی حالت دکلدی کوردیکم صحرای عشق آنده مجنون بیدلر، دیوانه جولر وارایدی
بن بوکون برنو بهار حسن وآن سیرایله‌دم طرف دستارنده سنبل کبی مولر وارایدی
سن نه برنو نیاز عاشقمی پیدا ایله‌دك کوبکه بر بردوکولمش آبرولر وار ایدی
ای ندیم ای بلبل شیدا نیچون خاموش سن
سنده أول چوق نوالر، کفت وکولر وارایدی

دیین اینجه وشن ملاللی بیتلر !

سعد آبادك ایشته بر اکلنجه ساعتی، ندیمك ایشته الهام منبعلری :
بوتون رنك، بو، نغمه، نکته اویونلری . بوشطارته‌قارشی غنچه‌لر
بیله یشیل دوداقلرنده‌کی خنده‌لری طوتامازلر، برر قهقهه کبی
آچیلیرلر وکل اولورلردی، دکل که او رند، او مستهزی، او حساس
شاعر !

ندیم، قوشان روزکاره : بونجه زماندر ایرانی، تورانی
کزمکده‌سك، اورالرده بویله سرمدی بر یر وارمی ؟ سکا شونك

طوپراغندن بردامله ویره‌یم، ختن خاقاننه کوتور وصور اونده بویله
مملك بولنورمی! دییه حایقیرردی .

نیسان مهتابنك ماوی کولکه‌لری آلتنده، چراغلر طولاشان،
بلبللر اوچوشان لاله باغچه‌لرنده شن وسرمست ندیم ، نکته‌لرك ،
سبولرك ، ساقیلرك ، خواننده‌لرك ، سدیرنده باغداش اوطوران
وزیر اعظمك ویردیکی نشئه‌لر آره‌سنده‌شن وسرمست ندیم، استانبولی
کونشله طارتیلاجق قدر آغیر بر پرلانطه کوروردی . بودلاراشهرك
برطاشنه بوتون عجم ملکنی فدا ایدردی . استانبولك سرایلری ،
جامعلری ، چارشولری ، حماملری اونی جوشدورردی؛ هله ذوقلرله
دولو « باغلری ، قصرلری ، کهسارلری » !

وبوتون بونهایتی کلمه‌ز اکلنجه‌لر ایچنده غمی کورمکه وقتی
یوقدی . اونی « عدم آباده » کوندرمشدی ، کندی « نشاط آباده »
کیتمك ایچون .

*
* *

پایتختدن اوزاق ، اوزاق قورو وبوش‌چولك آرقه‌سنده‌هر کسدن
آیری ، هر لطفه مستغنی یاشامش بدبین فضولی ،

دوست بی پروا ، فلك بی رحم ، دوران بی سکون
درد چوق، همدرد یوق ، دشمن قوی، طالع زبون

دیمش « فقیر پادشه آسا ، کدای محتشم » فضولی نره‌ده !

ذوقلك خروشی ایچنده بایغین : کل بنم قاشی هلالم بزه برعید ایده‌لم

کیده‌لم سرو روانم یورو سعد آباده

شهنشینلر زینتی ، آغوشلر پیرایه‌سی،
داخی بر بیلدز یانندن آیربلملی دایه‌سی

دیین شن ندیم نره‌ده! ندیمك انكین روحنده غمك بارینه بیله‌جكی اوفاق بر لیمان بیله یوقدر! قصیده‌لری ، غزللری آهنكدار ، رقیق برر قهقهه‌در!

وعصرلر آراسنده بوایکی بویوك شاعرك برنجیسندن بزه ، چوللرده‌أسن روزکار کبی یانیق، حسرتلی بر آه، ایکنجیسندن طربك سوزکون، برازده شهوانی خنده‌سی قالدی.

*
* *

دینه‌بیلیرکه ندیم دیوانی ابراهیم پاشا ایچون یازدی! ایچنده همان برقصیده یوقدرکه اوراده وزیر اعظمك ستایشی بولونماسین: ابراهیم پاشا برمجلسه کیردیکی زمان کوکسه کیرمش جان کیبدر، اوراسی همان روحلانیویرر. ابراهیم پاشا اویله برکونشدرکه زرنکارلی طاوانلره آصیلمش آویزه‌لرك ضیاسی آنك تابشی قارشوسنده سونوك قالیر! ابراهیم پاشا اویله جوهردرکه صاچدیغی آلتونلر براعمار تخمی کبی ملکك هرکوشه‌سنه أکیلمشدر. ابراهیم پاشا اویله درین نظرلی برسیاسیدرکه برباقیشی پادشاهك کوکلنی‌ده تسخیر ایتمشدر، ایرانی‌ده. ابراهیم پاشا ندیمك ثابت فکری، مزمن الهامکاریدر: قیش کلسه اونی خاطرلار، بهار اولسه اونی خاطرلار، رمضان کیرسه اونی خاطرلار، بیرام‌اولسه اونی‌خاطرلار،قصرلرده،حماملرده، باغلرده خاطرلادیغی، صیقینتی دملرنده مدد اومدیغی هپ اودر. اوکا مربوطیق ازلیدر. وابدی اولاجقدر.

لاله، گل، می، ساقی، سعدآباد، ابراهیم پاشا، احمد ثالث! ایشته ندیم دیوانی!

ندیم بوتون یکیلکلری ، اینجهلکلری ، بونلر ایچنده و بونلر ایچون یاپدی. ندیم ، اوصفا گونلرینك شیدا بلبلی ، او گونلری حالا بزده بیله بوتون گوزللکیله یاشاتان دهالی روحی ! عالمنك اوزونلغنه برحد چیزهمهز، «حضر تخم عمر جاوید ا کدی نخلستانه» دیر ، « حیاتی بیتمهیهجك بردم شغف » صانیردی .

*
* *

فقط هیهات ! هپ دونن وهپ دکیشدیرن ارض اوزرنده پایدار نه واردر ؟ بر حیدودپاطرونا بوتون بوسلطنتی، بوحشمتی آلت اوست ایتمك ایچون کافی کلدی.

مملکته ذوقی ، ذوقله برابر یکیلکی ، صنعتی صوقان ابراهیم پاشانك ، کاغدخانهلر ، ضربخانهلر ، طباعتخانهلر ، سوقلر، گرمابهلر، مدرسهلر، چشمهسارلر، باغلر، کاشانهلر قوردوران ابراهیم پاشانك جسدی بیله قاتللرك اللرندن قورتولامادی . استانبولی چیلدیرهسیبه سون ندیم اوراده کندینه بللی بر مزار بیله بولامادن توز اولدی . خلیفه چینی دیوارلی، لوش، راطب برسرای اوطهسنه طیقیلدی . شو رنجنیم بوینی سوسلهین یوز یکرمی کوشك محمود اولك تختی آیاغنه برخرابه اولارق سهریلدی.

بکا اویله گلیورکه اوزماندن بری چپلاق طاغلر ، باقیمسز صولر ، آواره قوشلر ، بوراده هر بهار اوشن گونلری آگارلر .

طوپقپو سرايى ، حرم دائره‌سى

دها اشیکنده انسانى هیجان قاپلایور .

— قوشخانه قاپوسى !...

دییورلر. صاغ شاقاغندن چکه‌سنه قدر دریسى قانلرله صارقیق سلیم ثالثى شلته‌ده شو عرض اوطه‌سى اوكنه چیقاردقلرى قاپو ... قولاغكزده علمدارك كور هیچقیریقلرى چینلایور ، نظركزده ولایتلى وزیرك نعشى قوجاقلایشى جانلانیور. صوكره قاپولرى بالطه‌لایان، كوشه‌لره، بوجاقلره پالالرله، یاتاغانلرله قوشوشان عسكرلرى... او اثناده كنج بر شهزاده‌نك شوایجه ، كلاه تپه‌لى باجادن قولنك یاره‌سیله خلجان ایچنده قاچیشى .... بر برینه قوشاقلرله طوتدورولمش مردیوندن اینه‌ر اینمز نعشك یانى باشنده پادشاهلغه قاووشماسى ... عینى دقیقه‌لرده دوردنجى مصطفى‌نك حالا حكمدارلغى بیراقمامق ایچون بغداد قصرنده تهورله اصرارى... شهزاده محمودى اولدورمكه قوشانلرك چورى قالفه طرفندن آتیلان كللرله مردیون باشنده بونالوب قالمالرى .... برقاچ ساعتك ایچنده عثمانلى تختنك اطرافنده نه خارق العاده خلجانلر ...

دیرکن رهبرکز برقبه‌نك آلتنده‌کی کوشه‌ده یشیل ، یایوان بر پارمقلق کوسته‌ریبور : «کوسم والده سلطانك کوشه‌سی ! » دییور .

تاریخی قاریشیق وعنادجی برقادین حرصی ، صنعتکارلری‌ده توکنمه‌ز برفاجعه‌موضوعیله بسله‌ین‌اختیار والده‌سلطان أولدورولدیکی کیجه بورایه آتیلمش . کیم‌بیلیر ، زلفلیلردن کوچوك محمد، دولابه صاقلانان کوسم والده‌نك بوروشـوق بوینی شو پرده‌دن قوپاردیغی ایپله‌می صیقدی . سرایده بر افسـانه اولان، حالا دولابدن چیقاجق دییه‌بکله‌نن وجودشوراجقده‌می چورودی ! صارارمش‌چیملره‌صارقان شو فناری هرکیجه برقالفه بلکه حالا یاقیور .... ایشته‌عینی قاپوده ، برآدیم دها أوته‌ده دردنجی محمد دورینك بر رمضان کیجه‌سنده‌کی خانجان وجنایت صحنه‌سی ....

دوز رنکلری چایرلری خاطرلاتان آچیق یشیل چینیلر ایصسز میدانه ملول برشنلك دوکیور . بوتون بوخاطره‌لری سزه سـکوت سویله‌یور . قورقولی ماصاللر دیکله‌ین برچوجوق کبی بوزولدیککزی دوییورسکز .

* * *

اوسق اینجه تنته‌لر کبی‌اویمالرله ایشله‌نمش مرمربرقاپودن کیردك : هرطرفی قبه‌یله، اینجه دمیر دستـکلرك طوتدیغی صـارقیق قورشـونی رواقلرله چه‌وریلی بر آولو ؟ . . . دمیر چوبوقلر ومرمر سـتونلر آره‌سنده‌کی پنجره‌لری قویو رنك قفسلرله قاپالی برآولو ... طاشلرینك آره‌سنده یوصونلر بیتمش، قارارمش، قورومش ...

رهبر دییورکه :

— حرم طاشلغی میدانی . قارشیکزده باش قادین دائره‌سی .
اوست قاتی خزینه‌دار اوسته‌لر دائره‌سی . . . شو صاغ قسملرده‌ده
قالفه‌لر اوطورردی .

سی، دیشاریدن کلن مسلسل یاپراق خیشلتیلرینه قاریشارق
شو بوشلقده چینلاپور ...

دیمک‌که پادشاهلر بایرام کونلری آزغین آتلره شوق‌یودن
بینرلر ، مالطه‌لرك اورته‌سنه بر یول خالیسی کبی کومولن شوچاقیللی
ایزدن کچرلرمش . او زمان بوسکونك اورته‌سنده اونك قلیجی
و آتنك نعللری شاقیردارمش . اوزرینه اورکه‌رك باصدیغمز شو
چاقیللری اونعللر آشیندیرمش . اوزون قاووقلری،رنکارنك‌ایپکلی
کورکلریله یرلره دوغروقاپانان آق آغالرك، حرم‌آغالرینك آره‌سندن
پادشاه کچدکجه کیم بیلیر ، شو دوکوك قفس آرقه‌لرنده نیجه والده
سلطان ، نیجه قادین افندی ، نیجه سلطان ، نیجه خزینه‌دار وقالفه
اصول اصول فیصیلداشارق بو صحنه‌لری سیر ایتدی . محمود اول شو
یینك طاشنه واررکن آت اوستنده جان ویردیکی زمان کیم‌بیلیر
بوقفسلردن شو میدانه نه‌چیغلقلر، نه‌هیچقریقلر دولدی ، نیجه قادین
باش آچیق بوطاشلره فیرلادی ...

— شیمدی نره‌یه کیدییورز؟

— بوراسی والده دائره‌سی ...

بری برینه‌سورروندکجه دونوق‌دونوق شانغیردایان وانسانه‌غریبالك
حویزناسی آناختارلردن بریله غجیرتیلی برقاپوآچیور. ایچاریجه قاپیلردن

درین، لوش برچینی عالمی کورونیور. بوغوم بوغوم ضیاء، تهآرقه‌ده ایری
برشفاف بنك کبی قالمش ... بندن اوزاقلاشدقجه کوچولمش کوزوکی
قاپیلرك مرمر پروازلری اوستنده نفیس نفیس مذهب تلثلر یازیلی ...

کوسم والده‌نك اوداسی جداً غایت لوش . هر یاننده دائمی بر
آقشام غریبلکی وار . احمد ثالث دورینك زرنکارلی سقفلرینی
آکدیران طاوان کوستریشلی برحشمتله دیوارلرده‌کی ایتالیان چینیلرینه
آغیر باصیور، اونلری چیرکینله‌شدیرییور وجیلیزلاشدیرییور.

کوسم سلطان یوصولرینی شو کوشه‌ده قورمشدی . طرخان
سلطانك آدملرینی کندی آغالری صانارق :

— کلدیکزمی ؟ دیه بوقاپودن سسله‌نمشدی.

— بلی ، بویروك .

جوابنه شو اشیکده سه‌ویمش، برآدیم اوته‌ده اولومی بولمشدی...
او کیجه بودائره‌ده چیفته مومل « دیکله‌ندیریله‌مش » وقپولر
«چه‌وریله‌مشدر». جمیع روایت اوطه‌دن اوطه‌یه بشقه‌لاشارق پادشاهلك
قولاغنه کیم بیلیر نصل کیتدی؟ ذاتاً بوقسوتلی یرده آنتریقه‌لردن بشقه
برشی دوشونوله‌بیله‌جکنه عقل ایرمه‌یور . شو دیوارده‌کی اصالتسز
صاقسی رسملریله، هپ عینی آدملری، عینی پنجره‌لری کوسته‌رن شو
میداندن بشقه بوراده کیلری آووناجق برشی یوق... بوعذاب حجره‌سنه
قاپانان قادینلر عصبیله‌شمکدن بشقه نه‌یاپابیلیرلردی ! صوك حزین
خاطره‌سیده سلطان عزیزه عائدمش. خلعندن صوکره بوراده اوچ
کون قالمش . بلکه اوطوردیغی مندرده شو ایدی .

اونك کبی ضیایه ، سلطنته آلیشان برآدمك بوراده طویدیغی

اوزونتی‌یی بن ده بر آن ایچنده طویدم . محقق سلطان عزیز بوراده ، وسعتدن آلینوب قفسه آتیلمش بر ارسلان غضبی ، بر ارسلان خاجانی گچیردی .

اوطه‌لر دگیشدکجه حس ایدیلیورکه اوروپا الک ابتدائی ، الک قابا صنعت تلقیلریله بو شرق سراینک دیوارلرینه یاواش یاواش طیرمانیور . اسکی اصیل ذوقه بر صالیانغوز چیرکینلکیله یاپیشیور ، آزاوته‌ده طاوانلر مزه ، قبه‌لر مزه قدر چیقاجق . ایشته مثلا والده سلطانلرک یمك اوطه‌سنده‌کی قبه . اورایه کوتو کارندن صالقیملر صارقان آصمه‌لر رسم ایدلمش . دیوار پنجره‌لرندن کلن ضیالر ، اونلری هیچ اولمازسه ، قابارتمه کبی کوستریور . فقط شو صوفه‌نك ، شو سدیرك اوستنده‌کی انسانسز ، پلانسز و مسافه‌سز سرای ، مسیره و قاییق رسملری نه اوله جق .... بونلرك یاننده صدف قاقمه‌لی آرابه‌سك قاپولر نه یوکسك ، نه مثلسز بر تضاد تشکیل ایدییور ! . . .

یاواش یاواش والده سلطانك یاتاق اوطه‌سنه کیریلیور ، ایشته اوراده غایت آغیر چینیلره قاووشولیور : صاقسیلرك ایچندن آچیق یشیل چیچکلر بیاض زمینلره عادتا برر فسقیه نارینلکیله یوکسه‌لوب داملە داملە سرپیلمکده .... بونلره چینیدن زیاده غایت نادیده عجم شاللری دینه‌بیلیر .... فقط والده سلطان جداً ایشیقسز و هواسز بر اوطه‌ده اویورمش . ذاتاً ضیاء بوراییه آنجق حمام قبه‌لرنده‌کی تپه جاملری کبی درت بش دلیکدن بر رچیزکی اوزاتیور . سلطان بوندن ده صاقلانیرمش .

کبی قندیلی دیواره کومدورییور . یاتاغنی شو مذهب اوبانك آلتنه
سه‌ردیرییور . اوکنه‌ده ایکی صوم صیرمه پرده چکدیرییور .

براز صوکره غایت باصیق طاوانلی کوچوجك براوطه‌نك مدخلنده
بولونیورز . کوچوك و صیق پنجره‌لرندن حرم باغچه‌سنك کوربوز
سرویلری ، آره‌لرندن‌ده بوغولی برحالده استانبول پارچه‌لری ، شهر
قیرینتیلری کوزوکیوردی .

— بوراسی برمشهد ! دیدیلر .

سلیم ثالثك اولدورولدیکی یر ! بوقدر حشمتك ، دبدبه‌نك ایچنده
بو نه بیتمه‌ز ، نه‌نسلدن نسله منتقل برخلجان یاربی ! . . آرتق سیاسی
فعالیتی بیله قالمامش بر اسکی پادشاهی تا بویله الك محرم کوشه‌سنه قدر
قووالامق ، اولدورتمك ؟ . . . قودورمش یکیچریلری حرمسراینك
الك ایچ کوشه‌لرینه قدر صالدیرتاجق درجه‌ده کوزنی قان ، حرص
بوروین دردنجی مصطفی‌ده‌کی عائله محبتنی دوشونیورم . بو نه دینمه‌ز
قان ! . . . یا خبرسز هجومه اوغرایان زواللی سلیم ثالثك شاشقینلغی ؛
شومندرلرده ، شوجام کنارلرنده کیم بیلیر نصل چیرپیندی ! سلاحلرینی
آلمق ایچون شو ماوی دولابه قوشمش . فقط آناختارینی اوٓلجه
چالمشلرمش ... اووقت « نی » نه صاریلمش ، «الله الله» دییه باغیرمش ،
اوزرینه دیکیلان قامالره او ساز پارچه‌سنی سپر طوتوب وجودینی
قورومغه چابالامش .

بعضاً کولشلاشوب ، بعضاً آیدینلاشان دار ، دولامباجلی دهلیزلردن ،
کوچوك کیزلی مردیونلردن چیقارکن تأثرمدن حالا اوزاقلاشامیوردم .
فقط ینه اونك اوطه‌لرندن برینه کوتوردیلر . ترانزیسیون وروقوقویله

قاریشیق تورکواری بر یردی . دیوارلرنده چینی یرینه ، جلالری دوکولمش آیینه‌لر واردی . برینك اوستنده شو بیق اوقودیلر :

کورمه‌مش مرآت خولیاسنده اسکندر دخی
قیل نظر صورت نمادر بکزه‌مز کار قدیم
همت شاهانه‌سیله قیلدی بوقصری بنا
ربع مسکونك شه‌داد آوری سلطان سلیم ...

پادشاهلرك ، سلطانلرك یوزلرینه ، حشمتلی أثوابلرینه ، دولغون کردانلرندن صارقان مجوهرلرینه باقدقلری بو آیینه‌لرده آرتق کندی خیالکزی بیله کوره‌میورسکز. اونلرده اسکی سیالرله برابر توزلاشمش ، یالکز قدیدلری ، صولغون یالدیزلی چرچیوه‌لرده آصیلی قالمش... کیم بیلیر ، سلطان سلیم بوراده سوزدل آرایی نیجه دفعه دیکله‌دی ، مست اولدی ، شفاف ألالرك صوندیغی فغفور کاسه‌لردن ــ قارشی بشکطاش تپه‌لرینه خولیا ایله باقارق ــ شربت ایچدی . . . .

آرتق یوللریمی غیب ایدییورم . بریکی پادشاهك دائره‌سندن بر اسکی پادشاهك دائره‌سنه کیدن یوللر ، اوطه‌لر اوقدر بر برینه کرفت ، ایشیقلر قاریشیق صاچلر کبی بر برینه اویله دولانمش که ... ایکی آدیمده بر تاریخ دوری آتلایورسکز . سرایك پلانی آرتق ، هر طاشی کلیشی کوزل قونمش بر دومینو اویوننه بکزه‌یور . ایشته پارقه ناظر چیقینتیلی دائره‌ده‌یز : عثمان ثالث دائره‌سی ... اللیسنه قدر بوسرایك بشقه بر بوجاغنه قاپانیلوب براقیلمش بوعصبی پادشاهی دوشونمك ایچمه‌قورقو ومرحمت ویرییور . صانیورم‌که شیشمان وجودی ، چیرکین یوزیله ، باشنده یوسفی دستار ، شو قاپیلرك برندن چیقیویره‌جك . قادینلردن

خوشلانمایان ، یولی اوزرنده راست کلدکجه غضبلانان پادشاهك شو مرمرلرده ، شو حصیرلرده کوموش چیویلی آیاق قابی سسلرینی دویدقجه کیم بیلیر سرایلیلرك یورکلری نصل چارپاردی ، شو کوشه‌لره بوجاقلره نه تلاشله بوزولوب صاقلانیرلردی .

اسکی خلیفه‌لرك بویله یاتاق اوطه‌لرینه قدر صوقولدقجه ایچمه تاریخك خشیتلری ، خولیالری و جاذبه‌لری بوسبوتون دولیور . عثمانلی تاریخنی ذوقمزك ، صنعتمزك تاریخیله برآره‌ده کورویورم . دورلرمز ، پولتیقه‌لرمز ، مودالرمز ، مناسبتلریمز ، اوزه‌نتیلرمز ، سفارتنامه‌لرمزك ، سفیرلرك تأثیرلری چینیلرده ، آینه‌لرده ، دولاب اویمالرنده ، سدیرلرده ، قولتوقلرده ، تاریخ کتابلرندن دها واضح عکس ایدییور .

یورودکجه دائره‌لر قدیمله‌شیور ، دها اصیل ، دها محتلی برذوقه تماس باشلایور . سلطان سلیمان دائره‌سنك اشیکنه قدر واردق . فقط مدخلده :

— حمید أولك اوطه‌سی دیدیلر . وشو بیتلری اوقودیلر :

ملجأ شاهان عالم خان حمید دادکر
نسخهٔ اخلاقنه محتاج یوزییك فصل وباب
دیدهٔ بختی کبی حق قاپیسین مفتوح ایده
پردهٔ صبحی کشاد ایتدکجه دست آفتاب !

مرمر چشمه‌لر ، بیتلر ، یالدیزلر ، صدفلر وچینیلر آره‌سنده صوم صرمه یورغانلر آلتنده اویورمش . بلکه أوزینك سقوطنی شو آغیر اوبانك آلتنده طویدی . واورادە نزول اصابت ایتدی . پادشاهی

آووتان حکیم حسن افندی احتمال شو یالدیز مصراعلی مرمر قپونك آلتنده آغلادی .

هر کون بو یرلری کزن رهبرلرمك کورمه‌دن سه‌وکی طویدقلری، خیاللرنده کورمش کبی یاراتوب کندیلرینه مونسله‌شدیردکلری پادشاهلر وار. اونلردن بری ده سلطان حمید. قرق سنه شو یانده‌کی انزواخانه‌سنده چیله چکن پادشاهه آجیورلر. اوراده صابیسز هفته‌لری، سنه‌لری، کیم بیلیر نه جان صیقینتیسیله، کاه اوقویارق، کاه حصیر اوره‌رك، کاه .... بیلمه‌م، بیلمه‌م نصل کچیردی. ایشته دولتی، ماتی انحطاطه کوتورن منبعلر! یکیچریلری زوربالقلرندن کچیره‌جك ، خلقی دویوب رفاهی دوشونه‌جك یرده بویالدیزلی انزواکاهلره ، بوسوسلی زندانلره قپاتیلان ، سیکیرلری شولوشلقلرده چوروتولن، دنیادن، عصر خبرلرندن اوزاق یاشاتیلان مستقبل پادشاهلر ! او اداره‌سز ، او عصبی ، اومتلون پادشاهلر هپ بورالرده بوزولمش ! . . .

آیاقلرمز حاصیرلری چاتیردانارق ، بودوشونجه‌لر ایچنده یورورکن قیرمزی چوخه قاپلی بر قپونك اوکنده دوردق . دیوارلره قدر چیقان مرمر یرلره، نازین مرمر دیرکلرك طوتدیغی پنجره‌لی قبه‌دن یکپاره ایشیق حلقه‌لری دوکولیوردی. پادشاهلرك یتاندقلری حلوتك اوکنده‌کی یالدیز پارمقلقلی قپو کلیدلیدی. پادشاهلر ایچریده یتانیرکن جانی کیمسه‌یه امنیت ایده‌مه‌ز، رقیبلریله آره‌سنه بو دمیرسدی چکرمش... دیوارده‌کی سلسبیلدن یکپاره مرمر بانیولغه اینجه شارلتیلرله دوکولن صولر مرمرلره یایبلدقجه اوراده‌کی ضیالری قیریشدیران ، دیوارلرده شفاف خاره‌لرله اوینانان صولر؛ صوکره اینجیلی نمله‌لر ، ایپك بشتماللرله

خوشلانمايان ، يولى اوزرنده راست كلدكجه غضبلانان پادشاهك شو
مرمرلرده ، شو حصيرلرده كوموش چبوقلى آياق قابى سسلرينى
دويدقجه كيم بيلير سرايليلرك يوركلرى نصل چارپاردى ، شو كوشه‌لره
بوجاقلره نه تلاشله بوزولوب صاقلانيرلردى .

اسكى خليفه‌لرك بويله ياتاق اوطه‌لرينه قدر صوقولدقجه ايچمه
تاريخك خشيتلرى ، خوليالرى وجاذبه‌لرى بوسبوتون دوليور. عثمانلى
تاريخنى ذوقمزك ، صنعتمزك تاريخيله برآره‌ده كوروپورم . دورلرمزى ،
پولتيقه‌لرمزى ، مودالرمزى ، مناسبتلريمزى ، اوزەنتيلرمزى ، سفارتنامه‌لرمزك ،
سفيرلرك تأثيرلرى چينيلرده ، آيينه‌لرده ، دولاب اويمالرنده ، سديرلرده ،
قولتوقلرده ، تاريخ كتابلرندن دها واضح عكس ايدييور .

يورودكجه دائره‌لر قديمله‌شيور ، دها اصيل ، دها [illegible] برذوقه
تماس باشلايور . سلطان سليمان دائره‌سنك اشيكنه قدر واردق. فقط
مدخلده :

— حميد أولك اوطه‌سى ديديلر . وشو بيتلرى اوقوديلر :

ملجأ شاهان عالم خان حميد دادكر
نسخهٔ اخلاقنه محتاج يوزينك فصل وباب
ديدهٔ بختى كبى حق قاپيسين مفتوح ايده
پردهٔ صبحى كشاد ايتدكجه دست آفتاب !

مرمر چشمه‌لر ، بيتلر ، يالديزلر ، صدفلر وچينيلر آره‌سنده
صوم صرمه يورغانلر آلتنده اويورمش . بلكه أوزينك سقوطنى شو
آغير اوبانك آلتنده طويدى. واوراده نزول اصابت ايتدى. پادشاهى

آووتان حکیم حسن افندی احتمال شو یالدیز مصراعلی مرمر قاپونك آلتنده آغلادی .

هر کون بو یرلری کزن رهبرلرمك کورهدن سهوکی طویدقلری ، خیاللرنده کورمش کبی یاراتوب کندیلرینه مونسلهشدیردکلری پادشاهلر وار. اونلردن بریده سلطان حمید. قرق سنهشویالدهکی انزواخانهسندهچیلهچکن پادشاهه آجیورلر. اوراده صابیسز هفتهلری، سنهلری ، کیم بیلیر نهجان صیقینتیسیله، کاه اوقویارق، کاه حصیر اورهرك، کاه .... بیلهمه، بیلهمهنصل کچیردی. ایشته دولتی، ماتی انحطاطه کوتورن منبعلر! ایکیچریلری زوربالقلرندن کچیرهجك ، خلقی دویوب رفاهی دوشونهجك یرده بویالدیزلی انزواکاهلره ، بوسوسلی زندانلره قپاتیلان ، سیکیرلری شو لوشلقلرده چوروتولن، دنیادن، عصرخبرلرندن اوزاق یاشاتیلان مستقبل پادشاهلر ! او ادارهسز ، او عصبی ، اومتلون پادشاهلر هپ بورالرده بوزولمش ! . . .

آیاقلرمز حاصیرلری چاتیرداتارق ، بودوشونجهلر ایچندهیورورکن قیرمزی چوخه قاپلی بر قاپونك اوکنده دوردق . دیوارلره قدر چیقان مرمر یرلره، نازین مرمر دیرکلرك طوتدیغی پنجرهلی قبهدن یکپاره ایشیق حلقهلری دوکولیوردی. پادشاهلرك بیقاندقلری حلوتك اوکندهکی یالدیز پارمقاقلی قاپوکلیدلیدی. پادشاهلر ایچریده یقانیرکن جانی کیمسهیه امنیت ایدهمهز، رقیبلریله آرهسنه بودمیرسدی چکرمش. . . دیوارده کی سلسبیلدن یکپاره مرمر بانیولغه اینجه شارلتیلرله دوکولن صولر مرمرلره یاییلدقچه اوراده کی ضیالری قیریشدیران ، دیوارلرده شفاف خارهلرله اویناتان صولر؛ صوکره اینجیلی نعلینلر ، اییك بشتمالرله

دولاشان ، بکله‌شن براق تنلی سرایلیلر . . . . اووخ ! بورادہ ییقانمق شاهانه اولورمش ! فقط نه یازیق که سرایك هر طرفنده جان قورقوسی وار .

— خنکار صوفه‌سی ! دیدیلر .

سلطان سلیمان دائره‌سنك الك محتشم یرینه کلدك .

بویوك بر قبه‌نك آلتنده بولونان بو کنیش میدانی کرچه قانونی سلیمان انشا ایتدیرمش . فقط عثمان ثالث تزییناتنی دکیشدیرمش ؛ دیوارده چپه چوره یازیلی آیتلرك آلتنه روقوقونقشلر ، هولاندا چینیلری قاپلاتمش ، آینه‌لر کومدورمش . سلیم ثالث‌ده تختلی مرمر چشمه‌لر علاوه ایتمش ... بویله بویله اقبال دورینك قدیم اصالتی آ کلمه ذوقلر آلتنده بوغولوب قالمش . . . فقط هر دورده بو قبه‌نك آلتنده شوعینی مراسم تکرار ایدیلدی :

کوشه‌ده‌کی درت مرمر ستونك آلتنده بر تخت دورویور . اطرافنده‌کی پارمقلقلر صوم صدف قاقمه .. اوقدر مستثنا ظرافتلری وار که هر برینی اسکی بر فیسکلی لحدندن چیقارلمش بر وازو صانیرسکز ؛ رنکلری اوچوق ، قزحی ... پادشاه ، بایراملرده او تخته ، نجف وزمرد طوپك آلتنه قورولوردی . شو صاغ یانده‌کی صوفه‌نك باصاماق باصاماق سدیرلرینه اوطوران والده سلطانلر ، قادین افندیلر ، سلطانلر او تختك کنارینه بوشالان بر قادین شلاله‌سیدی . مرمر ستونلر اوستنده‌کی شهرواندن کورولمه‌ین ویالکز طویولان آلت سسلری ، مجهول موسیقیشناس قادینلرك قبه‌لرده طولاشدیردیغی کویا اثیری نغمه‌لردی . او اثناده شو مرمر یالاقلره شوطونچ وکوموش موصلقلردن حاریل

حاریل صولر بوشانیر ، حرم آغالری، سرایلیلرسس سز صداسز خدمت کورورلردی . بو مخیل عالمك ذوقیله نشئەلەنیوردم ... کنج عثمانك، انتاریسیله ، باشندە بوستانجیلردن برینك کیرلی دستاریله چیقاریلوب جمشیرلکە ایندیریلدیکی اوطەیی کوردم. او کیجه شو چینیلرك اوستندە، تیترەك موم ایشیقلری کیم بیلیر نه قورقونج کولکەلر قوشدوردی . شو جمشیرلکك آغاجلرینی کیم بیلیر قاچ مشعلەنك بوقورنتولی علولری یالادی . شو قبەیه کیم بیلیر کنج پادشاهك نەقدر هیچقریغی عکس ایتدی ؟

سلطان مصطفی نك اوچ کون صوسز قالدیغی محبسی کزدم . یکیچریلر او وقت شو قبەیی دلمشلر ، پادشاهی داملردە یوروتمشلر . - یا ربی نه غریب منظرەلر - بالقلره آلتون سرپن سلطان مصطفی : « عثمان ، عثمان . . . بو بار حکومتی بنم اوموزمدن آل عثمان » دییه شو دهلیزلردەمی باغیرر ، شو قاپیلرەمی وورور ، شهید سلفنی شو اوطەلردەمی اومار ، سرای قادینلرینی مرحمتدن آغلاتیردی !

شودە مراد رابعك اوطەسی . ابراهیمك قتلنی بورادە، یاتاغندە جانیله اوغراشیرکن فرمان ایتمش اولاجق . نعشنك یاننه کتیریلدیەسنی بو اوطەدە ایستەدی . بورادە یاتاغندن فیرلادی . وقوی وجودینی سلطانلر طوتدیلر .

سلفنك أولدیکنه یردورلو اینانامایان ابراهیم قورقوسندن : « بن سلطنت ایستەمەم . قاردەشم صاغ اولسون » دیەشو چینیلی اوطەدەمی تیترەدیدی . جنازەنك یوزینی شو یانمدەکی یاناقلقدەمی آچدیردی ،

اورتدورردی ؛ بر قاچ آدیم آتدقدن صوکره ینه دوندی ، بر دها ، بر دها آچدیردی . . .

شکر پاره‌نك ماصـاللرینی شو اوطه‌ده‌می دیکله‌ردی ؟ چینیلرك اوکنده خیالی برر تصویر اوچوقلغیله قیوریلان دلبر سرایلیلری شو بیله‌جك چانته‌سی دوشه‌لی سدیرلره‌می دعوت ایدردی؟ بومندرلری‌می سمورلرله دوشه‌تدیدی ؟

تاریخك بزدن اوزاق فصللرینه آدیم آدیم چیقیورم . دیوارلر ، قبه‌لر آرتق کوستریورکه ایلك دورلرك جسور حشمتنه ، آلایشسز سلطنتنه دوغرو یوکسلمکده‌یم . کوربوز ، دها وحوش فقط دها قانع بر ذوقه مجلوب جهانگیر پادشاهلرك اوطه‌لرینه یاقلاشیورم. گچدیکم دائره‌لرده ذوق و حیات جیلیزلاشمش ، دارلاشمش ، یالدیزلره بورونمشدی . هپ سقوط ، اوزه‌نتی وتلون دورینك تمثاللریدی . حالبوکه مراد ثالثك ، احمد أولك یاتاق اوطه‌لرنده کورولن چینیلر قابه چارپنتی ویرییور . اوقدر نفیس شیئلر . تکمیل دیوارلر یشیل یاپراقلر ، کللر ، سیاه کوکده‌لی نباتلر ، یشیلی ایلیق چینیلرله اورتولی. پادشاهلرك یاتاقلرینه قارشی اولان مرمر حوضلره شو موصلقلردن سلسبیللر بوشانه‌جق. اونلر ، ذوق ساعتلرنده ایچرینك محرم صحبتلرینی دیشاری‌یه دویورمامق ایچون آقارلرمش! صوکره او چینیلرك آره‌سنده بغه وصدف قاقمه‌لی آبانوز کتاب دولابلری ، احمد أولك کتبخانه‌سی! نه‌قدر افسانوی بر کوزللکلری وار یا ربی ! . . .

مراد ثالثك قادین ماجرالری ، قادین ذوقلرندن آلینمش صرعه بحرانلرینك خاطره‌لریله دولو دائره‌لرینی گچدك . سلیم ثانی‌یه دوغرو

یورودك. اوردولرینك براوجی یمنده، اوبراوجی نمچه‌ده ووروشورکن، دونانماسی قبریس صولرنده وندیکلیلرله چارپیشیرکن اداره‌یی صوقوللی‌یه براقوب کندی‌ده چوبوقلی، سلطانیه مسیره‌لرنده باقیلك صحبتنی وشعرلرینی دیکله‌یه‌رك می ذوقلری ایدن سلیم ثانی ! . . . اونك دائره‌سنده‌کی چینیلرك، بوعصرلر موزه‌سی سرایده برأشی دها یوق. دیوارلرده، صولمایان لطافتلریله یکی آصیلمش کبی غریب بر تأثیر اویاندیرارق پیرلداشیورلر.

مور زمینلر اوزرنده ماوی داللردن صارقان پیتراق بیاض یاسمنلر، صوکره چمنلره طوغرو اکیلن رنکارنك لاله‌لر... صانکه برباغچه... اینجه قیرمزی وبیاض خطلی کنار صولریله صانیرسکزکه قارشیکزده اونجی عصره عائد برشیراز، برکوردس سجاده‌سی وار... اونك یاننده‌کی‌ده اویله: مور بر کوبکده قرانفللردن، لاله‌لردن، سنبللردن وکللردن، قار طوپلرندن بردمت...

طاوانلر باصیقلاشیور، پنجره‌لر ساده‌له‌شیور. جامجیلغمزك ایلك نمونه‌لرندن خاطره قالان بوجاملرك هربرندن استانبول باشقه بر رنك بوغوسی ایچنده کوزوکزه باشلایور. کیمینك شفافلغنده سزیلمز بر صاری نکته، کیمنده خفیف بر یشیللك کیزلی... یالکز اودائره‌ده انسان آلایشدن فضله صلابت، سلطنتدن فضله قوت وساده‌لك کورویور. مصراعلی قاپولر چوق آرقه‌ده قالدی. یاووز سلطان سلیم دائره‌سنه کچدیکم قاپونك اوستنده:

شفاعت یارسول‌الله، شفاعت یاحبیب‌الله

یازیلی !

قاچ عصرك تاریخنی ، معماریسنی ، تذهیبنی ، حسن خطنی ، صنعته و گوزللگه دائر نه‌سی وارسه هپسنی بویله اوطه اوطه گزدكدن صوكره آلتون یوله دوندم . رهبرلرم بنی ولی عهددائره‌لرینك ایمسز ، قارا كاق ، قورقونج دهلیزلرندن گچیرمشلردی . دیدیلركه :

— شهزاده‌لر حرمدن چیقاركن بویوله جاریه‌لر دیزیلیردی . شهزاده‌لرده اونلره آلتون سرپردی . اونك ایچون بوراسنك آدی آلتون یول قالدی .

شمدی آلتون یولده كومور رنكنه یقین برقارا كلفله بر قاچ بویوك كویدن بشقه برشی یوق .

یاربی بیلمه‌یورم ! دنیاده بوسرای قدر هم دولتنك، هم ملتنك تاریخنی ، روحنی، قباحتلرینی ومزیتلرینی خلاصه ایدن ایكنجی بر حكمدار پناهی دها وارمیدر ؟

قورقو ، نفرت ، سلطنت ، نكبت ، وفا ، خیانت ، حرمت ، حقارت ، هپ - شمدی بوم بوش قالان - شواوطه‌لره بولونمشدی . هر كوشه بر عالم ، هردهلیز براقلیم ، هردائره بر مملكتدی . . . بر اوطه‌ده ساز چالینیركن اوبركنده آغلانیر ، اوچنجیسنده خسته‌یه باقیلیر . دردنجیسنده عبادت ، بشنجیسنده طعام ، آلتنجیسنده زفافه ایدیلیردی . ألارنده اوزون عصالریله قورقونج ، بعضی دمغدار اولان اسیر وبیكس زنجیلر ، شو چینیلرك یاننده بوجكلر كبی دولاشیر . قافقاس قیزلرینی اوركوتور . بعضی اونلرله باغداشوب شهزاده‌لری ، سلطانلری حیله‌لرینه ، احتراصلرینه قربان ایدردی .

* * *

صدف و بغه قاقمه‌لی آرابه‌سنک قاپوسی اصوله آچدم . غایت آچیق رنک چینیلرله ، پارمقلقلی ، مصنوع کلاهلی ، یالدیزلری صولغون ، نارین بر اوجاقله ، انفس او یمالی مرمر بر چشمه ایله سوسلی برصوفه‌یه کیردم . قارشیده‌کی یوکسلك مرمر قاپوده :

ظل السلطان کظل الله

یازیلیدی . ایشته پادشاهلرك آتلرینه بیندیکی اومدخلدن تکرار حرم طاشلغی میدانه چیقدم .

۱۲ ایلول ۱۳۳٤

یانغین

افقکز کیجه یاریلرینه قدر ، صباحلره قدر آتش کسیلیرسه ، قاراکلق بیراقدیغکز اوطه‌یی اوزاق علولرك ایشیغی غروبدن شفقه قدر یالایوب دورورسه آرتق باشقه برشی یازامازسکز. ایکی اقشامدر پنجره‌مدن باقدقجه کیجه‌یی قرمزی کوریورم. قبه‌لرله مناره‌لر قیزیللقلرك اورته‌سنده بر کول ییغینی کبی سیاه و فجیع کورونیور. نفس آلدقجه ایچمه قوروم و ایس قوقولری طولیور صانیورم.

عصرلردن بریدر استانبولك تملنه چوره‌که‌نوب سینمش بو اژدرها، صوك سنه‌لرده بوتون بوتون پایتخته قصد ایدییور ، زمان زمان قودورییور ، تپه‌لردن برنده اژرسه‌کز او برکنده شاخلانیور ، یاقیور ، یاقیور ، طوپخانه‌یه قدر یاقیور . نه صودن قورقیور ، نه بالطه‌دن ؛ نه سرای دیکله‌یور ، نه معبد ؛ نه هیچقریق دیکله‌یور ، نه أمر !... آرتق استانبوله بر بوغا کبی صیم صیقی صاریلدی ، اونی مطلق بوتون بوتون دیدیکله‌یه‌جك ، زهرله‌یه‌جك . چوجقلغمده ، بویوجك بر یانغین یرینی بکا پارمقله ، عبرتله کوسته‌ریرلر ، « تمام سکسان أو یاندی » دیرلردی . کرچه اسکیدن‌ده بویوك یانغینلر اولورمش ، فقط اونلر یاغه دالان کپچه‌لر کبی ، چکیلدکدن صوکره

ایزلری چارچابوق سیلینیرمش. یاشمدی بنمده چوجوغم اونسه‌یدی ،
بن اوکا استانبولی ، یانیق ، یره‌لی بر یوز کبی چیزکیناه‌شمش
کوسته‌ره‌جکدم. چوجوغمك ذهننده، استانبولدن ایالك تحسس اولارق
برقاچ نفیس جامع، برقاچ‌ده سرای، وصوکره خرابه‌لر قالاجقدی .
چونکه آرتق تپه‌لر یالکز ایسلی ، ییقیق دیوارلرله دامسز اوجاقسز
باجالردن عبارت قالدی: سلطان احمد ، طوپخانه ، فیروز آغا ، قابا
طاش ، چرچر ، یکی قاپو ، خاصکوی ، بالاط ، اقسرای ، دها
بیلمه‌م نره‌سی ، هپ بویله ... فقط نه اولورسه اولسون ، آتش
هیچ بر زمان بو صوك کیجه‌لرده‌کی قدر چیلدیرمامش ، جرأتله ،
دویه دویه بو قدر چوق یاقامشدی . ایکره‌نج ، قورقونج ، قیرمزی
وجودینی خلیجدن مرمره‌یه قدر اوزاتدی . کذرکاهنده نه بولدیسه
چاتلاتدی ، قیردی ، أزدی ، کول ایتدی . استانبولك بلنه ایکی
کیجه ، آتشدن قوشاغنی دولادی . فاتحله سلطان سلیمك آره‌سنه
آتشدن آشیلماز بر سور چکدی. اسلام استانبولك اوزرینه آتشدن
بر قوس قزح اولدی ، عکسلرینی ایچ وطیش دکزلره صالدی .

هرزمان بر یاری نشئه‌مزی بوتون بوتون‌بوزان بو یانغینلر !...
حریت‌کلیوردییه‌سه‌وینديکمز کونلرده، نشئه‌لرمزی دوداقلرمزده
کلیدله‌ین چرچر ؛ اون بر تموز کیجه‌سی معظم ، مخوف بر آتشین
صورغوج کبی استانبولك اوستنده زوربا ، دلی برتهدیدله صاللانان
آقسرای ! .. وصوکره بو ، بوصوك یانغین ! اشیکنه قاپاندیغمز
وقت ، سایه‌سنده مظفر بر بلده‌یه هنوز صاحب قالدیغمزی تسلیله ،
انشراحله طویدیغمز، بوتون تهدیدلره، تسیبلره، کینلره، سوء قصدلره

رغماًهنوز قوی یاشادیغمزی تسلیله، انشراحله طویدیغمز- حکمداره کیده‌جکمز کونکی یانغین [۱] ! . . .

یا ربی ، کیجه یاریلری علوسیللرینك اوکنده شیلته‌لرك باقیر قاپ قاجاقلرك ، طوپراق دستیلرك ؛ قیریق قولتوقلرك ؛ اورکمش، انتاریلی چوجوقلرك ؛ باشی آچیق فیرلامش آنالرك ، بینلرنده کدرلرینك یوکی ، اللرنده برر اهمیتسز پیرتی عائله‌لرینه بارینا‌جق قوغوق آرایان بابالرك ؛ کندینی سورویه‌جك دکنکدن بشقه برشیئجك طاشییامایان آغا بابالرك ؛ طورونلرینك اوموزنده بوکوله قالمش اینمه‌لی نینه‌لرك ، ورمیله ، ذات‌الجنبیله ، باییلا باییلا ، نصلسه اولومه محکوم حیاتی هیچ‌اولمازسه صوك بر امیدله بوعلولردن‌قاچیرمه‌یه چالیشان اوزواللی انسانلرك حالی . . . . . . بونلر ایکی کیجه‌در مخیله‌مده بوتون مخوف آلایلرینی سورویوب قوشیورلر ! نه‌آتشدن قورتاردقلری شی بللی، نه‌جانلرینی آتاجق بوجاقلر بللی ، نه قورصاقلرینه کیره‌جك لقمه‌لر بللی ! . . .

کیم‌بیلیر ، بوکیجه‌لرك ، بوکورولتولی ، اوغولتولی ، علو وآتش کیجه‌لرینك خاطره‌سی قاچ کوچوك یاورونك اویقوسنه‌قاچ‌سنه‌کیره‌جك، کوریه روحنی، تازه سیکیرلرینی زده‌له‌یه‌جك ! . . . کیم بیلیر قاچ کنج قیز دردلی اولدی ؛ آرتق سوقاق اورته‌لرنده، مردیون‌باشلرنده دوشوب دوشوب باییلاجق ، نیجه اختیار قادین و ارکك صوك کونلرینی کره‌وه‌تنك‌یاننده ، مانغالنك‌باشنده، آلیشدیغی یاتاغنك ایچنده

---

[۱] استانبولك فتحی سنهٔ دوریه‌سی کوننده فاتح تربه‌سنی زیارته کیدیله‌جککن یانغین اولدی .   للطابع

چکیرمکدن آرتق امیدینی کسدی . أولومنی یا بر چادیرك کوشه‌سنده ،
یا بر قبه‌نك آلتنده بکله‌یور .

بونلری دوشونمك ، بونلره آجیمق ، سه‌وکیلی و مرحمتلی قاره ،
سنك و بنم ایچون بورج اولدی .

بیلیورم که ارضك اك آجیقلی ، اك هائله‌لی کونلرنده یاشایورز .
بیلیورم که اورته حاللی أو بارق صاحبلرمزه وارنجه‌یه قدر هپمز ،
معاشلرمزه ، هرآی باشی آرتان بورجلر أکله‌یه‌رك آنجق قارنمزی
یاری بوچوق دویورابیلیورز . بیلیورم که آرتق – عیب اولور دییه
چکینمه‌دن – اورته حاللیلرمز بیله ، ألمزده یاریم اوقه‌أ کمك ، یکرمی بش
درهم شکر ، بش اون قورو اینجیر ، بر رمندیل کومور طاشیورز . بیلیورم که
مسافرلکه برچوغمز ییرتیق بوتینلر ویاقاسی آغارمش ، یاغلانمش
جاکتلرله کیدییورز ؛ قولاسی قارارمش یاقالقلرله ، بنکاری أریمش
بویون باغلریله کیدییورز . أوت ، آرتق آنجق معده‌مزی دوشونه‌بیله‌جك ،
– حیاتمزك بشقه احتیاجلرینه « دها ایکنجی درجه‌ده قالیرلر » حکمنی
ویروب شاشقینلغمزی آوونارق – آنجق بوغازمزی ، معده‌مزی
دوشونه‌بیله‌جك کونلره کالدیکمزی بیلیورم .

فقط نه اولورسه اولسون ، بوتون بونلره رغماً ، هیچ برمز ،
دون افشام یاتانلر قدر آجیناجق حالده دکلز ! سن و بن ، هیچ
اولمازسه دها ، وجودمزی ایچنه اوزاتاجق بر شیلته ، بر یورغان ،
باشمزی اوزرنده دیکله‌ندیره‌جك بر یاصدیق بولابیلیورز . « یادیرغارز ،
راحت ایده‌مه‌یز » قورقوسیله قارده‌شمزك أوینه بیله یووامزدن بر
کیجه آیریلمقده زورلق دوییورز . حالبوکه اونلرك شاته‌لریده ،

یاصدیقلری‌ده، اوطه‌لری‌ده قالمادی . باشـلرینی صـیغدیرابیله‌جکلری
بردام آلتی‌ده قالمادی .

سـن و بن ، حالا اوطوردیغمز اوطه‌یی یاتدیغمز اوطه‌دن
آییرابیلیورز . یمکمز آیری یرده ییشیور، آیری یرده بینیور. حالبوکه
شمدی اونلر دار، باصیق برچادیرآلتنده، هپ عینی یرده ییشیروب
ییکه، هم عینی یرده اوطوروب یاتمغه محکوم قالدیلر . دوشون که دها
ایکی کیجه أول ولو کونشسز ، فنارسز ، قالدیرمسز ، سـوپرونتیلی
سوقاقلرده ، ولو بویاسز، قفسلی اسـکی أولرنده ، هپسـنك دکرلی
دکرسز برقاچ پارچه اشیاسی ، أولولرندن قالان خاطره‌لری، اوته‌لری
بریلری واردی. اونلرده‌سنك بنم کبی أو بارق، قاپ قاجاق صاحبیدیلر.
یکرمی درت ساعتك ایچنده اونلرك هرشیئی واسـتانبولك عنعنه‌سی
برآووچ کولله ایکی یانیق دیرکدن عبارت قالدی .

فقط بز اونلرك حیـاتنه، اونلرك رفاهنه محتـاجز ، اونلردن
کله‌جك نسللره ، یاشـایانلرینك خسـته‌لغه طوتولمقدن قورتولماسنه
محتاجز . اونك ایچون اونلرك یاردیمنه قوشمق بروجدان ، برحیثیت
بورجی اولدی. هم هرکس ایچون ؛ شکرینی اونلره ایکی یوز ، اوچ
یوز غروشه صاتمش تاجرلر ایچون ، برلقمه أتمکی اونلره اون بش
یکرمی غروشه ییدیرمش بقاللر ایچون، صباح اقشام اونلری طاشییارق
پاره‌لرینی آلمش تراموای اداره‌سی ایچون ، کیه‌جکلری بر آرشـون
بزی ، صالاشبوری اونلره برقاچ مجیدیه‌یه صاتمش تحافیه‌جیلر ایچون،
سـوقاقلرده یاتان دیلنجیلره آجییوب بش اون غروش آتان پاره‌لی
یولجیلر ایچون ، اقشام چایلرینی توقانلیانده ، لوبونده ایچمکه آلشمش

زنگین بکلر ایچون، بوتون دائره‌لر، بوتون شرکتلر، بوتون مؤسسه‌لر ایچون اوی‌سز یوردسزلره یاردیم ایتمك بر وجدان، بر حیثیت بورجی اولدی .

برمحله‌ده یاشایان ایکی قومشو نصل فلاکت آننده بر برینك یاردیمنه قوشاردیسه، قومشوسنك آجیسنی نصل طاتلی سوزلرله آووتمغه چالیشیردیسه قالان استانبولك‌ده فلاکتزده استانبوله اویله تمیز بر یوره‌کله قوشماسی لازم، الزم . بری بریمزك آجیسنی تایقیندن دویالم . ییه‌جك، گیه‌جك، یاتاجق نه‌مز وارسه برآزینی‌ده اونلره آییرالم، اونلره قوشدورالم . سنك دردك برآزده بنمکی اولسون؛ اسکدار استانبوله آسیانك اوروپایه لاقید قالدیغی قدر اوزاق دورماسین . بك اوغلی استانبوله جنوزلیلرله بیزانسلیلر کبی یان باقماسین . بوفلاکت عمومی وآغیردر . اونی خفیفله‌تمکه چالیشمق‌ده عمومی وانسانی اولسون . پایتخت، پایتختك صیقنتیسنه قوشسون .

جمعه ایرتسی - بازار : ۱ - ۲ حزیران ۱۳۳٤

فکر و شعر عالمنده

جناب شهاب الدين بك

شيشلى : ١٦ حزيران سنه ١٣٣١

قپونك چنغراغنى چكيور، چكيور... ايچريدن چوجوق سسلرى: « باباجغم طور، بن آچاجغم .... خاير، اولماز، بن آچايم. » دى يه چيرپندقجه، بربرينى بوغدقجه او قهقهه‌لرله: هايدى كوچوك؛ هايدى كوچوك! دييور وبكا شويله آكلاتيوردى: هروقت بوتلاشـدر؛ بن چنغراغى اوينانير اوينانماز بو آوازه‌لر، بو رقابتلر اويانير. چونكه بكا قاپويى هپ اوغلم آچمق ايستەر! » بواوفاق محنه جنابك بنلكنك بوتون خصوصيتنى ياشاتيوردى. بشقه‌لرينك قيزوب باغيره‌جغى يرده او ـ بويله سويله‌يه‌بيليرسه‌م ـ كوره‌ك سسيله، خوشه كيده‌جك قهقهه‌لر صاووريوردى.

*
* *

بويوك بر كمينك قومواري كنيشـلـكنده ـ أوەت، اوقدر ـ بولونان كتاب اوطه‌سنه كيردك. هرطرفى قاپلايان طولابلر، كتبخانه‌لر چيقـاريله‌يدى، آنجق اوزمان بوراسى راحت، مينى مينى، لوشجه برصالون اولابيليردى.

قارمه قاریشیق دفتر ، کتاب، کاغدییغیلی ساده بریازی ماصه‌سنك، اوکنده‌کی میشه اسکمله‌سنه اوطورمازدن أول ، بکاده بیاض لا که، معینی‌الشکل ، مودرن ستیل بر قولتوق کوستردی .

بو حجره‌ده یاشایان بوتون جنابك متنوع ، لزوجتلی روحی ، اسلوبی ایدی : کوشه‌یه صیقشمش بیاض لا که اوفاق بر کتبخانه ، یاننده جویز رنکنده میشه ایکی طولاب ، آره‌لرنده لا که ، شیق ، کوچوك بر قنایه ـ قارشیده ینه جویز رنکنده، جامسز صیقی صیقی‌یه کتاب دیزلمش زنکین رافلر. آچیق قاپی قنادینك اوته‌سنده، اوستی قویو ماوی قطیفه دوشه‌لی ، اویمه‌لرینك کناری یالدیز چیزکیلی لوئی که‌نز بر قنایه . دیوارنده ـ بردیوار پارچه‌سنك قوجه لکه‌لرینی ، بوزوقلرینی اورته‌بیله‌جك قدر ـ بویوك بر پاستل تابلو : بوندن یکرمی سنه اول کوپریده دیله‌نن ایکی چوجوق تصویری. پرده‌شرق سجاده‌لری ؛ جام یازیخانه‌نك اوزرنده کنارلری صاری طونج چیچکلرله ایشله‌ملی بلور حقه ، بلور طباق ؛ طونج صولی بر یازی قوروتاجق ، طونج چیچك صاپلی بلور کاغد کسه‌جك . برطرفنده قیرمزی مهریله سیاه بویونلی تلفون ؛ برطرفنده بر مرمر پارچه‌سی اوزرینه قبارتمه برقادین پروفیلی !

ایشته بو مجهول اوطه‌نك بیلانچوسی : هپ بر برینی طوتمایان رنکلر ؛.. بوکا برده پاپاغان تویلری قدر متلون کتابلرك بویاسنی سورك ! وشیمدی بومساعیکاهی بررسام پالتنه بکزه‌تیرسه کز حقسزلق ایتمش اولمازسکز. فقط بودرجه بربرینی طوتماز کوزلشیلرنظر کزه چیرکینلکله حایقیرمایور ، نه بیله‌یم !

بواوطه صاحبنك كيينيشی‌ده بعضاً بويله دكلمی ؟ بياض چيز كيلی سياه بر ژاكت ، آچيق بنكلی قويو رنك بر بويون باغی ، صالقم چيچكی رنكنده ظريف برابيك يلك ، فانته‌زی پانطالون ، روغن برچفت اسقارپين،ويشنه چوروكنه يقين بر فسك آلتندن آرقه‌يه طاشان پومادلی صاچلر ، قوزمه‌تيكله‌مش بيقلری قيوريمق ايچون دوداقلره سورونن يوزوكلی پارمقلر !

ايلك باقيشده بر ذوقسزلك مشهوری كبی طوران بوشيئلر آيری، آيری برر نفيسه ، برر ظرافتدر . وجناب بر چوق چيچكلردن دەريلمش دمته بكزەر . بوطاشغين تووالتی تنقيد ايدنلر وار . أوت بن‌ده كولومسه‌دم ، فقط يازيلريله بو كيينيشی آره‌سنده طاتلی برمناسبت بولارق!... شيمدی كتاب اوطه‌سی‌ده دوشونجه‌می قوتله‌نديريور . أوت بواوطه ، او تلبس بكا جنابك « اوريژيناليته‌سنی » كوسترن بارز برر اشارت كبی كليور . فی‌الحقيقه « حج يولنده »كی جنابله ، « اوراق ايام » ده‌كی جناب ؛ ينه « الحان شتا ، يقظات ليليه ؛ تماشای ليال » جنابی ايله « آشيان مجموعه‌سنده تتبعات ادبيه » محرری جناب ، « دونما » رساله‌سنده « مقالات اجتماعيه » يازان جناب برميدر ؟ ألبتمی ؟.. خاير !... كوندوز ألارينی جيبلرينه صوقوب‌ده بشريتك،مدنيتك تحف، مستكره نقطه‌لرينی جيمبز ، نيشتر كبی نافذ، مؤثر كوزلريله طارتاقلايه ، طارتاقلايه أكله‌نن ، برآز أول قاپينك اوكنده اوغلنه يابديغی كبی قهقهه‌لرله كولن جناب ، كيجه لامباسنك ايشيغنده ، قلبيله قارشی قارشی‌يه قالنجه حزنله مرثيه يازان، مناجات اوقويان رقيق ، ليريك جناب بكا بر كوروتمەز؛ واپوردن طبيعی طالغين

بر مفتونیتله سیر ایدرکن ، متنوع ، شوخ لوحه‌لری درین ، جدی بر
قدرتله بویایان جناب ؛ بریده اوچ درت فورچه ضربه‌سیله گوکرته
یولجیلرینك قاریقاتورینی چیزوب چیقاریویرن شقه‌جی ، مستهزی جنابك
عینی دکلدر . یلگی ایله جاکتی آره‌سنده رنك اعتباریله نه قدر مناسبت
وارسه بو مختلف جنابلر آره‌سنده‌ده اوقدر رابطه موجوددر . فقط
نصل او یلکله او جاکت جنابکسه ، بوتون بو مختلف شخصیتلرده ینه
اودر ، ینه جنابدر ... فکرلریله اسلوبی آره‌سنده‌کی مشابهت ده اویله :
اك اسکی کلمه‌لرله ، اك یکی ، اك ایشیدیلمه‌مش سحار ، تزیه جمله‌لر ، لکن
آغیر ، قالین ایپکلی قماشلر کبی حشیرتیلی موسیقار بر افاده ...
مصاحبه‌لری‌ده رنك ، رنك ، رنك ...

« بوراده نه چوق زنکین ، نه ده چوق فقیر واردر . بر قسممز
بر قسممزی أزمکه چالیشمایز ، اونك ایچون سورم . » دیه قاضی کوینی
آکلاتمقدن باشلایه‌رق ، براق صولر اوزرنده سه‌کدیریلن خفیف ،
دوز طاشلر کبی مصاحبه‌یی موضوعدن موضوعه صیچراتدی . برقاچ
سنه‌سنی ایچنده حار بر فعالیتله یاشامش اولدیغی فرانسز حرکات
ادبیه‌سنی آکلاتدی ، آکلاتدی .... اوعالمی جبی کبی طانیبور .
دیرکن رومانلره گچدی ... او قسمدن ؛ چوق خوشلانمامش ؛ اونك
ایچون اوجنس آثاری چوق اوقومامش . فقط هرکسك کوزدن
گچیردیکی رومانلری بیلمه‌سنه بوهیچ مانع دکل . یالکز شوصوك
زمانلرده غابریئه‌ل دانونچیونك اثرلرینی متزاید بر اشتها ایله تعقیب
ایدییورمش . فکرده زنکینلك اعتباریله بو رومانجی‌یی دیکر برچوقلرینه

مرجح بوليور . وجناب بگك بر رومانده اك چوق آرادیغی مزیت فكرلرده توكنمز بر يسار موجوديتى ايمش .

رومانجيلق بزى « ادبيات جديده » بحثنه گوتوردى . جنابك مملكتمزده هويت ادبيه‌سنه اك عظيم بر حرمتله مربوط اولدیغی شاعر ، توفيق فكرت بكدر . « خالد ضيايه ، رومانلرینی يازديرمق خصوصنده تشويقاتده بولونان‌ده اودر . سوزمى جديتله تلقى ايديكز ! فكرت اولماسه‌يدى ادبيات جديده ظهوره گلمه‌زدى ديمه‌يم ، فقط هر حالده دها رونقسز ، دها ناقص بر شكلده تجلى ايدردى . او مكتبك روحى اودر ! هر مملكتده تعزيز ايديله‌بيله‌جك قدر يوكسكدر ! » ديدى .

بن بحثك بووادى‌يه‌دوكوله‌سندن جسارت آلدم . كنديسنك ادبياته نصل باشلادیغی وايلك يازيسنى صوردم .

« اوده پك غريبدر ... بن طبيه‌ده ايكن ناجى ادبياتى ظفر كونلرينى ياشايوردى . او وقت معلم مرحوم ترجمان حقيقت غزته‌سنك سرمحررلكنى ، دهابشقه بر تعبيرله ، ادبى محررلكنى اداره ايدردى . آرقداشلرمدن بوغزته‌يه يازى كوندرنلر بولنيوردى . بيليرسكز كه مكتبلرده بعضى كتابتى دوز كونجه‌چوجوقلر واردر ؛ ورفقا آره‌سنده شاعر ، منشى نظريله كوريليرلر . بن‌ده او قافله‌دندم . اصراره دايانامايه‌رق برشى‌ده بن يازوب كونده‌ريويردم . شمدى اسمنى بيله خاطرلايامام . ايرتسى كون ترجمانك ادبى ستوننده بزم يازى ، آلتنده ناجى افندينك برسطرلق مدحيه‌سيله انتشار ايتمش . ايشته باشلاديشم بوصورتله‌در . »

وايشته‌دوقتورمكتبنى بتيرن كنج طبيب ادبيات مكتبنه بويله كيرمش .

طب تحصیلنك بومستثنا فطرت اوزرنده فیاض برتأثیری اولمادیغنی کیم ادعا ایده‌بیلیر! پسیقولوژی‌یه وقوف، فن ایله ادبیاتی تألیف، بر انسجام حقیقی هپ بوطبیه صره‌لرنده گچیریلان سنه‌لرك اولغون یمشلریدر. جنابك تشبیهلرینه، تصویرلرینه دقت ایدیکز، دوقتورلغنه دائر اماره‌لر هیچ اکسیك دکلدر! ذاتاً طبابته أبدی بر الهه اسمارلادق دیمه‌مش که! او فنك خطوط عمومیه‌سنی حالا تدقیق ایدر، ساده خصوصیتلرینه - مثلا صوك ایکی آی ظرفنده کشف ایدیلن یکی بر علاج کبی - مراق ایتمه‌زمش. فقط بر قاچ وقتدر الك حقیقی بر ایسته‌که اوقودیغی کتابلر تاریخه واجتماعیاته دائر اولانلرمش. اوفاق لا که قناپه‌نك بربرینه باغلادیغی - بری ماوی‌قابلی، اوته‌کی قیرمزی جلدلی کتابلرله دولو - ایکی میشه کتبخانه صرف بواثرلری محتویدی. اساساً تاریخله فن اجتماع، بری پیر اولمش، او بری دها کنج؛ فقط یاش فرقلرینه رغماً صمیمی بر محبتله آکلاشمش بوایکی دوست، برساعت بیله‌بربرندن آیریلامازلر. دربدرلکن آغر باشلی، استقبالندن مطمئن اجتماعیات، یاشلانمش، فقط تجربه‌لی، دینج تاریخك قولنی براقاماز. اوندن ایده‌جکی استمداده‌لر وار! هرحالده بوایکی فنك رابطه‌سی، دونکیلرله بوکونکی ادبیاتجیلرمز آراسنده‌کی مناسبتدن دها صیقی، دها شایاندر غبطه!

* * *

بزتاریخه دائر بر کتابك صحیفه‌لرینی دکیشدیرمکله مشغولکن اوغلی ایچری کیردی. باشیله بکا کبار، نازك بر آشنالق ایتدکدن صوکره یازی ماصه‌سنك بر کنارنده طوران دفترینی یواشجه آلدی.

اون اوچ یاشلرندن فضله اولمایان بو چوجوغك پك سویملی ، غایت ذکی بر سیماسی واردی .

جناب : « عدنان سکا بر سوز ویره جکز ، اونی بزه آکلاته جقسك یاوروم ! » دیدی. او ، بو توجهدن سویمش کورونه رك باباسنی دیکله دی و کیتدی .

ینه بز کتابلری قاریشدیرمغه قویولدق . جنابك حکمت طبیعیه وقوفی وار. بکا قوجه اوچ جلدلك بر فیزیق چیقاردی. او، بونلری آرامق ایچون بعضاً أکیلیور، بعضاً آیاقلری اوجنه قالقیوردی. طاتلی، زنکین یازیلری دماغمزه لذیذ غدالر ویرن جناب بو اثرلر آره سنده چیچکدن چیچکه اوچوب الك شکرلی اوزلری امه رك سوزولمش باللر حاضرلایان بر آری کبی کزیندکجه بن مستعد بر آدم ایی یازمق ایچون چوق و أیی دوشونملی ، چوق و أیی دوشونمك ایچونده چوق و أیی اوقویوب هضم ایتملی » قاعده سنه حریم قلبمدن اینانیوردم .

چوجوق قاپی یی اوروب یاپیلمش وظیفه سیله تکرار کلدی . فصیح ؛ یاشنه کوره پك اعلا بر فرانسزجه ایله یازدیغنی اوقودی . حیرت ! عدنان أوده صرف باباسندن درس آلیور ، اطرافنی قوشاتان بوایکی ، اوچ بیك ــ بلکه دها زیاده ــ جلدلك کتبخانه نك اورته سنده چوجوق هر کون خواجه سیله شو ماصه باشنه اوطوریور . أوراده باباسنك ارشاداتنی بر شاکرد دقتیله دیکله یور ، دوکولن امکلری دوشورمه دن طوپلایور. هله چیزدیکی رسملر چوق امید بخش شیئلر . موضوعلرینی طبیعتدن استنساخ ایدییور !

کندیسنه الك چوق سودیکی فنه ، و نیچون سودیکنه دائر ایکنجی

یر موضوع دها ترتیب ایتدك . اوزون سـیاه صـاچلرینك التنده ایشیلدایان متبسم نظرلریله آز صوکره تکرار کورونه‌رك الك فضله ریاضیاتی سودیکنی ، قولای ولزوملی اولدیغی ایچون اوقنه ـ هیچ صیقلمقسزین ـ یدی سکز ساعت چالیشدیغنی اوقودی ! ریاضیات خواجه‌سی‌ده جنابمش .

استادك براثری‌ده بوشـا کردی اوله‌جق !

*
* *

حضورندن آیریلدیغم زمان ، « اوراق ایام » اسلوبنی آکدیرر بر افاده‌یله قونوشان جنابك امتحانمی ، استهزامی ایتدکلری مبهم قالان کسیك ، معنیدار ، ذکی جمله‌لری حالا قولاغمده چینلایوردی .

رضا توفیق بك

شیشلی : ۲۹ مایس سنه ۱۳۳۱

قاچ ییلدر هپ بیکده اوطورر . فقط نره‌سنده ؟ زیارتنه سیرجه گیدیورسه‌کز آرامادن قابل دکل بوله‌مازسکز . امانومید اولما کزه سبب یوق . قوجه یالیلردن ، اسکی قوناقلردن صوروشدیرك . ألبت برنده بولورسکز . شمدی‌ده اسبق شهر أمینی رشید پاشا یالیسنك برطرفنی اشغال ایدییور .

اکلی مرمر مردیونلردن ، قرق‌سکزسنه‌لك ـ مفرط برصورتده فعال ـ حیاتك ویره‌جکی آغیرلغه رغماً بر کنج کبی متبسم ، چالاك اینه‌رك بزی قارشیلادی : ظن ایدیلیردی‌که شو زنکینلر بو قوجه یالیلری ، مستثنا برر ظرافتی حائز بوباغچه‌لری صرف سوکیلی‌فیلسوفی دوشونه‌رك حاضرلامشلر . سنه‌لرجه یورغونلق ، طوربه‌لرجه پاره یوتان بویرلر صانکه اونك استراحتنی تأمین ایچون دوزه‌لتیلمش .

ـ بوکا طبیعتك سزه قارشی بر شکرانه‌سی دیمه‌لی استاد ! » دیدم .

ألمزی حرارتله صیقارق : طوغری ، لکن نه‌فائده ! بزه بودنیاده ابدی برمهاجرت‌قسمت اولمش . ایشته بویله هر سنه بشقه برطام آلتنه

صیغینیورز . بتم بوطاشینمه اویونلرنده الك زیاده آجیدیغم شیئلر زواللی کتابجقلرمدر. هروقت اونلری‌ده کدی یاورولری کبی، سپتلر ایچنده بورادن اورایه سوروکلیوب طورییورز » دییه کولومسه‌دی . حالا بر أوه صاحب اولامامش بولونمق اغبراری بوتبسمده کیزلنمکه چالیشیوردی .

* * *

ایکنجی قاته چیقدق. صول طرفده برقاپینك آناختارینی چویره‌رك مسافرلرینی کنیش، فرح بر اوطه‌یه آلدی . اوراده اینجه بر اعتنا محصولی اولارق وجوده کتیرلمش برظرافت ، برانتظام اومان کیمسه ، آلدانیر! بالعکس چوق تمیز ؛ چوق ساده. آزاشیاسی وار، فقط هیچ ده چیپلاق کورونمه‌یور . یوقوشلی باغچه‌ده‌کی کل آغاجلرندن ، کور چاملردن طوپلادیغی حسلی قوقولری آچیق پنجره‌دن بورایه دولدیران روزکار خفیف بر سرینلك ویرییور . آرقداشمله بن قویو فس رنکی قطیفه دوشه‌لی برر صندالیه‌یه اوطوردق . فیلسوف ، شقه‌جی بر ادا ایله : بوراده هر کوریککز شی بنم دکلدر . مثلا چیکنه‌دیککز شو خالی ! فقط بوایکی سجاده بزم‌اولك مالی» دیدی . بوطاتلی لاابالیلکه کولوشدك. سجاده‌لردن اسکی ، اینجه‌ایشلمه‌لی قره‌باغ «وه‌رنیسی» اولانی شزلونغك اوزرینه سریلمش، اوته‌کی ده برقناپه‌نك ، اوموز طایانه‌جق یرینی أورتیوردی . رضا توفیق بك ، یازیخانه‌سنك ئوکنده‌کی یاپیلی اسکمله‌سنده اوطورییوردی . خفیف روزکار، اوزون، اوجلری قیوریق صاچلرینی اوقشایور ، قیپرداتیوردی . سنه‌لرك ایزلریله بوروشوقلانمش کنیش آلنی ، آلتنده پارلایان مونس ،

موشكاف كوزلری انسانده درین بر محبت اویاندیرییوردی . بز ، ایكی آرقداش ، مساعده‌سنی ایسته‌یه‌رك یازیخانه‌سنه صوقولدق ، او ، چكمجه‌لردن برینی آچمقله مشغولدی . قالین بر كتاب چیقاردی : « بو ، انكلتره سابق باش وكیلی سوربالفورك فلسفه حقنده‌كی مهم بر اثریدر . بكا كندیسی هدیه ایتمشدر . آیریجه بر دكری اولدیغی ایچون كوزمده صاقلایورم . » دیدی .

هر كوزك اوزرنده اوفاق برر یافته وار : ایشته بو فلسفه نوطلری ، شو ادبیات نوطلری ، بر اوته‌كی محاورات ؛ بردردنجیسی تشریح وفیزیولوژیا نوطلری . بوطرزی كندیسی ایچون پك استفاده‌لی بولویور . بووجهله آییرمش اولدیغی هرشیئی ، لزومنده ، زحمتسزجه أل آلتنده بولوندیرا بیلیورمش . یازیخانه‌نك اوستی قاریشیق كاغدلرله طولی . اوفاق بر تخته اویمه‌سی كوكرجینلك ، اونك حقه‌سی ؛ یاریسنه قدر یازیلی بر كاغدك اوزرنده قاپاغی آچیق قالمش ، قلمك اوجی ده كنارنده طورییور .

یازیلرینه كیزلی بر نظر آتدیغمزی همان كشف ایتدی : « پك اویله كوزل فلان بر شی دكلدر ؛ یالكز اوقوناقلیدر ، ناموسلی بر یازیدر » دیدی . نقطه‌لری دندانلرله توافق ایدن ، هر حرفنك حقی ویرلمش اولان بر یازی‌یه « ناموسلی » تعبیرینی پك مناسب بولویوردی .

*
* *

قویو جویز رنكی ساده ، اوزون رافلردن عبارت ، جامسز كتبخانه قارشی دیوارلری چپ چوره احاطه ایتمش . یالكز اوفاق بر نظر عطفی اونك زنكینلكنی آكلاتمغه كفایت ایدر .

واقعا ایکی بیك جلد طاشیان رافلر ، کیفیت اعتباریله‌ده پك شایان
دقت بر قیمته مالك . همان بیکدن فضله‌سی فلسفه‌یه عائدمش !

بزم ایمره‌نه‌رك سیر ایتدیکمز حجره‌لر فیلسوفك سویلی ، عالم
چهره‌سنده‌ده حقلی بر ممنونیت ، بر افتخار پارلاتیوردی . پك بللی
ایدی که روحنك بوپرستیده‌لری قارشیسنده بولونمقدن حقیقی بر ذوق
آلیوردی . فقط بو دولو کتبخانه‌ده اویله رنکلرك ، فورمالرك انسیاقنه
کوره وجوده کتیرلمش بر انتظام آرامق بیهوده ایدی . انسانك بو
التزامی هرج ومرجدن اولا هیچ بر معنا چیقاره‌میه‌جغی کلیوردی .
مثلا اسپه‌نسه‌رك اوچ جلدلك بر اثرینك برنجی جلدی ایله اسکی
یونان فیلسوفلرندن بیلمم کیمه عائد بر اثر یان یانه طورمش ، قانتك
نظریاتی ، داروینك Evolution ی‌ده بونلرك اطرافنه طوپلانمش .
دقتله جلدله‌تدیرلمش کتابلرك آره‌سندن رساله،کاغد پارچه‌لری — درلو
بویلریله — باشلرینی چیقارمش ، روزکارله یاپازه‌له‌نیوردی . بز
ثوکمزده اوفاق بر معما حالنده‌اوزانان بوکتبخانه‌نك حکایه‌سی وار .
« اونی دیکله‌مه‌دن سیر ایدرسه‌کز پریشانلغمه آجیه‌جغکز کلیر .
دیه باشلادی. و « بنم کتابلرم ، فکرمك طرز جریانه کوره دیزیلیر
ایجابنده متمادیاً یر دکیشدیرر. برچوقلرینك اویله اثرلری رنکلرینه،
بویلرینه ، یکیلکلرینه ، اسکیلکلرینه کوره یرلشدیره‌رك انتظام
دیدکاری شی ، بنم نظرمده قاریشقلقدر . سایه‌ده‌شوکه بر مسئله‌یی
تدقیقه‌قویولدیغم زمان اوندن باحث اثرلری موضوعمه‌درجهٔ ارتباطلری
نسبتنده معین بر مرکز اطرافنده طوپلارم . بالآخره بازارکن
ایجاب ایدن هرشیئی قولایجه یرلی یرنده بولورم. ایشته کتبخانه‌مه

حاکم اولان نظام بودر !... بعضی اوطه‌مى، کتابلرمی غایت پژمرده براقارق شهره ایندیکم اولور . اقشام دونجه هپسنی اسکی شکلده کورمزسه‌م سیکیرله‌نیرم و دوزلته‌جکمز دیه اونلری بوزمش اولانلره طوغریسی غایت قیزارم . »

بو قیصه حکایه بویوك کتبخانه‌نك سرینی بزه آچدی . بر خالی‌یی دوقویوب اورته‌یه چیقارمق ایچون مختلف دستکاهلر بر صنعتکارك آلنده قاریشیق حرکتلرله نصل ایشله‌یورسه‌ دیمك شو متعدد صحیفه‌لرده محترم ساعینك پارمقلری آلتنده اویله چوریلیور ونهایت روحلی، اساسلی بر مقاله‌یی ایشله‌یور . أوت ، سوسلی وأولو اولمقدن زیاده جانلی ، عضلی برکتبخانه! ..فقط ینه عقل ایردیره‌مه‌دیکمز بر جهت قالشدی که اوده آرزوسنجه دیزلمش بوکتابلردن فیلسوفك نه طرزده استفاده ایتدیکی ایدی !

اونی‌ده شویله آکلاتدی : مثلا پسیقولوژیده Accommodation بحثی حقنده جدی ، ایشه یارار فکرلر طوپلامق ایسته‌یورم دکلمی ! شورادن باشلارم ، دیدی ، (بر کتاب چکدی : انکلیزجه ایدی .) بونی ایلك اوقودیغم اثناده‌کی دوشونجه‌لرم ، اسکی تتبعلرمدن اوآره‌لق ذهنمه توارد ایدن خاطره‌لرم ، ایشته شو قارنجه دعاسی یازیلرله هپ کناره قید ایدلمشدر ؛ باقیکز : فقط بویله برچوق لسانده یازلمش کوروبده صاقین بنم هرجاشیلکمه ویرمه‌یك ! چونکه الهام نصل کلیرسه اویله قارالاییویریرم . »

فی‌الحقیقه او کتابك اوصحیفه‌سنده آلتلری قورشون قلمی، یازی قلمی ، ماوی ، قیرمزی رنکلی قلملرله چیزلمش سطرلر چوقدی .

هپسـنك‌ده آیری آیری برر معناسی واردی . کنارلری‌ده عربجه
بر جمله ، تورکجه بر پارچه ، عجمجه بر بیت ، لاتینجه ـ بیلمم
هانکی فیلسوفك ـ بر ملاحظه‌سی ، فرانسزجه بر فکر ، انکلیزجه
بر احتساس ایله دولدیرلمشدی . هر کتابك هان هر صحیفه‌سی عادتا
بدستان چارشیسنده بر آنتیقه‌جی دکاننك اسکی، یکی قیمتدار آنتیقه‌لرینی
آکدیرییوردی. و آنتیقه‌جی نصل، جامکانی نقطه‌سی نقطه‌سنه بیلیرسه،
فیلسوف‌ده اویله‌جه کتابلرینك ایچنی قاریش قاریش طانییور ...
دها هه‌ربرت سـپه‌نسه‌رك Premiers Principes ی کبی نیجه کتابلر
واردی که اونلرك صحیفـه‌لری کیرله‌تیلمه‌مش ، لکن هر بحثنك
صوکنه تمیز کاغدلر کچیرتیلمش . فیلسوفك اونلر حقنده دیه‌جکی
وارمش، واونلری بورالره یازاجقمش. « ادبیات ایچون آرامایکز؟..
اونلرده آزدر و بشقه یرلرده‌در. یالکز، دیدی، ـ و ایکی صره دیك
کتابلرك اوزرینه یاصدیله‌ماسنه اوزانمش اُ کلی بر جلدی چکه‌رك ـ
قا آنینك دیوانی هر وقت بوراده صاقلارم، زیرا یك سوه‌رم. یورولدیغم
زمانلر بونی یوکسك سسله اوقور و بر موسیقی دیکله‌رکبی تلذذ ایدرم.»

دیوانك یاپراقلرینی چویردی ، وینه آلتلری اشـارت اولونمش
بعض مصراعلردن بر قاچنی اوقومغـه باشـلادی . اویله پوروزسز
بر تلفظی، اویله وقوفلی بر اداسی واردی‌که فارسی‌یی آز اوقومشلر
بیله قا آنینك بیتلرینه بر ذوقله نفوذ ایده‌بیلیرلردی .

« افندم بو شاعرده اویله رصین فکرلر، اویله آهنکلی خیاللره
راست کلمشمدرکه ! بعضی حقه‌بازلقلرندن صرف نظر، شرقده، غربده
قاچ عصردر انسانه، شاعرلکنه بونك قدر حاکم بر کیمسه ظهور

ايتمه‌مشدر ديه‌بيليرم . كمه‌لرى ايسته‌ديكى كبى آلچالتوب يوكسلتمه‌سنى، بويولتوب كوچولتمه‌سنى ، دارلاتوب كنيشله‌تمه‌سنى غبطه اولوناجق بر اوسته‌لقله بيلير . » ديدى .

هله شو :

عكسهاى فكرت تست آنچه اندر عالم است
نقشهاى فكرت تست آنچه اندر دفتر است

بيتنى باشلى باشنه أيده‌اليزمك فورمولى اطلاقنه سزا بولويوردى .

*
* *

او آرالق قاپى آچيلدى ، ظريف فنجانلر ايچنده كتيريلن چايلر بزى قاانيندن آييردى . فيلسوف بر طباغك ايچنده‌كى تره ياغلى أكمكلردن اكرام ايده‌رك : بويورك ، كرچه بونلر بزم باياغى چارشى أكمكى ! فقط چوجوقلردن بيسكوى فلان داياندبرامايورز ! شهردن‌ده بك اوزاغز ديه اعتذار ايتدى . بر بچق آيدر قيزامقدن ياتان كوچوكلر دها باغچه‌يه بيله چيقه‌مايورلرمش . دوقتور ادبياتى، فلسفه‌يى بيراقدى. چوجوقلردن بحث ايتدى: نظيفك كسيلمش وماوى بر قورده‌لا ايله باغلانمش صارى صاچلرينى ، « سعيد پهلوانك ايلك دفعه‌فوطوغرافى آلتى‌اوكنده‌كى حيرتى»نى كوسترن رسمنى يازيخانه‌سندن چيقاردى. برچوق صالونده رسملر ديوارلرده، ماصه‌اوستلرنده‌دورور. حالبوكه رضاتوفيق بك هپسنى يازيخانه‌سنه كيليدله‌مش. حتى لوندره‌ده آلديغى ژاپون تابلولرينى بيله ! (بوژاپون تابلولرى‌ده « أمپره‌سيونيزم »

اوزرینه بر نطقه سبب اولدی ....) یالکز أبی موفق بریاغلی بویا تابلو
چرچیوه سز اولارق دیوارده آصیلی ایدی. لکن بالقان محاربه سنده شهید
دوشن پک معزز بر آرقداشی طرفندن فطوغرافی یه باقیلا باقیلا یاپیلمش.
فیلسوفك کنجلکنی کوستریبور .

شه‌ز لونغك اوزرنده سازلرده واردی . «بوزوق» لره پك زیاده
مراق صاردیغنی ، حتی شو ألنده طوتدیغی صدف ایشلمه صاپلیسنی ده
بروسه ده بر صنعتکاره اصمارلامش اولدیغنی سویله دی. اونی اوکرنمکده
اوغراشیورمش . فیلسوف قرقندن صوکره ساز چالیور ، اساساً
اونك کنیش، حساس دماغی صارصمادن، اوراده خیلی قوی أیزلر براقادن
لکن بر صنعت، بر علم تصور ایدیله بیلیر می؟ داما، شطرنج، زیبك اویونلرینه
قدر ، کبری ، بکتاشی ، ماصون ، فه‌تیشیست آیینلرینه قدر هر
شیئدن دم وورابیلیر ، ذوق دویار و دویورر .

انسانه ساعتلرك کچدیکنی اونوتدیران متنوع ، رنکین ودربدر
مصاحبه‌لردن آیریلمق ممکن اولامایوردی. فقط آرتق آقشامدی. باغچه‌نك
میللی وقوملی یوللرندن، قوجه آغاجلرك آلتندن قاپی یه طوغری ایندك.
فیلسوف قالین کوکده‌لی یوکسك آغاجلری پك سور ، کولکه‌لرنده
چالیشمقدن حظ طویارمش . کونده اون ساعت اوقوریازار وهیچ
یورغوناق حس ایتمه‌زمش. هله بوصوك آیلرده ، یکی چیقاجق بر فلسفه
کتابنك مسوده‌لرینی بکله‌ین مطبعه‌یه قارشی اهمالجی کورونمه‌مك ایچون
برقات دها همت صرف ایدیبور، وهفته‌ده ایکی اوچ فورمه یتشدیریبورمش.

آسودکی ایچنده تتبع ایدوب یازه‌بیلدیکی کبی دیویتنی ، قلمتراشنی
ـ أوت فیلسوفك دیویتی قلمتراشی‌ده وار، کوسته‌ردی ـ آلارق شویله
اوطه‌نك اورته‌سنه، اسکی قاضی افندیلر مثللو باغداش قوروب، چوجوقلرینك

جيولتيلرى آره‌سنده ، راحت راحت تحريراتنه دوام ايده‌بيليرمش .
حق بزم پك بگنديكمز بعضى نفيس ديوانلرينى‌ده سعيدله نظيفك
كورولتيلرى آره‌سنده ابداع ايتمش . صول ألى اوغليله كوره‌شير ،
صاغ ألى‌ده مصراع يازارمش .

*
* *

مسافرلرينى لطفاً اسكله‌يه‌قدر تشييع ايتدى . اطرافنزى صاران ايلك
قارا گلقلر آره‌سنده ، شريد كنارلى سياه چوخه مانطوسنه بورونمش
بوصيجاق آدم كنديسنك طونجدن برهيكلى گبى هيبتلى گورونيوردى .

سلیم سرّی بك

کندیسنی بو مملکتده مسلکنه عاشق نادر سیمالردن بری اولارق طانیرم . ثباتنه حرمت ایدرم .

مقاله‌لر ، حکایه‌لر ، کتابلر ، مجموعه‌لر ، مکتبلر ، بایراملر غایه‌سنه اولاشمق ایچون قوللاندیغی بوتون بو تجهیزات ، سعینه براردو فعالیتنی خاطرلاتاجق هیبت ویرر .

بن ، وجودی قوتلی بر آدم دکلم . کرچه مکتبلیکن بر آز ژیمناستیق ، خصوصیله بر آز سپور یاپدم . مثلا دوامليجه قوشار ، اوزونجه آتلاردم . بونکله برابر آرقداشلرینك استخفافندن قورتولامایاجق قدرده بجریکسز فوتبولجیدم . فقط چوجوقلغمدن بری قیرلری ، قوشمه‌لری ، یوژمه‌لری ، کورك چکمه‌لری سوه‌رم واونلره دائرده بر قاچ کتاب کوزدن کچیردم . دها یك کوچوکلکمده ، بابامك احبابی شیق ، قومرال ونشئه‌لی برضابط اولارق طانیدیغم سلیم سرّی بك ، کتابلرینی ایلك اوقودیغم تربیهٔ بدنیه معلمیدر . تا او وقتدن بو صوك هفته‌لره قدر ، ساده ، مفید یازیلرینك دواملی برقارئیم . مسلکنده‌کی تحول وتکامللرینه مدافعه‌لری ، ایضاحلریله کرچه واقفم . فقط تجددمزك تاریخنده ،

کنجلکه الك مثبت خدمتلردن برینی کورمش قیمتلی برسیما ارلارق یاد ایدیله جکنه تماماً قانع بولوندیغم بواسطه بالذات قونوشوب بعضی شیئلر صورمغی کندیمه الزم عد ایتدم . اونك ایچون نشان طاشنده کی آپارتماننده بوندن ایکی اوچ کون أول کندیسنی زیارت ایتدم .

کمیك کبی سرت تخته لی ، اوچوق کهربارنکلی اسوهچ یازیخانه سنك باشنده ، ینه برمقاله حاضرلامقله مشغولدی . صولنده کی اینجه اوزون یان پنجره سندن وروان ایشیقلر ، یوزینك چیقیق یرلرنده پارلاق ، چوقور طرفلرنده کولکه یاپیور ، اوکا یورغون برحلاوت ویریوردی . بولوندیغم اوطه سلیم سری بکك صالونی دکل ، مسلك اوطه سیدی . یرده جلالی لینوله ئوملر ، دیوارلرده اسوچکاری ژیمناستیق چرچیوه لری ، مردیونلر ، دیرکلر ، اورته یه طوغری کنیش ویاتیق ماساژ صندالیه لری ، کوشه یه دایالی ایسکیلر ، اسقریم قیلیجلری ، ته نیس را کتلری ، غولف طاقملری واردی . یاریسنه قدر بوز جاملی کنیش قاپو قنادلرندن برینك آرقه سنده بویوك برکتاب دولابی ، اورته سنده ، اوستی طونجدن برفوتبولجی هیکلیله سوسلو ، دونر کتاب رافلری : ایچلرنده تربیهٔ بدنیه وتشریحه دائر ، سپوره ورقصه دائر کتابلر ، واونلره جوار ادبیات جدیده تألیفاتی ، ژان ژاق روسو ، پول بورژه ، ژوسه تولر . .

محرم وصمیمی براسوچ ژیمناستیق صالونی !...

استاد ، بنمله قونوشمق ایچون یازیسنی بیراقدی . صندالیه سنی دوندوردی . اوزرینه بول ایشیل فوژه رلردوکولن اینجه کیلیم أورتولی بر کوچوك ماصه نك یانندهکی آلاتورقه مندرده اوطوریوردم . اوکمده

اوقاجق برصاری مانغال وآلتنده مبذول چیچكلی قویوماوی برسیله سجاده‌سی واردی .

ایلك سؤالم عائله‌سنه دائردی .

سلیم سری بك ، قره‌طاغ محاربه‌سنده شهیددوشن باباسی یوسف بکی سیاجه طانیمایور . اونك یالکز حسن خطله مکتوب یازدیغنی بیلیور . آننه‌سنك آکلاتیشنه کوره اوزون بویلی، شن وکور سسلی برضابطمش .

سلیم سری بك ، چوجوقلق دورینی اسکدارده گچیرمش کندیسنه ژیمناستیق مراقنی سلطانیده فائق بك ویرمش ، صوکره طانیشوب دوست اولدیغی فیلسوف رضا توفیق بك اونك بومراقنی آرتیرمش وبرلکده سنه‌لرجه ژیمناستیك یاپمشلر. فقط ذکالرینی مکتب صره‌لرندن زیاده حیات تجربه‌لرنده کوسته‌رن برچوق طلبه کبی سلیم سری بك‌ده مکتبده چالیشقانلقدن فضله حاشاریلغی آکیلیر برچوجوقمش . سلطانی‌یی دردنجی صنفده ترك‌ایتمش ، اولدقجه قوتلی بر فرانسزجه‌یله مجهز اولارق مهندسخانه‌یه کیرمش . اوراده‌ده پك اوصلو، پك چالیشقان برشاکرد دکلمش. بو ایضاحلرندن ، دها دوغوشدن بر مجادله ، بر بدنی فعالیت احتیاجیله مجهز اولدیغی آکلاشیلیوردی .

مسلکنه نصل باشلادیغنی صوردم .

— مکتبدن ۱۳۱۲ ده ضابط چیقنجه اولا چناق قلعه‌یه،صوکره ازمیره کیتدم.واوراده درت‌سنه قدر قالدم . ایلك ژیمناستیك معلملکم ازمیر اعدادیسیله ازمیر صنایع مکتبنده‌در . طبیعی اوزمان بن‌ده طلبه‌لرمه‌تجربی اصولی اوکره‌تیوردم . حتی استانبوله عودت ایدوب

تحصيلمى اكمال ايتديكم ، مهندسخانه يه ژيمناستيك خواجه سى اولديغم زمان عين ياكلش يولدن دوقوز اون سنه يورودم . آوروپاده انتشار ايدن اثرلرى اوقودقجه، تدقيق وتتبع ايتدكجه عافيتلى انسان يتشديرمكدن زياده غير طبيعى برصورتده قول وكوكده عضله لرى ايرى،پهلوان ويا جانباز يتشديرن اسكى ژيمناستيكلرى براقدم. ومسئله يى يرنده تدقيق ايچون جهانك مظهر تقديرى اولان اسوه چه كيتدم . عودتده ترابه زه نى طاواندن سوكدم ، كولله لريمى ده كومورلكه آتدم . »

بوراده سليم سرى بكك اوزون اوزادى يه محررلكندن، عسكرلك وحريت مجاهدلكى حياتندن بحث ايده جك دكلم . ثروت فنونده ، اقدامده، شوراده بوراده تربيوى، اجتماعى مقاله لر، اوردو وظيفه لرى، مشروطيتك باشنده كى انضباطى خدمتى ، جوشغون خطابه لرى ؛ بونلرى هركس اوقودى ، كوردى ، بيلير . صوكره دوغرو سوزلر، وبزجه مجهول حياتلركبى نفيس باصيلمش ، كنديلرينه قارء بولمش، سه ويله رك اوقونمش كتابلرى ده وار ... لكن بن ، استادى ، كله جك نسللرك طانيياجغى الك بارز شخصيتيله ، بر تربيهٔ بدنيه مرشدى صفتيله زيارته كيتمشدم .

ديدم كه : « بزده ژيمناستيقك ماضيسى حقنده نه دوشونورسكز؟

بو خصوصده كى قناعتلريمى (يكى مجموعه) نك ٢ نجى و (١٠) نجى صايلرنده ايضاح ايتدم . اجداديمزك آته بينمه سى ، جريدآتماسى، كورز صاللاماسى ، قليچ قوللانماسى ، اوق آتماسى ، كوره شمه سى تربيهٔ بدنيه دكل بدن ادمانلرى ايدى . اونلرك غايه سى ايى محارب يتشديرمكدى . اوزمانك اصول حربى اوق وجريد آتمق ، قليچ

قوللانمق کبی فردی ادمانلرده ممارسه پیدا ایتمکی ایجاب ایتدیریرمش .
بو کون مجادلات اجتماعیه یه مطلوب اولان قوتك ماهیتی دکیشمشدر .
أسکیدن پك بکندیکی ، حتی فائده لرینی کتابلرنده شدتله مدافعه ایتدیکی ، اثرلرینك صحیفه لرینه ، کندینی برالله دمیره چکن ، خلقه لرده یالکز اورته پارمقلریله جهه دن افقی وضعیتلرده دوران رسملرینی باصدیرتدیغی او دور علیهنه نیچون دوندیکنی صوردم ؟
او دوردن دونمه دیکنی ، او کهنه دوری آشدیغنی سویله دی .
— نیچون آشمق دییورسکز ؟
او دوری سلیم سری بك عضله یاپان ، فقط صحتی ادامه ایتمه ین براصول دوری کبی کورییور . ایقتیله قالدیریلان آغیر کولله لر ، شدتلی احتلاجلرله یاپیلان زور حرکتلر اعصابی ، قلبی بوزار ، جریان دمی ، طبیعی تنفسی اخلال ایدر . فضله اولارق وجودك آلت قسمنی جیلیز براقیر ، بدنك تناسبنی ، ظرافتنی اخلال ایدر ، حتی برعضوی دیکر عضوك رغمنه نمالاندیرر ، دییور . دیکر طرفدن ده اسکی ژیمناستیقی هر شخصه کوره ، یاخود بویوك زمره لر ایچون قابل تطبیق بولمایور . بر ملتك آره سنده ترابه زی ، خلقه ، دمیر حرکتی یاپابیلن اوچ درت یوز کنج یتیشه جکنه بوتون ملت افرادینك کوربوز ، کوکسی صاغلام ، چویك ، سر یتیشمه سنی دها طوغری بولیور .
— پك ایی بو نتیجه یه ناصیل واصل اولدیکز ؟ دیدم .
سلیم سری بك بو محذورلری تجربه وتتبعلرینك نتیجه سنده کورمش .
— اونك ایچوندرکه ، قناعتلرمی صلاحیتله تأسیس ایده بیلمك

ایچوندرکه، اسوه‌چه تحصیله گیتمك صیق صیق روحمی بوقلایان بر أمل اولمشدی» دیدی.

اسوه‌چ، ژیمناستیکك بدیعی، فیزیولوژی، تشریحی بر تحت عاملی، عادتا بر نوع صحت علاجی اولدیغنه استادی اقناع ایتمش. بورایه دوندکدن صوکره معارضلرینك هجوملرینه قارشی سرد ایتدیکی مدافعه‌لرك روحی، آکلاتدیغنه کوره شویله خلاصه ایدیله بیلیر: ژیمناستیغی کهنه، آمپریك، فردی، صحته آز نافع معرفتلر مجموعه‌سی حالندن قورتاروب الك ضعیفلردن، الك تشکله استعدادلی وجودلره قدر تدریجله، علم وفنله تطبیق ایدیلیر، عمومی واجتماعی بر بدن تربیه‌سی حالنه قویمق. آرتق یکی نسلدن نه‌پهلوان قوتی، نه‌جانباز چویکلکی بکله‌نیر. بزه، انتظام داخلنده فعالیتی سه‌ور، عافیتك قیمتنی بیلیر، روحی‌وفکری تربیه‌سنه اهتمام ایده‌ر، اراده‌سنه صاحب، أیی دوشونیر، بجریکلی بر کنجلك لازم. وارسین قوللری قالین اولماسین، وارسین، عضلاتی دمیر کبی سرت اولماسین. فقط سیکیرلری صاغلام معده‌سی صاغلام، قلبی صاغلام اولسون، یوروسین، قوشسین، آتلاسین، طرمانسین، یوزسین. وبونلری اعتدال واصول تحتنده، دواملی یاپسین.»

— فقط آرتق اسکی اصول هیچ اورته‌ده قالمایه جقمی! دییه صوردم.

— قالماز اولورمی؟ هر مملکتده جانبازخانه‌لر یوقمی؟ الك تهلکه‌لی، الك شایان حیرت معرفتلری موفقیتله یاپانلر یوقمی؟ وار ألبت... بز اویله‌لرینی حتی آلقیشلارز. چونکه بو، نهایت بویوك هنردر.» دیدی.

— بلك أیی غایه کزه نه‌یولدن یورویورسکز؟

اوزمان قونفرانسلرینی ، کتابلرینی ، بر وقت بویوك فدا کارلقلرله یرسنه مدت دوام ایتدیردیکی تربیه مجموعه‌سنی ، صوکره دارالمعلمینده‌کی تدریساتنی آکلاندی .

— تربیوی ژیمناستیکلر ارکك چوجوقلره ، کنج قیزلره ، معلول یاشلیلره ، هرکسه کوره قابل تطبیقدر . دارالمعلمیندن یکی فکری قاورایان معلملر یتشدکجه بو اصول ولایتلرده‌ده یاییلیور . ملتك بدنی نجات یولنی بن آنجق بوطرزك نشر وتعمیمنده کوریورم ، دیدی .

— اسوه‌چ اصولی یکنسق ، قولای حرکتلردن عبارتدر ؛ خسته‌لر و چوجوقلر ایچون ایدر ، فقط دلیقانلیلره کافی دکلدر دییورلر ! . .

— بزم مملکتده هرشی دیرلر ؛ فقط دیینلرك بریسی نه اسوه‌چی کورمش ، نه‌ده مسئله‌یی اساسلی بر اثردن تدقیق ایتمشدر . مع مافیه سزه‌ده برکره بونی ایضاح ایده‌یم . قولای ویکنسق کبی کورونن حرکتلر نه ظن اولوندیغی قدر قولای ، نه‌ده یکنسقدر . موسیقیدن آکلامایان بر آدام بر ویرتوئوزك پارمقلرینك قلاویه‌لر اوزرنده سرعت حرکتنی کورونجه بونك پك قولای بر ایش اولدیغنه حکم ایدر . وکندیسی‌ده عین سهولت وسرعتله فیل دیشلری اوزرنده پارمقلرینی کزدیریر ؛ فقط بر قاقوفونیدن باشقه بر ایش کورمش اولماز . اکر یاپیلان حرکتلرك فیزیولوژیك وپسیقولوژیك تأثیری دوشونیلمه‌دن راست کله بش اون ممارسه متمادیاً تکرار ایدیلیرسه بو پك طوغرودر . آنجق جمعیت حالنده فعالیتی مطلوب اولان چوجوقلره تحلیلی بر طاقم ممارسات بدنیه دقت واهتمامله یاپدیریلیرسه اونلرك هم وجودلری ، هم فکرلری فائده کورور . هم اسوه‌چ اصولی ،

حركات بدنیه‌دن عبارت دكلدر . اونك‌ده وجودك تكملنه خادم بر چوق آلتلری واردر. یالكز او آلتلره مخصوص تربیهٔ بدنیه صالونلری مع الاسف بزده هنوز یوقدر .

اسوه‌ج اصولی ایله اسكی اصول آراسنده‌كی فرقلر شونلردر :

اسوه‌ج اصولی تربیویدر ، اسكی اصول اختیاریدر. اسوه‌ج اصولی تنفسیدر، اسكی اصول غیر تنفسیدر. اسوه‌ج اصولنده چوجوغه ذوق ونشئه ویرمك ، اونی سربست براقمق ایچون متعدد اویونلر واردر ، اسكی اصولده اویون یوقدر. اسوه‌ج اصولی اولا سینیرلری صوكره قابی ، جكرلری ، معده‌یی والك صوكره عضله‌یی دوشونیر ، اسكی اصول اولا عضله‌یی دوشونیر . اسوه‌ج اصولی اجتماعیدر ، هركسك یاپه‌بیله‌جكی فائده‌لی ممارسه‌لری احتوا ایدر . غایه‌سی صحتدر . اسكی اصول اولا عضله‌یی دوشونور ، اكثریا دیكر عضولرك ضررینه دوشونور ، غایه‌سی كوستریشدر . اسكی اصولی یالكز استعداد وقابلیق مساعد اولان بر قسم كنجلر یاپه‌بیلیر . اسوه‌ج اصولی ایسه بوتون برماتی احیا ایده‌بیله‌جك ممارسه‌لری حاویدر . كوریورسكزیا ، فرق شكلده دكل اصلده‌در . یكرمی سنه بو ایشلره وقف حیات ایتدكدن صوكره ماهیتنی تدقیق ایتمه‌دن ، فائده‌سنه قانع اولمادن بر اصوله طرفدار كورونمیه‌جكمدن امین اوله‌بیلیرسكز .

— بعضیلری تربیهٔ بدنیه‌نك‌ده ملی اولماسنی آرزو ایدییورلر ؛ بوملی نه دیمكدر ؟! ایضاح ایده‌رمیسكز ؟

— تربیهٔ بدنیه‌ده فیزیق كبی ، كیمیا كبی حد ذاتنده قاعده‌لری هرمملكت ایچون بر اولان بین الملل بر فندر. ملی اولسه اولسه اویونلری

بعضی اسپورلر و رقصلر اولابیلیرکه اوکاده چالیشیورز. مثلا زیبك اویوننی تحلیلی برشکله قویدق. ملی اویونلردن بعضیلرینی تصحیحدن کچیردك. کتاب طرزنده نشر ایتدك.» دیدی.

اورتالق قارارمشدی. استاد، الکتریق دوکمه‌سنی چویردی. طاوانده‌کی آلچی چیچکلی کوبکدن صاری صابه آصیلی قالارق صارقان بلور لاله فانوس هرطرفه مساوی، صیجاق برایشیق یایدی.

سالم سری بك قیزلرینی چاغیردی. ساده وتمیز کیملی، نارین، تربیه‌لی وآتیك ایکی قیز، سلما ایله آزاده، الملی صیقدیلر. بر آز قونوشدق. صوکره بابالرینك توصیه‌سی اوزرینه سس‌سز وسویملی ایکی کدی کبی مردیونلره، چرچیوه‌لره قوشوشدیلر، بعض حرکتلر یاپدیلر. سلما، چرچیوه‌نك دلیکلری آره‌سنده کوچوك وجودینی ییلانقاوی حرکتلرله قیویردقچه، بر آغده چیرپینان تلاشلی بالقلری آکدیریوردی. آزاده‌ده مردیونلرده باجاقلرینی افقیله‌شدیریور، بر مقاص انتظامیله آچوب قاپایوردی.

بونك اوزرینه تنفس حرکتلری یاپدیلر. وبابالرینك اینجه برصو صیزلتیسی ملالیله چالدیغی فلوته آیاقلرینی اویدیرارق بعض حرکتلر دها کوسته‌ردیلر.

استاده تشکر ایده‌رك صمیمی صحبتندن برحرمتله آیریلدم.

سلیمان پاشا زاده سامی بك

وفاتی مناسبتیله

بو هفته ، غزته‌لرك صوصدیغی کونلردن برنده ، ادبیات جدیده بر شاعر دها غیب ایتدی . ذاتاً بایرام طوپلری ایچمزدن اکسیلن سوکیلیلرك سونوکلەشمش آجیلرینی اوچوق برملالله دەشرکن ، اونلره تازه بر کدر دها اکلەندی : سلیمان پاشا زاده سامی بك !

احتمال اونکله بایراملاشمغه کیدن بش اون وفاکار دوست ، بش اون یتیم چوجوق وبش اون قلم آرقداشی خلوق شاعرك ، حاولیسنده جنازه‌سنی بولدیلر ! اوده فکرت کبی ، طوپولمادن ، بر قاچ صمیمی اوموزده چوب کیتدی . حیاتی کورولتوسز و کوسته‌ریشسز اولمشدی ، جنازه‌سی‌ده ، کیم بیلیر ، غلبه‌لقسز ودبدبه‌سز اولمشدر !

زوالّی سامی بك ، نه مثلسز بر انساندی ! کبار ، نزیه ، متین ، فداکار ، خیرخواه ! . .

جمیع محرومیتلرله زده‌لەنمش بر وجودده تمیز و بیاض بر روح طاشیردی !

کیم بیلیر ، کله‌جك زمانك فضله دیدیکله‌ین قارئلری آره‌سنده

بو خلوق شاعر کندینه مفتون بر آشنا بولاجقمی؟ بلکه خایر! فقط انسان سامی بکی طانیان بونسل، شبهه ایتمه‌یورم که اونك مصراعلرنده خسته، نازك، کنایش صورتده معنویله‌شمش بر روح سوه‌جك!

ألبت، سامی بك‌ده هر شاعر کبی عشقی سوردی. فقط عشق، اونك نظرنده، نهایت باکر بر آلنه دوکولن صاچلره قونمش حزین بر وداع اوپوجکی قدر مادیله‌شه‌بیله‌جکدی.

سامی بکك حیاتی هپ تمیز، وهپ تمیزلکدی. قهرمان روحلی وقهرمان اخلاقلی انسانلره اك چوق محتاج اولدیغمز بر زمانده اونك بویله خبرسز چکیلیویرمه‌سی نه آجیقلی شی!

فکرت بزدن چوق یوکسکده وبرآز اوزاقده طوردیغی ایچون اونك صاغلام اخلاقی، کوزلرمزی قاماشدیرردی. حالبوکه سامی بك، یانی باشمزده یوروین، آره‌مزده بزه کیر بولاشدیرمادن وبزم کیرلرمزه بولاشمادن یاشایان غایت سه‌ویملی، غایت مظلوم بر اخلاق سیماسیدی.

هر وقت برآز سیلیك قالمایی، آنسزین پارلایوب صوکره سونمه‌یه ترجیح ایتمش بر آدمزدی.

ادبیاتده، نسلنك اك یوکسکی اولارق فکرتی بولمشدی. کندی افاده‌سنی اونك اسلوبنه اك زیاده یاقلاشدیران، حتی بعضی شعرلرنده اونك اسلوبی ایچنده أریتوب یوق ایتمك ایسته‌ین، یالکز سامی بکدر. کندی شخصیتنك رغمنه اولان بو بکزه‌یش، شودقیقه، ایچمه اویله کلیور که، سامی بکی طانیانلر ایچون، اونی یوکسه‌لتن برشیدر. چونکه او، سه‌ودیکی اوغرینه کندینی اورته یردن قالدیریویرمکله، احتمال کندی‌ده فرق ایتمکسزین، اوقدر میالدی که! بلکه اسمنك «سلیمان نسیب»

اوناسی ده باباعشقنی ، کندی عشقندن یوکسلك ویقین طوتدیغی ایچوندی .
ممکندرکه دوشوندیکم حقیقتدن اوزاق اولسون. فقط سامی بك ،
اوزرمده اویله روحلی بر آدم تأثیری براقمشکه بو فراغتلری اوکا
چوق کورمیورم ؛ بلکه آیری بر اسلوبه صاحب اولمایشی بر نقصاندی .
نه بیلهیم بن ! فقط اخلاقی اویله قوتلیکه بکا ، بو نقصهده خصوصی
بر مزیت کوستهربیور ، وبوفراغتی سامی بکه یاقیشدیریورم .

اورتهدن اوزون بویی ودولغون وجودیله ، قیرانطه صاقاللرینك
یووارلاق چرچیوهسی ایچندهکی معصوم سیماسیله بو آدم بندهجانلانیور :
اونی ، آقشام اوزری ، قلم دونوشی ، سلطان محمود تربهسنك
کوشهسنده کوریورم . صول ألی قالچهسنده ، ازلی یولداشلری
اولان درت بش کتاب بوکرنده ، صاغ آووجنی قولاغنه سپرایدهرك
کنجوکیمسهسز برولایت معلمنك دردلرینی دیکلیور ؛ وصاقالنی قاشیا
قاشیا ، قیصیق ، ایقندیلیسسیله اوکا تسلی ویریور. صوکره آکسزین
کری دونیور ، آلتون کنارلی کوزلکنی دوزلتهرك نظارت قاپوسنه
باقیور . ناظرك اوتوموبیلی دها اوردهیسه همان کنجی قولندن چکوب
« حضور نظارتپناهی » یه قدر چیقاریور . وبالذات شخصنه بر ایش
ایستر کبی محمیسی ایچون یالواریور. وبر دها کورسه بیله طانیمایاجغی
او آدمك کوکلنی أیذوب یوللایور .

ایشته ینه اوطهسنك قاپوسنده اون ، اون بش یتیم چوجوق
کوریورم . هپسیده اونك برمکتبه قایردیغی ، وقایرتدیغی یوقسول

یاورولر ! بومعنوی بابادن هفته‌لقلرینی ، آیلقلرینی ونصیحتلرینی آلمق ایچون بکله‌شیورلر .

ایشته اونی أیوبده فکرتك جنازه‌سنی قارشیلارکن کوریپورم . قوللری حیرتدن هواده ، آووجلری تابوته طوغری آچیق ، دوداقلری تیتره‌یور ؛ ضعیفلامغه باشلامش اوموزلرینه آرقداشنك آغیرلغنی یوکله‌نیور ؛ یاشلر ، صقاللرندن کوکسنه دوکولیور .

دها صوکره اونی چنبرلی‌طاش اجزاخانه‌سنك قاپوسنده کوریپورم . بنی أليله چاغیرییور : توفیقك صوك کونلرینه دائر خاطره‌لرك واردر . بکا آکلات ، بکا آکلات ! عمرمده ایکی دفعه حیاتی مدهش صورتده بوش بولدم ویاشامقدن اورکدم ؛ بری بابام ئولدیکی زمان ، بری‌ده توفیق ئولدیکی زمان . بوایکی انسان هیچ ئوله‌مز صانیردم . » دییور !

ایشته سامی بکك کوزلرمده‌کی صوك سیماسی ، قولاقلرمده‌کی صوك سوزلری :

دها ایکی هفته أوکجه فکرتك مولونده کوردم . آشیان صالونی کوموش بخوردانلرده توتن عود آغاجنك دینی قوقوسی بورویور . سامی بك ، اونی قوقلایان برقویون کبی باشنی مولدخوانه طوغری اوزاتمش ، اوصلی اوصلی دیکلیور . البسه‌سنك ایچنده نه‌قدر پورصولمش ، نه قدر اینجه‌لوپ ، اوفالمش !

چیقارکن ، یانمه کیتدم : « صوك شعریکز پك مؤثردی ، هله‌شو :

بیلیرمیسك که حیاتمدن آرتق ایکره‌ندم
یانکده بریر آچارسه‌ك ، بو ، اك بویوك نعمت .

مصراعلرنده نه‌حزنلی بر روح وار » دیدم .

ألنی یاواشجه قلبنه ووردی : « بورادن کلدی ، بورادن ، دیدی.
وآشیانه ، صوکره بوغازه اوزون اوزون باقدی . یوقوشدن ایندی ،
غیب اولدی !

مکر آشیاندن ایوبه کیدییورمش !

بیوك آطه : ۳۰ ایلول ۱۳۲۳

نگار بنت عثمان خانم افندی

خاطره‌لر و تحسسلر

دها ایکی هفته أول عسکرلرك اوموزنده دالغه‌لانان یمنیلی تابوتنی حزنله تعقیب ایتدیکم نگار خانمك اسمنی ایلك دفعه تیزه‌مدن طویدمدی. اووقت آلتی ، یدی یاشلرنده برچوجوقدم . ... پاشانك قوناغنده کوروشدیکی « شاعره نگار خانم افندی » دن حرارتله ، مفتونیتله بحث ایتمشدی : « اونك قونوشمه‌سی اوته‌کی خانملرککندن آیری ، سوزلری اوته‌کی خانملرککندن تأثیرلی، تربیه‌سی اوته‌کی خانملرککندن کبار ، بیلکیسی اوته‌کی خانملرککندن یوکسك » مش .

بوندن اوچ قیش أول برصالی اقشامی نشان طاشنده‌کی قوناغنك لوش وغلبه‌لق صالوننده کندیسنه تقدیم ایدیلیرکن چوجوقلق خاطره‌م تیزه‌مك ورملی سسیله برابر تکرارجانلاندی .

نگار بنت عثمان خانم افندی جداً پوروزسز قونوشوردی . صانیوردم‌که سوزلرنده قولایلق اعتباریله فرانسزجه‌نك تورکجه‌دن ، روجه‌نك فرانسزجه‌دن ، آلمانجه‌نك روجه‌دن فرقی یك آزدی .

صالوننده‌کی مسافرلره بونلردن هانکیسیله خطاب ایدرسه ایتسین

هروقت ـ نه اینجه، نه ده قالین ـ سسنك حلاوتی کلمه‌لره دها فضله بر هیجان ، مخاطبنه دها فضله دیکله‌مك آرزوسی ویرردی. بولسانلری او ، هفته ایچنده فلان سلطان حضرتلرینك دعوتنه کیتدیکنی، فلان کنج شهزاده حضرتلرنده‌کی قونسره اجابت ایتدیکنی ، أولکی کون فلان خانم افندینك قوناغنده چایه، فلان تیاترویه مدعو بولوندیغنی، دون سیکیرلرینی دیکله‌تدیرمك ایچون یاتاق اوطه‌سندن بیله چیقمادیغنی آکلاتمق ایچون قوللانمشدر . لسان وادبیات مناقشه‌لری ، موده وظرافت مصاحبه‌لری دها ایکنجی درجه‌ده قالیردی .

دعوتلیلرینه یوکسك زیارتلرندن دائما بحث ایدن بوآوروپا کاری خانم افندی‌یی اکریکی طانیدیکزسه برآز أوکونیور آوروپا طرز حیاتنه موپاسانك حکایه‌لرنده‌کی بربورژواز تیپی کبی اوزه‌نیور. صانا بیلیردیکز. دیوارلرینی ـ برکبارلرو ادیبلر مشهوری کبی ـ فوطوغرافلرله قاپلاماسی بودوشونجه‌کزی قوتلندیره بیلیردی . فقط مملکت ونسل تربیه‌سی ایچون خواص صنفنك لزومنه ایناتان بوقادینده ، او، عادی بر أوزه‌نتی دکل، طبیعی برآرزو ، حق براحتیاجدی . وبو احتیاج، کیم بیلیر ، اوکا ، اصالته باغلی قالمغی سور مجار قانندنمی کلیردی ؟ یازین حصارده‌کی یالیسنده، قیشین نشان طاشنده‌کی صالوننده کچیردیکی حیات بو احتیاجك اونده نه‌قدر صمیمی اولدیغنی کوستره‌بیلیردی . نارین قاییغنك جلاسی ، صوچیرپینتیلری اوستنده‌ریختم طاشلرینه سورته‌رك صیریلدقجه، حریری کوملك پوطور کیمش قاییقجیلره ، دها دقت ایتمه‌لرینی یالی قفسندن صیق صیق تنبیه ایتدیکنی هیچ کوسته‌ریشمز، هم او کونلری اوزله‌ین برتأثرله آکلاتیردی . مایس اورته‌سنده‌کی مهتابلی کیجه‌لری هرشیئه ترجیح ایدردی . آی، ایشیغنده ، آقدیغی آنجق چیرپنتیلرندن

و پارلتيلرندن بللى اولان صولر اوزرنده ، اوزاق بلبل سسلرينى ، تنها چالنى آهنكلرينى ، حزنلى قوربغه ايصلقلرينى ديكله‌يه ديكله‌يه ، يارى قارا كلقده بوتون بوتون هيبتله‌شمش حصار قوله‌لرينه باقا باقا ياليسنه دونديكى دملرى تلهفله آكازدى . صوكره‌ده كور صاچلى باشنى چويرر ، ايكى چفته قاييقده آلديرديغى آطلاس شمسيه‌لى ، ياشماقلى رسمنه باقاردى .

صولر ، قايالرده اويقوسنى قاچيراجق قدر شاريلدامغه ، روزكار قفسلرينى صيق صيق طيقيرداتمغه باشلاينجه باغچه‌نك صارارمش ياپراقلى يوللرينى شمسيه‌سيله قورجالايه قورجالايه بوغازدن دونردى . آرتق قوپه‌لرده نشان‌طاشى دولاشمه‌لرى باشلاردى . بەتوفن سمفونيلرى ، غريق مارشلرى ، ياخودده نهاوند فصللرى ، صباحى فصللرى چالينان وكلانك حرم دائره‌لرنده‌خالايقلر وخانم‌افنديلر اونى‌حرمتله‌قارشيلار ، حرمتله ديكله‌ردى . استانبولك كبار حرملرنده دائمايه‌نه بكله‌نن قيمتلى برمسافردى .

كرچه بن كنديسيله شرفياب اولديغم زمان حياتنك بوكنيشلكلرى برآز دارالمشدى . شاعر ينه آلتى آى قوناغنده ، آلتى آى ياليسنده ياشاربرخانم افنديدى . فقط چايلرينك رنكى براز صولمش ، پاسته‌لرينك شكرى براز سوزولمشدى . بونكله برابر يوكسك موقعنك وقارينى عادتا ديندار براعتنا ايله طوتمغه‌چالشديغى الك اوفاق حركتلرندن بيله اوقدر آكلاشيليردى كه ... اونده ، ايچى قورت يه‌نكلريله توزلانمش ، اسكى ياللديزلى ، اصيل برچرچيوه ظاهرى واردى .

نكار خانم افندى جداً صايماسنى و صايديرماسنى بيليردى .

عبدالحق حامد قدر اك طانمش، اك طاپیلمش برشاعردن، اك شهرتسز برمحرر طا بلاغنه قدر، رتبه‌سی ونشانلری اك چوق رجالدن موقعی اك سونوك مأمورلره قدر کندیسنی هرزیارت ایده‌نه اصالتندن برهوا یاراتمشدر. نزاکتی اوکا هپسنی ممنون ایده‌جك، کندی‌ده ممنون قالاجق ظریف، نزیه، التفاتلی جمله‌لر بولدورمشدر.

کیمسه‌یی قیرمامغه چوق دقت ایدردی. حتی «دیپورلر که» ایچون ملاقاتنه کیتدیکم زمان: «براز تهاجمکار برجمله سویله‌یه‌جك اولورسه‌م لطفاً ایقاظ ایدك. چونکه نزاکتسزلکدن تحاشی ایده‌رم» دیمشدی. بونکله برابر بوقادینی یالکز صالون حیاتندن خوشلانان، برمحبه‌سیله کچیره‌جکی ایکی نشئه‌لی ساعت اوغرینه اوینی اهمال ایدن برخانم تصور ایتمك حقسز ویاکاش اولور. اوینك هانکی اوطه‌سنه کیرسه‌کز اوراده تیتیزجه برتمیزلك بولوردیکز. یمکی وقتنده یین، دیکیشنی وقتنده دیکن ترتیبلی برخانمدی. هرصالی بشقه برألبسه‌یله قبول ایتمك عادتیدی: بوصالی، لوئی فیلیپ سراینده‌کی بردام دونورك قیافتنی آکدیرر فضله خرجلی، فضله سوسلی، اوزون اتکلی برقالین روب ایله اوطورردی. ایرتسی صالی مبذول واسکی بیچیم مجوهرلریله اویله صانیردیکزکه اوروپا سوسنه پك مجلوب برشرق سرایی خلقندندر. اوچنجی هفته آرقه‌سنده غایت ساده بربلوز، غایت دوز براتکلك کورردیکز. بوتون بوقیافتلرك بیچملری ورنکلری شخصنه مخصوصدی. موده مجموعه‌لرینی موسم موسم تعقیب ایدن قیافت وظرافت دوشکونی کنج خانملرمز ایچون نکار خانم افندینك کیینیشنده تنقید ایدیله‌جك نقطه‌لر بولنمامق قابل دکلدی. فقط بیلمه‌م که، بو، ادبیات

قادینلرینه ساری وهر مملکته مخصوص بر عادتمیدر؟ اونلردن برچوغنی،
رسملرنده، — « تەلیت » یاخود « دیدامه »، یاخود « شیق پاریزیه‌ن»،
یاخود « لەمود» غزته‌لرنده‌کی متلون — صوك موده توالتلره طابان طابانه
ضد قیافتلرله کوردم. مثلا: اوزون ایپك انتاریه تننه بر باش اورتوسندن
خوشلانان قارمه‌ن سیلوا، فوطوغراف اوکنه ماتینه‌یله، الی چکه‌سنده
اوطوران ژیپ، ارکك قوستومیله وکسیك صاچلریله دیبولافوا، قاباریق
اوموزلی بلوزی، تپه‌دن کوچوك طوپوزیله دانیه‌ل لەزوئور، غایت
کسکین رنکلر وشخصنه مخصوص صورغوچلی غریب شاپقه‌لر ومبالغه‌لی
بچملرله برجنت قوشی تلونه مالك قونته‌س دونوآی!... اویله‌دینه بیلیرکه
هپسنده، خیاللرینك یاراتدیغنه بشقه قلملرله، بشقه ذوقلرله دوزه‌لتیلمش
شیلردن فضله اینانان صنعتکار « فانته‌زیلری» وار. نکار خانم افندیده
اونلردندی.

نکار بنت عثمان خانم افندیده عائله رابطه‌سی، وأو صاحبی اولمق
عشقی چوقدی. سجیه اعتباریله باباسنی توفیق فکرتله بر طوتاردی.
باباسنده‌کی اصالت مراقنی، باباسنده‌کی وظیفه‌پرورلکی اون آلتی یاشلرنده
برقیزك مکتب دهلیزلرنده اك محرم آرقاداشلرینه سویله‌دیکی صفوت
وبکارتله آکلاتیردی. چوجوقلرینه قارشی اولان محبتده پایانسز،
حرمتی ده غایت جدیدی، هیچ بن بوقدر مراسمله سه‌ویشن، بربرلرندن
بوقدر نزاکت وتربیه‌یله بحث ایدن آنا وچوجوقلره راست کلمه‌دم.
بوکا رغماً أونده هپسندن آیری یاشامغی، ایچلرندن برنده
مسافر یاشامغه ترجیح ایدردی. اونلرك اصرارلی دعوتلرینه موافقتله
جواب ویرر، صوکره وعدینی اهمال ایدر کورونوردی. عجبامدهش

بر درجه‌یه واران سـیکیرلیجه عزت نفسی‌می بوکا مانع اولوردی ؟ هر حالده نکار خانم افندیده حیـاتنك مادی ، معنوی اوزونتیلرینی چوجوقلرندن بیله کیزله‌مکه چالیشان تمکینلی بر آنا ، ایچندن نه‌قدر صارصیلسه طیشنی برطونج سکونیله کوسترمکدن یورولماز وقارلی بر قادین روحی واردی. نکارخانم‌افندی، مجارعثمان‌پاشانك‌قیزی، منیرك، فریدونك وکرامتك آناسی، عثمانلی ادبیاتنك معروف برسیماسی اولدیغنی هرحالده پك قوتله طویاردی . حتی بوتون حیـاتنی بوعائله شهرتیله بوادبیات شهرتنی لایق اولدقلری موقعلرده طوتمق ایچون صرف ایتدی.

فقط صوك سـنه‌لرده‌کی اوزونتیلر قاشـلرینه آره صره بلیرن بر چاتیقلق، سسنه آره‌صره دویولان سیکیرلی برتیتره‌کلك، کیرپیکلرینه آره‌صره ایننن یاشلر کتیردی .

کچن سنه‌یدی. براقشام یمك وقتی قاپومز چالیندی. خدمتجیسی، خانم افندینك بنی ایسته‌دیکنی سـویله‌دی . کیتدم . « جیجیم » قاپلی کنیش‌سدیرده اوطورمش، کوچوك ساقسونیا صحنلرده یمك‌ییوردی. سـه‌ویندی . کرامت بکك ویانه‌یه کیـدرکن بیراقدیغی غراموفونی کوسـته‌ردی . « أولجه سزده‌یدی . علمنی بیلیرسـکز . رجا ایدرم دوزه‌لتیك، دیدی. اوکون درت دانه یکی پلاق آلمش، اونلری مطلقا دیکله‌مك ایسته‌یوردی . فقط بوش املك ... ایکنه او قدر جیزرتی یاپیور، پلاق اوقدر میریلدایوردی‌که هیـچ برشی آکلامق قابل دکلدی. اوزمان اوفکه‌له‌ندی . ایچنی چکدی . « آرتق بو دنیـا بکا بوقدر أکلنجه‌یی بیله چوق کوربیور . ألم وحدت ، ألم وحدت » دیدی .

بز بعضاً نه‌قدر سطحی کوروشلی، نه‌قدر سطحی محاکمه‌لی‌یزدر .

ترکیبلی وعروضلی مصراعلرك یالکز صنعی اولدقلرینی ادعا ایده‌رز.
منطقمزك آغیر باصقیسی قلبمزی صوصدورر. فقط بر لحظه‌لك هیجانده
بعضی برقاچ ییللق محاکمه‌لری ییقان اویله خارق العاده بر قدرت
وارکه ... نکارخانمك بوتون اونك، پوت دولو مصراعلرنده‌کی باکر،
جید، ملاللی روحی اوکیجه بوترکیبدن صوکره غایت قوتله طویدم!...
ادبیاتده اوزاق برخاطره کبی صولغونلاشان اثرلری، وخاطره‌لرله
جانلانمغه چالیشان دورغون حیاتی نظرمده بردن کنجه‌له‌شیویردی.
نکارخانمده اوکیجه، چوق سلطنت کورولتیسندن، چوق شنلك قهقه‌لرندن
صوکره تنها براوطه‌یه دوشمش، قولاقلرنده حالا اوسسلرك اوغولتیسی
چینلایان، کوزلرنده هپ اومحنه‌لرك پیرلتیسی اوچوشان بوزوق
سیکیرلی کچکین ویالکز برخانم افندی حالی واردی؛ چوجوقلرینك
وفاسنه بیله اینانامایاجق قدر عرشیدن آجی آلمش برآنا، برقادین،
برشاعر حالی ... ظن ایده‌رم اونی بوتون حیاتنده برکلبك حفیفلکیله
سیرانلره، دعوتلره اوچوران شی‌ده بوایدی: ألم وحدت قورقوسی...
فقط نهایتده «ألم وحدت» ی بوندن برآی أول، أولوم خسته‌لغی
کلیرکن أونده یالکز باشنه یکرمی درت ساعت قالدیغی وقت؛ تیفوسك
ایللك رعشه‌لری آلتنده صیقیشان دوداقلرینه بر داملا صو آقیتاجق
برخدمتجی بیله - خدمتجیسی براقوب قاچمشدی - بولونمادیغی وقت
دها آجی طویدی. خسته‌خانه‌نك یالکز اوطه‌سنده أولوم سکرلریله
صاییقلادیغی زمان اطرافنده ینه «ألم وحدت» واردی. عجبا زواللی
قادین بونی طویدیمی؟ ونهایت، بویوك، مؤبد، «ألم وحدت» ی
«آشیان» له حصارلرك اتکنده، - کندی دیدیکی کبی «بوغاز روزکارلری

کوکسنك اوزرندن أسه أسه‌ه، یاتدقجه؛ ایصسزمزارینی برقاچ چیچك، بویونلری چنغراقلی برقاچ قوزودن بشقه هیچ برزائر یوقلامادیغی وقت بوتون بوتون طویاجق... اکر طوپراغك آلتنده‌ده انسان طویغوسی وارسه . . . آرتق سلطانلرك سرای اوطه‌لرینی، کبار خانم افندیلرك صالونلرینی نکار بنت عثمان خانم افندی، بوبهار، - صوك سنه‌لرده پك سه‌ودیکی مور چارشافیله - بر «سوسن» کبی سوسله‌یوب تعطیر ایتمه‌یه‌جك...

زواللی قادین، کومولدیکی کون اوزرینه قونان چیچکارله برابر آرتق صولغون برخاطره قالدی.

شیشلی : پازار ایرتسی ۱۵ نیسان ۳۳٤

بر قاچ مصاحبه

رؤیاده تعشق

وقتا که قوروبغه‌لی دره شیشکینله‌شیر ، قاباریق صاری صولرینك اوستنده قورو یاپراقلر سوروکله‌ردی؛ وقتا که شیمشکسز وسورکلی یاغمورلر یوللرك توزلرینی باصدیرر، آرابه تکرلکلرینه لاستیك کبی بر یومشاقلق ویرردی ؛ وقتا که بوستانلرده باغچوانلر صوك پاطلیجان کوکلرینی چیقاروب قیشلق سبزه‌لر ایچون بل بلله‌ردی ، ومانالرده اووه‌ز هونکاری یاغجاق کوفه‌لرینك اوسته صارقاردی؛ آرتق بغداد جاده‌سنده قوناق آرابه‌لرینك خیزلی کچیشلری سیرکله‌شیردی . آرتق ساعت‌ن دو ایون یلدیرمه‌لر، آغیر بغداد، حمامشاحلری، دانته‌ل شمسیه‌لر، ایپك باش اورتولری کوروله‌زدی . کوروکی قالقیق فایطونلردن یوزلری پچه‌لی خانم افندیلر آره‌صره صارقار ، پشتمال اورتولی یایوان اشپورطه‌سنی باشنده قیریتا قیریتا طاشییان کستانه‌جیدن صوك عنابلری آلیرلردی . قوش دیلنك ، پاپاس باغچه‌سنك ، زامبا اوغلنك تحته پرده‌لی صالاش تیاترولرینه ؛ توزلرله کونشدن صولمش ، یاغمورودن ایصلانوب دوتقالی آیریلمش صاللانان اسکی اعلان پارچه‌لرینه ؛ فنه‌ر و قالامش قوینده یلکنلری طوپلانمش قوطره‌لره باقا باقا قاضی

کوینه اینرلر ، قوز یاتاغنده‌کی ، ارن کوینده‌گی ، جاده بوستاننده‌گی کوشکلرندن قیزطاشنده‌کی ، بایزیدده‌کی ، شهزاده باشنده‌کی ، قوسقه‌ده‌کی قوناقلرینه کچرلردی . آرتق یوللرده بری برینی قووالایان فایطونلر ، قوپه‌لر ، بریکلر توز قالدیرماز ؛ سیوری فسلی آرابه‌جیلر خانم افندیلرك أمرلرینی دیكلمه‌ك ، قوردونلی قالپاقلی پاشا زاده یاورلرك خواوردا مخبتلرینه قابا تربیه‌لریله مخاطب اولمق ایچون دیزکینلری قاصماز اولوردی . آرتق یوللرده بعزكین اوکوزلر آقین آقین کوچ سوروکله‌ردی. خفیف چامورلرده‌دینکیلی قاطرانسز تکرلکلر ایکله‌ر ؛ صندیقلرك ، شلته‌لرك ، قاناپه‌لرك ، کوکوملرله قزغانلرك آغیرلغی آلتنده قالین دیره‌کلر أسنه‌ردی . صاریقلی ، پوطورلی اختیار مهاجرلر ، سلطان عثمان زماننده‌کی کبی اوجی چیویلی أوکه‌ن دیرکلریله ، زنجیر دیزکینلری - بللرینه دایادقلری - أللرنده ، یایا یورورلر ؛ اشیا کومه‌لرینك اوستنده آشجیلر ، اوشاقلر باجاقلرینی صارقیترلر ، قوجاقلرنده کدیلر، قفسلرده پاپاغانلر ، قاناریه‌لر ، یاخودده طاووقلر ، هندیلر طونارلردی .

صفیه‌لر آرتق بویله هرکون ایچین ایچین بوشانیر ، یوللرده‌موسم صوکنك اختیاری هجرت قافله‌لری صیرالانیر ، کوشکلرك قاپانمش پانجورلری ، قریزانته‌ملری آچمش باغچه‌لرك تنها یوللری ، یاپراقلری دوکولمش آغاجلرك قوشسز داللری‌ملاللی برایصسزلغه بورونوردی . صانکه بوتون کوشکلر ، صیجاق و آیدینلقکن قهقهه‌لرله شنله‌نمش لوش ، صوغوق اودالرنده ، کورولتیسز قالمش مردیون بوشلقلرنده اوغولدایاجق ،

آجی آجی ایصلقلر چالاجق قیش روزکارلرینی ، دونوق تپه‌لری عبوس بر تسلیمیتله بکله‌ردی .

* * *

صیفیه‌لر بویله بردن بره طاتسزلاشیردی . چونکه استانبولك آلتون کیجه‌لری باشلاردی : معلقده دورویور ذهابی ویرن آلتون شرفه‌لر وتیتره‌ك ماهیه‌لر، دین اسلام شرفنه ، خلیفه‌لر شهرینی اوتوز کیجه دوناتیردی. سنه‌نك اون بر آینده یورغون عمله‌لر کبی اقشامدن ایرکنجه‌جك اویقویه چکیلن شهر ، رمضانده شهزاده باشنك آیدینلقلرینه پروانه اولوردی . شهرده قالانلره صیفیه‌دن کلنلرده قاتیلیر ، یکی بر عالم باشلاردی: اوتوز کونی آخرت، اوتوز کیجه‌سی‌ده شنلك دوشونن بر عالم !...

کوندوز اللرنده تسبیحلری ، دوداقلرنده دعالری ، جامعلردن سرکیلره ، سرکیلردن افطارلره دولاشان اوروجلی ارککلر، مکتبلی چوجوقلر ، زاهد اختیارلر تراویح بیتنجه ستونلر آره‌سنده‌کی سوقاقلری خنجا خنج دولدورر ، ستون دیبلرنده‌کی قراتخانه‌لردن ، پروکارلردن قالدیریملره طاشارلردی .

بیلمه‌م او داراجق سوقاغك نه‌سندن خوشلانیلیردی ! بوناله بوناله ، کوبوکی قاچش برقهوه ایچه‌بیلمکدن‌می؟ باصیق طاوانلی دار اوطه‌لرده کومبور کومبور خومورداپان داوولارله دومبه‌لکلردن‌می؟ نزله‌لی قره‌نته‌لرله زورنالردن‌می ؟ مدهش آیدینلقلرده بیله مشمع آل فنارلرینی سوندورمه‌ین ، ترلکلرینی اللرنده طاشیان یوزی اورتولی

قادینلره ، چارشافه یکی کیرمش فیقیرداق کوچوك خانملره دلیقانلیلرك حرف آتمه‌سنی ، اونلردن آزار ایشتمه‌سنی سیر ایتمکدن‌می !...

برقسمی‌ده قاپیلرنده قوجه قوجه صولی بویا فنا رسملی ، فناپازیلی اعلانلردوران تیاترولری‌سه‌وردی . بن‌ده‌اونلردندم! اطرافلرنده، هوا غازلرینك فیصلتیلی چرچیوه‌لری اولان اواعلانلره‌درس کتابلرمدن‌فضله مجلوبدم. مناقیانك بر «دالیلا» سنی کوره‌بیلمك ایچون مکتبده ، هیچ برعلاجله دینمیه‌جك قدرعنادجی بردیش آغریسی‌ایجادایدر، صارغیلی یوزمی اکشیتیر ، چوروك دیشمی مدیره کوسته‌ریردم. ایناتوب اذن ویررلرسه راحت راحت چیقار ، ویرمزلرسه ـ اوچ هفته اذنسزی کوزه آلدیرارق ـ ینه چیقاردم.

دالیلانك صوك پرده‌ده ریختم کنارندن مشمع قایغنه بینوب یکی عاشقنه قاچدیغنه ، اسکی عاشقی کنج کمانجینك ساحلده دوشوب بایپلدیغنه‌می ، اولدیکنه‌می ـ شمدی آرتق بیله‌میورم ـ اوزولور ، اختیار حامی قونت قارنیولیله بن‌ده آغلاردم . ایرتسی کون تاریخ خواجه‌مز ماراتون محاربه‌سنی ، آتنه‌لیلری ، پلاته‌لیلری میلتیادیسی آکلاتیرکن قولاغمده حالا دالیلایه لعنت اوقویان حامی قونتك سسی چینلاردی !

آمان یاربی او انهماك نه ایدی ؟ دها افطار بیته‌ر بیتمه‌ز قاپودن کدی کبی سس‌سز ، دیواره سورونه سورونه اوطه‌یه کیریشمز، بزه ارککلردن اذن آلمالری ایچون قادینلره اشارتلرله آصیلا قالیشمز ؛ بر « اولماز » طویمامق ایچون خلجانلانمامز ! شمدی دوشونیورمده ، نه‌سنی بویله آرزو ایدردك ؟

قاپولر تعریفسز درجه‌ده ازدحاملی اولوردی . اوفاجق باراقه‌لرده قاپالی بیلتجیلره دلیکدن ، محله احبابلری ، حرمتلی تمثالر ایده‌رلر ، تك ایچری‌یه بادهوا کیرمکه چالیشیرلردی . سرایه منسوب اولدقلری قیرمزی فسـلریله روزه‌تلی ره‌دنغوتلرندن آ کلاشیلان چاتقین یوزلی آدملره قاپیجیلر ، بیلتجیلر ، اویونجیلر یرلره اکیله‌رك سلام‌ویررلر ، تلاشلی تلاشلی یول آچارلردی .

بری برینه باغلانمش ، چوق مشتری آلسون دییه کچیلمه‌یه‌جك قدر بری برینه صیقیشدیرلمش اسکمله خطلرنده‌کی تماشا کرلردن کیمنه اخطار ایدرك ، کیمندن عذر دیله‌یه‌رك ، کیمنك قیپردامایان دیزلرندن آشارق یرلر کزه‌آنجق کچه‌بیلیردیکنز. قبه‌لی طاوانلره چیقان سیغاره‌دومانلری ـ نارکیله‌دومانلریله بوغولانمش قاوانوزکبی ـ حضارك تپه سنه سینه‌ر،هوایی بولانیقلاشدیررو چوروك برقوقویله‌دولدورور دی.شام فستیغی قیروب دورماماجه‌سی‌یه یین آلتون کوزلكلی عسکری مکتبلیلر، بارداقلرینی شاقیرداته شاقیرداته باغیران غازوزجی‌یی سرت سرت چاغیررلردی. ایکنجی موقعده اوطوران کلخان بکنك بری‌سیمیدجی‌یه چاتار . صاریقلری آرقه‌یه آتمش ، اسکمله‌لرینه یاری باغداش قوروب اوطورمش خواجه‌لر دولغون سسلی آرناووده « زنجفیلی غنی » سحلبلر ایصمارلاردی. کوچوك چوجوقلر بابالرندن متصل کاغدحلوالری، قورو بادملر ایسته‌رلردی . انسانی سرسم ایدن بوکورولتیلرك فوقنده‌ده قالینلی اینجه‌لی ، قوروللی یاشلی اوکسوروکلر اوچوشـوردی . . . . اویون باشلایاجغنه یقین مراقلی کوزلر لوجه‌لره باقاردی . اورالرده

هر اقشام یا بر فهیم پاشا ، یا بر محمد پاشا ، یا فلان پاشانك اورتانجه اوغلی مطلقا اوچ درت دالقاووغیله برابر بولوناجقدی .

ایلریده اینجه ساز یالکز ، کندی کندینه ، بو فورطنه آره‌سنده چابالانیر ، چینغراق سسلری هیچ ایشیتلمه‌زدی ؛ تا که پرده آچیلیر ، « صوصالم ، صوصالم به » کبی اخطارلر هرکسی سکوته دعوت ایدردی.

بو قدر صیقینتیلره هانکی قیمتدار صنعتك خاطری ایچون قاتلانیلیردی ؟

هله حسنك ، شوقینك تیاترو سنده بش غروشه نه‌ده چوق اویون سیر ایدیلیردی . پاندومیمالر ، بر پرده قومدیا ، قانطولر ، دوئه‌تولر ، تا اك صوکره‌ده اصل اویون !

*
* *

کرچه ایسته‌که اشکنجه‌لره خیلی کیجه‌لر بن‌ده شکوا‌سز ، استکراه‌سز ، بالعکس لذتله ، قاتلانمش ، مناقیانده ، حمدیده ، حسنده چوق اویون سیر ایتمشدم . فقط بوکون خاطرمده ، او وقت تماشاکرلرك مدهش بر تقدیرله آلقیشلادیغی بر موضوع ، او موضوعدن‌ده بعضی غریب فقره‌لر قالدی ! ... آدی : « رؤیاده تعشق » دی . حسنك قومپانیاسی اویناردی . پرده آچیلنجه‌قارت ، شیشمان بر قادین قابا ، بجریکسز تورکجه‌سیله برشیئلر ، برشیئلر سویله‌ردی . دیرکن ، ـ ره‌دنغوتی فرانسزلرك ۱۸۳۰ موده‌سنه ، قیصه بیاض پانطالونی ، سیاه اوزون چورابلری وولته‌ر عصرنده‌کی قیافته عائد ـ بر عجائب قیلقلی قونت کیرردی . غالبا ، بزم محله قهوه‌لرینك حاصیر اسکمله‌لریله مفروش ، ـ ابعادی ، عمقی بلیرسز قرون وسطا رسملری کبی تك پلان اوزرینه

یاپیلمش - بو بویوك پارس اوتلنه نازل و مسافر اولوردی. بر از صوکره « فیفیرلین » اسمنده کی اوشاغی - حسن - کلیردی. قاپو وورولور. اوتلجی قیز ایکرهنج بر فرانسزجه ایله : « آنتره ایسی » دیردی . دیشاریدن اوشاق : « بوقدر مادالما ایچری کیرهجك آدامك انتاریسی » دییه جواب ویرردی . بو بولوش مدهش بر موفقیتدی. آلقیش صاغناغی برقاچ دقیقه بوتون جوشغونلغیله بوشانیردی . ایچری یه کیرن آدام هانکی ملتدندی؟ اسمی « فیفیرلین »، باشنده قیصه قیرمزی فس، اوزون ماوی پوسکول، صرتنده یامالردن بر کوملك!... صحنه یه چیقار چیقماز تماشا کرلره آلاتورقه بر سلام ویرردی . صوکره شویله بر محاوره باشلاردی : اوتلجی قیز : « قومان تاله وو ، بیه ن؟ » فیفیرلین :- کیمدی اوطرابیه ده بورنمی یین؟ » أل شاقیرتیلری، « یاشا » ندالری ، کفرلردن مرکب تقدیرلر آراسنده قیز ینه صوراردی : - «اپارلاتو تالیانو ؟ » اوشاق شویله جواب ویرردی : - کیم پارلاندی دالیانی ؟ » ایشته بو محاوره آرتق اوزاردی. لوجه لرده کی زنکین بکلر، دولت اداره ایدن پاشالر ، برنجی موقعلرده کی طابور قوماندانلری، ممیزلر ، خلفالر ، مکتب معلملری ، مدرسه نشینلر هرکس ممنون قالیردی . بو آدملرك مایق نه یدی ! وقعه نك محل جریانی نره سیدی ؟ هانکی تاریخده جریان ایدردی ؟ کیمه نه ؟ أولویر رکه کوله لم !...

اوشاق ، افندی غیبوبتدن صوکره بولوشورلر. فیفیرلین حسرتی سوندورمك ایچون افندینك بوینه صاریلیر، باجاقلرینی بلنده کنه لر. فیفیرلین پارسده مقیم اوقونته باباسندن خبر کتیریر . « سه وکیلی

اوغلم » ی ، « سیلیوریلی اوغلم » ، « سیلیوریده دوغوردم » ،
« سیلیوری یوغوردم » کبی اوقویارق ، آیاق آیاق اوستنه آتارکن
فیفیرلین پاتیکنی قونتك صورتنه قیرلاتارق غریب بر مکتوب اوقویشلری
واردر فلان . نه‌یسه اوتلدن چیقارلر . غالبا ینه اوروپا مملکتلرندن
برنده‌کی أولرینه دونه‌جکلر !... فقط یورولورلر ، اورمانده
اویورلر ، بر قیز کلیر ، دلیقانلی‌یه عاشق اولور . او قیز وحشیلرك
سرکرده‌سیدر . بو اویویان یولجی‌یی معیتنده‌کی آدملره قالدیرتیر . معیتنده‌کی
آدملرك باشلری تویلی ، وجودلری مایولیدی . باشلریله جغرافیا
کتابلرنده‌کی عرق احمر منتسبلرینه ، وجودلریله‌ده جانبازلره بکزر -
لردی . غالبا بونلر هندلی وحشیلردی . صوکره‌کی پرده‌ده ینه تك
پلان اوزرینه بویانمش درین ستونلی ، سطح غاله‌ریلی بر صالون کورردك .
ینه هانکی دوره ، هانکی ذوقه ، هانکی موده‌یه اویغون اولدیغنی کسدیریله -
مه‌ز عجائب قیلیقلی بشقه بر قونت چیقار : « مادمازه‌ل بو پنجره‌دن اوروسکه‌ر
کیریور ، غاپاتسه‌قمی ؟ » دییه صورارادی . غالبا او صالون ، فیفیرلینك افندیسنه
او اورمانده عاشق اولان هندلی قیزك صالونیدی ! ایشته اوراده رؤیا
ایچنده بر تعشق عالمی اولوردی ! عشق افندینك اینجه ساز طاقمی
هندلیلرك چالغیسی ، چفته‌تللی هندلیلرك رقص هواسی ، قیزلرك شیقیر شیقیر
قیریتوب کوبك آتیشی ده هندلیلرك رقصی اولوردی . او آرالق فیفیرلین ده
جوشار ، صنعتنی کوسته‌رمك ایچون تك باشنه آلاتورقه عود ، کمان ،
قانون ودف تقلیدلری یاپار ، بر اینجه ساز طاقمی دوزه‌ردی . بو آبور
جوبور پرده‌ده نهایتسز آلقیشلرله بیتردی . اك صوکنده غالبا بر محاربه

باشلاردی . اوهندلی وحشیلر ، غالبا گنج قونتك اصل نشانلیسنه ، و یا اصل عائله‌سنه منسوب ژاندارمه‌لرله قیلیچ توفك قارشی‌یه کلیرلردی . اووقت یورکی افندینك بش کشیدن مرکب هم آلاتورقه قانطویه ، چفته تللی‌یه ، هم آلافرانغه بالاده ، سه‌ره‌نادەکان «مکمل ومشهور» اورکستروسی‌ده بر آت جانبازی غاوسی چالارق غوغایی قیزیشدیرردی . أولوملر باشلارکن کان بر گیریش اوزرنده تلاشلی تلاشلی تیتره‌ر ، صحنه‌ده - نیچون بیلمه‌م ؟ - قیرمزی بر ایشیق پیدا اولوردی . بوجورجنه آره‌سنده قونت اصل نشانلیسنه فاووشور ، چوق پرده‌ده آغیر آغیر اینردی . طبانجه‌دن قورقوب قولاقلرینی طیقایان ، بابالرینك قوجاغنه یاتان کوچوك باش أورتولی قیزلر : «ایتیورسك ! » دیه آرقاداشلرینی یومروقلایه‌رق ؛ اسکمله‌سنده صیزه قالمش چوجوغنی باباسی : هیش قالق بر دها کتیرمه‌م ، یوللی سوزلرله اویاندیرارق ؛ یقالقلی بر گنج یاننده‌کی صاقاللی آدمه : نصل ! بن دیمه‌دیمی ! بو حسنك طلوعاتجیلغنه چیقار یوقدر ، کبی مجالکه‌لر یوروته‌رك بوغلبه‌لق اینیله قاقیله سوقاغه بوشانیردی .

دیشاریده‌ده بکجینك داوولی قرائتخانه‌لره ، غلبه‌لق یوللره ، آیدینلق جاده‌نك آرقه‌سنده قارا کلفی بوتون بوتون کثیفله‌شمش کبی کورولن محله ایچلرینه سحور وقتنی خبرویرردی . کوپری باشنه‌اوچ مجیدیه‌یه مشتری ایندیرن فایطونجیلر بوأسنه‌یه کرینه تلاشسز یوروین غلبه‌لغی «دستور» لریله آچمغه چالیشیر . صاغدن صولدن کفر ایشیتیر ، صاغه صوله کفر وقامچی صاووروردی .

* *
*

بو خلق ، شمدی دوشونه بیلیورم ؛ بو قبیل معناسز تیاترولره
نصل بویله تهالکله قوشاردی ! بو قدر ابلهجه‌سنه موضوعلر یاراتارق
بوتون ذوقنی ، محاکمه‌سنی ضلالته دوشورن او تیاترولردن
عجبا نه طویاردی ؟ هم ده یوکسك مأمورلر ، مابینه منسوب رتبه
صاحبلری ، بشقه مملکتلرده استقبالك اك بیوك امیدلری اولان کنج
مکتبلیلر ، فعال آدملر !.. هیچ اولمازسه مناقیان قساویه‌دومونته‌په‌نی
فلان ترجمه ایدردی . ایچنده حسی پارچه‌لر بولوردیکز. یا اوته‌کیلر؟

بز بوراده ، آوروپانك کنارنده ، بوندن دها اون ایکی ، اون
اوچ ، نهایت اون بش سنه أول بو صحنه‌لره قوشوشورکن مکر پارسده
دومافیسلر ، صاردولر اسکیمش ، بریئولر پیه‌س یازارمش ، ادمون
روستانك نه‌غلونی ، سیرانودوبه‌ر ژوراقی اوینانیرمش ، لاودانلر ،
نه‌روی نولر ، مه‌ته‌رلینقلر یکی یکی صحنه‌افقلری ابداع ایدرلر ، فرانسیسك
سارسه‌لردن صوکره ژول لومه‌ترلر ، نه‌میل فاکه‌لر پیه‌س تنقیدی یازار-
لرمش !.. بز بوراده حسنله شوقینك اوستنه قومیق بو قدر دیرکن
اورالرده قوقله‌نلر ، فه‌رودیلر ، کیتریلر ، لوبارژیلر اوینارمش ؛ بز هه‌کیمیانی
مارغریت غوتیه‌ده خارقه صانیرکن ، اوراده سارا به‌رنار ، سوزان ده‌پره ،
ره‌ژان اوینارمش !..

بونکله برابر ، بیلمه‌م ، چوجوقلغمك ذوقنی احتوا ایتدی ؛ سوقاقلرك
اوغابه‌لغنده اویانیق برحیات سه‌زدم ؛ أوده پترول لامبه‌سنك صاری
صولغون ایشیغی یرینه یکی چیقان لوکسلرله ، — اون قوللی شمعدانلر کبی ،
بیاض ضیالی — هوا غازی آویزه‌لریله آیدینلاق سوقاقلره وتیاترو قاپیلرینه
باقدقجه بکا مدح ایتدکاری آوروپایی تخیل ایتمکه باشلادم دیه‌مم ؛

شمدی شـو تخطر ایچمه خفیف براوزونتو بیراقیور ! بلیرسز وازو چاتلاقلری کبی بنم ده شمدی ایچمده اوکونلری آکدقجه خفیف خفیف صیزی چیز گیلرم وار. بنم ایچمده صوك بهارده ترك ایدیلمش اوصیغیه لرك بوشلقلرنده أوتن روزکارلره بکـزه ر برتحسرله خفیف خفیف ایکیلده- یور ... شبهه سز او ایکره نج « رؤیاده تعشق » ی آرامایورم. اوبلکه ده حالا واردر. فقط اونلری اوکوزله کوره جك چوجوق خیال اولدی، ایچمه کومولوب قالدی . وبن غالبا او أولو « رؤیایه تعشق » ایدییورم!

شیشلی : ۱ تموز ۳۲٤

ترامواىلرده

استانبولك ، هله قيش باشلانغجنده اويله اقشاملرى واردركه نثبيت اجزاسنه قونمادن ايشيغه براقيلمش فوطوغرافيا كاغدلرى كبى چابوجاق صولوب قارارير. رنكلرك، مسافه‌لرك وشكللرك مختصرلاشوب سياه برهوا ايله صارى برقاچ بنكدن عبارت قالديغى اوزمانلر روحه الك فضله بزكينلك ويرن آنلردر.

او اقشاملردن برنده ، يورغوندم . توقاتليانه كيردم.

بوزلى جام جدارك آرقه‌سندن ـ منكسرالكتريق عكسلرى كبى ـ داغنيق موزيقه آهنكلرى ايچرى‌يه دوكوليوردى . يازى چبوقلنده لچيرمك ايچون اسكندريه‌دن، قاهره‌دن كلوب ده حرب پاطلار پاطلاماز بوراده قالان اوزون قيرمزى فسلى، يان پوسكوللى آلانغله مصرليلر؛ قويو قيرمزى ياناقلرنده مچ پاره‌لرينك چيزكيلريله پارلاق صاچلى، سرت تلفظلى آلمانلر؛ چاى بچته‌لرينى حولى كبى ديزلرينه يايوب قالين پارمقلرينى مرمرلره وورە وورە قونوشان زنكين طاقاجيلر؛ آينه‌لرك اوكنده قراواتى دوزه‌لتن كوبكلى، كوزلكلى مبعوثلر؛ جبه‌لرينى قاووشديروب

يردن سلاملر آلان شيق بر ايكى خواجه افندى، شيق شيق مادامل‌ر؛ مادموازللر ...

بوتون بو آيرى آيرى مشتريلر ؛ بو جامدن و آينه‌دن آقواريومك ايچنده موزيقه نغمه‌لرينك اورته‌سنده يوزويور ، قايناشيوردى . ماصه‌نك برندن عربجه ، اوبركندن آلمانجه، اوچنجيسندن مجارجه دردنجيسندن روسجه ، بشنجيسندن ارمنيجه ، آلتنجيسندن رومجه طويبيورديكز .

چالينان « پاليا چو » جمله‌لرينك ذهنه‌ويرديكى تحف بر اوغوشوق فعاليت ايچنده بوشيلرى كورمك وطويمق انسانه جنسى بليرسز بر تسلى وبراوزونتو ويريبوردى . ديته‌بيليردى كه براتنوغرافيا عالمى ، برعلم لسان متخصصى مختلف تجربه‌لر ياپمق ، استانبولك مزاجنى وصفنى تعيين ايتمك ايچون بودورلو دورلو عرقلرى ولسانلرى شوجام قوطويه طوپلامش . بوقوطونك ايچنده يالكز مملكتلرك دكل اقليملرك وبوتون برعتيقك انموذجلرى واردى . يولدن كچنلر ، طبقى حيوانات باغچه‌لرنده‌كى بالق آقواريوملرينه باقاركبى ـ الكتريق ايشيقلرى ايچنده اوبك اوبك طوپلانمش ، كولن ، ايچن ، كيدن ، كلن ، اوقويان ـ غلبه‌لغى سير ايديبوردى .

بن كه ، اجتماعيات، لسانيات وروحياتدن‌يانه فقيرم، بونلر حقنده وجيز ويا مغلق هيچ بر فورمول تعيين ايده‌ميوردم . يالكز ايچرى‌يه ديشارى‌يه باقيوردم . ترامواي‌لر ، سوقاقلرده بر برى آرقه‌سى صره قوشيورلردى . طاوانلرندن برر پارمق كبى صارقان فنارلر صاريقلرى، سكه‌لرى ، فسلرى ، قالپاقلرى ، قاسكتلرى ، شاپقه‌لرى اشارت

ایدییوردی . او ایشیقلر بکا او اقشام چوق جانلی ودیللی کلدی .
« ایچریسی ایچون دوشوندیکك شی بورادهده وار ! » دییوردی .
توقاتلیانك ثابت آقواریومنده کی نمونه‌جلره مقابل، سوقاقلردن‌ده اقشاملره
قدر ، - طاشلر آره‌سنده دوندن قاتیلمش بر صو چیزکیسی کبی
قیوراندیقیوراندیه اوزایان یوللردن- بوسیار آقواریوملر آقیوردی. شهرك
مزاجنی ، ذهنیتلرینك ، سویه‌لرینك ، تربیه‌لرینك ، مفکوره‌لرینك
تجانسنی، فرقنی بوسیار آقواریوملرده‌یاپیلان تجربه‌لرله آزچوق‌اوکره‌نمك
قابلدر دییه دوشوندم . او اثناده حسین رحمی‌نك ، احمد راسمك
اسکی تراموای محاوره‌لری عقلمه کلدی. بن‌ده خاطره‌لرمی طوپلادم.
بربرینه بکزه‌مز خیلی مثاللر بولدم . یونکله برابر ، عرض
ایتدم یا ، بن روحیاتجی ، لسانیاتجی و اجتماعیاتجی اولمادیغم ایچون
بونلردن بر تصنیف وجوده کتیره‌مه‌یورم. بر نتیجه چیقاره‌مایورم.
یالکز ایچلرندن بر قاچنی قید ایده‌یم . نتیجه‌لرنی سزك کشف‌کزه
براقایم .

* *

او وقت تراموایلر صالقیم سوکودده دورر ، ایکی بارکیره ایکی
دهاطاقدیررلردی. چینقو دامك اوستنده خیزآلان اوزون‌قیرباجلری
اوکده بارکیرلرك ، آرقه‌ده‌ده مشتریلرك بیندیکی زماندی : آرابه‌لرك
تیزلی ، پستلی بورولرله ، ده‌هالر ، یوهالر ، شاقیرتیلر ، کیشنه‌مه‌لرله
یورودیکی زمان ...

برکون، یقه‌سی یاغلی ، مینتانی کیرلی، سیغاره زیفیرندن صارارمش

پارمغنده ایری دانه‌لی قالین قیرمزی تسبیح، شیشمان بر قیصر بیلی بانده‌کی ضعیف آرقداشنه پنجره‌دن بر شی کوستردی . صوغوق چشمه رشدیه‌سنك اوکنده آبانی صاریقلی، شال‌قوشاقلی وکوموشی شالوارلی براختیار ، باشی وقولاقلری دوشوك براشکه هکبه‌لرنی‌ده،وجودنی‌ده یوکله‌مش ، یولارلری بیراقش کیدییوردی . اشك ، بویوللری ایی ازبرله‌مش بر آدم کبی کناردن هیچ آیریلمایوردی: اختیار اویویور، اشك قیی کیدییوردی .

شیشمان ، تسبیحی بیله‌کنه کچیروب طبقه‌سندن بر سیغاره صارارق:

— کوردوکمی . اشك بیله آدم اولور . اشکك آدمدن فرقی نه‌که . اونك یولاری بشقه‌سنك آلنده، آدامککی کندی النده.اشکك فکرینه یولار دیرلر. آدمك یولارینه‌ده فکر دیرلر . » دیدی.

آرقاداشی ایچنی چکدی، باشنی صاللادی :

— ده‌سنده ؟ نیجه آدم بیلیرم. اشك قدر بیله عقلی یوقده ینه ایشنی بجروب چیقیور. بزم نیقولی‌یی کورمه‌میوك. عقلی‌ده یوق فکری‌ده . حریفده طالع وار . سندن بندن زنکین . » دییه جواب ویردی. شیشمان ، سیغاره‌سنی یاقمادی . قیزمش کبی دوردی. قالین قاشلری چاتیلدی. ألنك ترسیله پوص قیرانطه بیقلرینی صاغه صوله ایتدی:

— سن اوکا باقما . فکرله طالع انسان اولانه ایکی قاناددر . فکرك، بیلککك چوق اولمش ، طالعك اولمادیمی ؟ اون پاره ایتمز . طالعك چوق اولمش ، فکرك ، بیلکك ، اولمادیمی ؟ ینه اون پاره ایتمز. تك قنادلی قوش اوچارمی‌به ؟ فکرده لازم ، طالعده .... »

بن او اثناده اینیوردم . محاوره‌نك صوکی نه‌اولدی بیلمیورم .

*
* *

بر وقتلرده او عادت اولمشدی : مکتبه کیده‌جك چاغه ایرن قیز وارکاك چوجوقلر اللرنده برر معدن قوطو ، واپورلرده ، تره‌نلرده ، تراموایلرده‌دولاشیر؛ هریولجینك اوکنده‌قوطویی صاللار؛ معجونجینك دمیر چوبوقلرندن دها شانغیرتیلی بر - ایچ غیجیقلاییجی - معدن سسی چیقارارق دیکیلیردی . برکون البسه‌سی شیق، سویه‌سی اورته بر بك آرقاداشنه :

— برادر دوشونیورم‌ده ، بن چوق وطنپرورم . شو قوطو نرده اوکه چیقدیسه هیچ بوش چه‌ویرمه‌دم. هردفعه‌سنده بش پاره، اون پاره ، نه‌ایسه برشی آتدم . » دیدی .

وطنپرورلکنی بشلکله‌اولچن‌وبوقوطویه راستکلدکجه‌خاطرلایان آرقاداشنه یاننده‌کی کولومسه‌مشدی. ایکیسی‌ده غلطه سراینه ایندیلر. یان سوقاقلردن برینه صاپدیلر .

*
* *

بشله یدی آره‌سی مغازه ویازیخانه صاحبی قره‌مانلیلرله، ارمنی قویومجیلرك طاطاوله‌یه ، پانغالتی‌یه دوندکاری‌ساعتدر.دولغون ورنکلی یوزلرنده حیاتك ذوقنی طاتمش ، تجارت دالاوه‌رالرینی دنیانك الك یوکسك ذکا نشانه‌سی دییه قبول ایتمش آدملرك کندیلرینه قارشی اولان اعتمادلرندن دوغمه بر صلابت ، برتبسم واردر . بربرلرینه

أوكونكى ايشلرينى قابا تورلجه لريله خلاصه ايدرلر . كاپور صاتون آلدقلرىماللرى مدحلرله ، رقيبلرينى كفرلرله آكلاتيرلر ، كچن سنه برآقشام بويله لردن بريسى آرقداشنه بر شمسيه كوسته ردى .

— نصل ، دنى باقالم ، قاچه آلدم ؟

— وير .

خيزله آچدى ، اوكنده كى مادامك شاپقه سنى اورسه له دى .

— قصوره باقمايك مادام ! ديدى .

أويردى چه ويردى :

— اوچ كاغده آلدكسه بادهوا ! خالص اييك !

— آلابيليرسه ك ، بكا بوفياتدن اون دها آل . سن نه سويليورسك ، اوچ كاغده ويريلير شيئمى شو ...

منافشه يه باشلاديلر . بر برلرينك قولاغنه برشيلر سويله ديلر . كولوشديلر . حربيه ده پازارلقلرى اويوشدى . بريلكنك جيبندن برشى چيقاردى . آووجنى قاپادى . آرقاداشنك آووجنده آچدى . باشنى « أييدر ، أييدر » مقامنده صاللادى . اوته كى ، پوكه رده كاغد آچار كبى آغير آغير ، كيمسه يه كوسترمه دن باقدى . او اثناده فرى كوينه كلدك . ايكيسى ده اينيورلردى . پاره يى آلان ديدى كه :

— دنياده اوچ بياضه ويره مم . بر ، دها ويره جكسك ، قابلى يوق ؟

— جانم اوزاتمه ...

بو بياضى دها آلدى .

— ايوالله ؛ قيصه كونك كارى بوقدر اولور . ايكيشر بوچوق

کوموش مجیدیه‌دن درت دانه آلدیمیدی. بری‌ده سکا قسمت اولدی. هایدی کوله کوله قوللان دیدی.

کوشه‌ده آیرلدیلر. بری طاطاولا طرفنه صاپدی. بری‌ده نشان طاشی طرفنه ...

یدیله دوقوز آره‌سی‌ده هرملتدن عمله‌لرك وسرخوشلرك دوندیکی ساعتدر. بر اقشام ایری یاری، اکنه بوینه بر آدملك آیاغنه بیلتجی باصدی. «پاردون» دیدی. آغزی قوقولی بك «نه پاردونی به؟ ناصیریمی بتیردك. آدم چیکنه‌رسکز، پاردون، بیلت پاره‌سنی یوتارسکز پاردون. پاکتلری دوشوررسکز پاردون. آیاغمه باصارسکز پاردون. قومپانیا کرك آدینی پاردون قومپانیاسی قویك...» هپ بویله باغیرییور، یاننده‌کیلری‌ده دیرسکیله دورتیور، فکرینی اونلره‌ده تصدیق ایتدیرمکه چالیشیوردی. بویله‌لرینی چوق کوروب کچیرمش بیلتجی اوته‌کی یولجیلرله بر آز اوغراشدقدن صوکره کلدی: «بر سیغاره‌کز وارمی پاشام؟» دییه صوقولدی. اوته‌کی کنفرلرله بر سیغاره وردی. احباب اولدیلر. مشتری بومونتیده اینرکن دیدی‌که: هایدی کل سکاده بر تك ایچیره‌یم!»

بر کون حربیه‌نك اوکنده تراموای زینغادق دوردی، قادینلك بری واتمانه باغیرییور، یالوارییوردی. هرکس برقضا اولدی

دییه مراقه دوشـدی . قادین ، بارکیریله کچن ا کمکجی‌یی پنجره‌دن چاغیردی :

— هو ، هو ! سن تشویقیه‌دنمیسك ؟ بقـالك یانده‌کی حسنی افندی سنی بزم أوه کوندرمش. نه‌یه کله‌دك ؟ باق ، دور ، هیش... »

واتمان فنا حالده سویله‌نیوردی. ارککلر طرفی‌ده غضبه کلمشدی. چنغراق قایشنه درت أل بردن آصیلدی « چك به ، چك به ! » دییه باغیریشدیلر . ترامواي کیده‌رکن قادینلر طرفنده‌ده، ارککلر طرفنده‌ده محاوره‌لر باشلادی . هیچ عمرلرنده بربریله طانیشمامش آدملر، اسکی احبـابلر کبی تـکلیفسز سوزه دالدیلر. بزم طرف قادینلر حقنده‌کی احتساساتنی یانندهکنه حرارتلی نقل ایدییوردی .

*
* *

ترامواي خیزله کیدرکن چنغراق آجی آجی اوچ دفعه چکیلدی. مدهش بر صارصنتیله دوردق. هرکس اوطوردیغی یردن فیرلادی. باشی برر طرفه چارپدی. قادینلردن بری باشنی جامه چارپدی . آغلامغه باشلادی. مکر یولجیلردن بری آرقاداشنی کورمش‌ده ایچری‌یه آلمق ایستمه‌مش . همان ایکی دوست یهودیجه قونوشمغه باشلادیلر . آرقاده آیاقده دوران بر مبعوث تحمل ایده‌مه‌دی ، چنغراق چکنه صاغلام برشامار ایندیردی. « کوپك ، عالمك جکرلرینی‌می سوکه‌جکسك ؟ » دییه باغیردی. صاپ صاری کسیلمشدی . آز آشـاغی‌ده ضـابطك بری‌ده لزومسز یره چنغراغی چکدی . اوده قوشارق پارمقلغه آصیلان آرقاداشنی ایچری‌یه آلدی . فقط حقسزلغه قارشی کوپورن مبعوثك بوسفر سسی چیقمادی یانمده‌کی یابانجی اختیار، اسکی ولاابالی بردوست کبی قولاغمه اکیلدی‌ده دیدی‌که :

— اوغلم تورك توركدن ییلار . سن بڭا دیکله. طیشمزده‌کی بیك کوتویی برسیلله‌ده ده‌ویریرز. لکن ایچمزده‌کی بیکلرجه کوتودن بردانه‌سنه قیمیق باتیرمغه بیله کوجمز یتمز . کندیمزدن کندیمزده قورقمشز . »

اوکسوره اوکسوره کولمکه باشلادی .

*
* *

بو تراموای مثاللری چوق اوزون سورر . یاره‌لی ضابطلرله متقاعد ضابطلر آره‌سنده‌کی غوغالری ، بیلتسز قاچان مشتریلرله ، فاتحدن حربیه‌یه (بیلتچیله غروشه صلح اولدقدن صوکره) بادهوا کلن ایش آدملرینی، « پرده‌دن ایچری‌یه باقدك» دیه کنجلره طوقات ووراجق قدر اوفکه‌له‌نن اختیارلری ، قادینلره ایکی قومپارتیمان آیرلماسنی چوق کورن‌افندیلرله ، ارککلر طرفنده‌اوطوران‌مادامل‌ری قادینلر طرفنه کوندرن بولجیلری ، هله مادامل‌ر، مادموازللرله خانملر آره‌سنده‌کی چکیشمه‌لری ، پولیسلرله ، آرقه‌ده‌کی خورطوملره آصیلان انسانلر آره‌سنده‌کی کچمسزلکی آکلاتاجق اولسه‌م دها نیجه صحیفه‌لر دولار .

شو حالده ، تراموایلر استانبول خلقنك انموذجلرینی سوفاقلرده، طبق چورچوبدن ییه‌جك طاشییان قارنجه‌لر کبی، کیجه‌لی کوندوزلی کوتوروب کتیرن سیار آقواریوملر دکلمی؟ استانبولك بوتون اخلاقی، طبایعی ، نزاکتی ، قبالغی ، انتظامی ، تلونی ، هرشیئی ایکی باقیرتلله ایکی دمیر چوبوق آراسنده قایان بوقوطولرده ...

ذوقمزه دائر

١

فاضل احمد بکه

محترم افندم ،

ذوقمزه دائر یازدیغکز و وقتیله نشر ایتدیککز مقاله‌لری بن‌ده اوقودم . اونلرله پك مهم بر مسئله‌یه تماس ایدییورسکز . فقط اسمکزك اوستنده هروقت نزیه خنده‌لر طوپلامغه آلیشمش بعض قارئلرکز ، ـ اوقودقلرندن ، ایشیتدکلرندن مبهم معنالر سزن آدملر ترددیله ـ «جدیمی یازمش ، شاقامی» دیه صوروشدیلر . حتی ، سوزمه اینانك ، مناقشه‌یه بیله کیریشدیلر . بعضیلرینی‌ده کوردم که سزه قدرتلی برناثر وصفنی قازاندیرمق خصوصنده جمله‌لرکزی هنوز جلیز بولیورلردی . بعضیلرندن شوکا بکزر دوشونجه‌لر ایشیتدم : مزاحی بیراقماسه کاشکه ... اوطرزده یازیلری روحمزه اوقدر سینمش که شمدی غایت جدی‌ده یازسه بز حالا شاقا صانمقده اصرار ایدییورز . حالا اوته‌سنده بریسنده ذوقمزی غیدیقلایاجق یرلر آراشدیرییورز . بیلمه‌م بونلردن هانکیلرینك حقی واردی : خفیف بر دکیشمه‌کزله استقامتلرینی شاشیرتدیغکز

دوز کون روحلیلرکمی ؟ دنیـاده چاشنیسی یکی کلمه‌یله نقشی نادر جمله‌نك خارجنده هیچ بر حقیقت کورمه‌ین تیتیز مزاجلی یوکسـك صنعت دوشکونلرینك می؟ ذهنلرینه یرله‌شمش خیالکزی دکیشدیرمکدن راحتسزلانان آلشقینلر کزکمی ؟

فقط بنم راست کله‌مه‌دکلرم آره‌سنده ، محیطدن آلیناجق بدیعی ، وطنی تربیه‌مزه دائر ـ سطحی ، درین ، نصل اولورسه اولسون ـ برطاقم دوشونجه‌لرله صارصدیغکز قارئلرده واردر ألبت ... وارسه اکر ، ایشته بن‌ده اونلردن بری‌یم ... کرچه سزك انسانلرله فعللرینه وحادثه‌لره برچوغمزدن چابوق وبرچوغمزدن فضـله کولمکه میـال اولدیغکزی بیلیرم . حتی اویله کدرلرکزی کوردم‌که اونلرك آجیسی کوزلرکزدن یاش اولارق داملامایور ، دوداقلرکزدن قهقهه حالنده دوکولیوردی .

فقط بوصوك مسئله‌ده سز ، اوزون ویا قیصه ، هرحالده شوحیاتی دها کوزللشدیرمك ، دها زیاده بنلکمزله مونسله‌شدیرمك قایغوسی ایچنده دوشونن جدی ملاحظه‌لی برآدم وضعیتنده کورونیورسکز . اونك ایچون آچدیغکز بومهم بحثه ، مساعده‌کزله ، بن‌ده قاریشمق ایستیورم .

هنوز ایکی هفته اولدی اولمادی ! براقشام په‌راپالاسـده برآلمان سیاحله برلکده‌یدم . مخاطبم ، اوملتك اکثری ارککلری کبی قیرمزی وجلادار یوزلی ، أکنه بوینه ، بیقسز صقالسز ، قومراللرینه تك توك آقلر دوشمش برآدمدی . کورونوشـده ، بینی اویان اقتصاد

حماسندن باشقه احتمال اوفاق برصیزی بیله دویمامش ، صاغلام، اللی ییللق مرفه بر وجود !

کوزلکنك آرقه‌سنده آغیر آغیر قیپردایان دکز یشیلی کوزلرینی تأنیلی بر نشئه ایله اوزرمه دیکیور ، وشرقه دائر سوزلرمی ، جدی کوزوکن برمادی آدم علاقه‌سیله دیکله‌یوردی. محاوره‌مزك بر یرنده، پارمقلری برقاچ یوزوکلی اللرینی بری برینه سورته سورته دیدی که:

— چوق کوزل شیئلر کز وار. شرق حقیقتاً سحرلروخولیالر اقلیمی ... غوته‌دن بری شرقه دائر یازان شاعرلرمزله ناثرلرمزك پك حقی وارمش . بوکا بوآنده دها یقیندن اینانمقده‌یم . بوکون بازارده‌یدم . اوراده نفیس ایشله‌مه‌لر فلان بولدم . بهالی ، فقط آلدم . دورك سزه کتیره‌یم .

ویاشنده اومولمادق بر آتیکلکله قولتوغندن فیرلادی .

سزکده اویله‌میدر عجبا ؟ بوپازار کلمه‌سی ، بالخاصه ــ بر هفته‌لق سطحی برکچیش معلوماتیله مجهز بریابانجینك آغزندن ایشیتیرسه‌م ــ سینکیریمه طوقونور . حرملك ، بخشش ، پازار ، کیف ، نارکیله وپاپوش! بوتعبیرلر هر قولاغمه چارپیشده ، کندیلرینی سویله‌ینلری ، نظرمده براز دها بایاغیلاشدیرر ؛ نه قدر ذکی ، نه قدر خیرخواه اولورلرسه اولسونلر ، نظرمده اونلرك سیمالرینه دها بلاهت ، روحلرینه دها تصلف ویرن مبتذل یافته‌لر ماهیتنی آلیر. چونکه همان هرطانیدیغم یابانجیده کنیش ، اسرارلی و داغینق شرقی ــ روحیله ، تربیه‌سیله ، عادتلریله، غایه‌لری‌ودردلریله‌ ــ هپ بوبش آلتی کلمه‌نك ایچنه صیقشدیرمغه چالیشان قیصه کوروشلی ــ بوبش آلتی کلمه سایه‌سنده

اسلام وتورك دیارینی ایضاح ایده‌بیله‌جکنه ایناتان – بون و تزییفکار بر آدم حالی کوردم .

آز صوکره مخاطبمك برچوجوق سسه‌و نجیله بکا کوسته‌ره‌جکی شیئلری‌ده بیلیوردم : هپ بویله ، یازیسز ، اکسیك چیزکیلی ، برباد ایشله‌مه‌لی صرمه‌دن طغرا تقلیدلری؛ اطرافنه ایکره‌نج بروقوفسزلقله چه‌وریلمش صیرمه چیچکلی کویا شرق یاصدیقلری ؛ معناسز ابریشم قیورنتیلری ایچنده بورقولان چیرکین شکللی جزؤدانلر ؛ حقه‌باز چنکیلرینك سنت دوکونلرنده صرتلرینه طاقیویردکلری پوللی‌پوللی عادی جبکنلر !... هپسی‌ده ایشیقسز و هواسز چارشی دهلیزلرینك –آنتیقه‌مادرابازی برقاچ‌موسوی‌یه‌عائد – توزلانمش جامکانلرنده کیزلی پیرلتیلرله یانا سونه اوروپالی شرق پرستك تحمیلکنی آولایان یملر ؛ اجنبی کوزلره یرلی ذوق دیبه تقدیم ایدیلان بوغدار ذوقسزلکلر ؛ حنجله، بهتانله، غرضله،عنادینه چیرکینله‌شدیریلمش، عنادینه ابتدائیله‌شدیریلمش صاتیلاجق کویا تورك ذوقی ، زواللی باقیمسز ذوقمز!...

أوت ، مملکتمز ایچون کوسته‌ردیکی توجهه منتدار قالدیغم مخاطبم اواقشام أوکمه هپ ایشته بودرلو شیئلر یایدی. فضله اولارق،نقشلری ماوی‌قیرمزی‌بونجوقلرله‌بزه‌نمش‌ایکی‌اوچ‌ده‌خنجر‌واردی‌که او، بونلرك یکیچریلره عائد اولدیغنه قانمش ، بنی‌ده اینـاندیرمق ایچون اصرار ایدییوردی . بویوك تنها صالونده ، بیلسه‌کز ، نه‌درین برچاره‌سزلك ایچنده قالمشدم. مملکتمزه قارشی کوسته‌ردیکمز تسیبك آجیسنی نادراً بوقدر یقیندن دویمشمدر. اواجنبینك بیك بر کیجه حکایه‌لرنده‌کی خولیالره بکزه‌ین ادعالرینه‌قارشی، شهرمزك ایچنده‌نفس آلیرکن بیله حالا اوزاقدن

کتاب صحیفه‌لری آره‌سنده براستانبول دوشونورمش کبی محاکمه‌یوروتن ادعالرینه‌قارشی صوصمق‌بویوك برنانكورلك اولاجقدی. آلداتیلدیغنی آچوب ، شرقه وشرق ایشـلرینه دائر یاکلش دوشونجه‌لرینی قیرمق بلکه اونی بوتون اسکی واوزاق لذتلرندن چکوب قوپارمق اولاجقدی. فقط سویله‌دم . شرقك اصیل وکتوم روحنه تعلق ایدر نفیسه‌لردن مع التأسف هیچ برینه راست کله‌مه‌مش اولدیغنی آکلاتدم. اینانمایوردی ، هر طرفده بونلری کوردیکنی ، بونلرله ، مملکتنده آز تصادف ایدیلیر براوطه دوشه‌یه‌جکنی سویله‌یوردی . واثبات ایچون موراریبوردی .

— ایشته ، بواوطوردیغمز اوطه شرق اصولنده دوشه‌نمش بر صالون دکلیدر ؟ دییه صوردی .

— دکل‌یا ، دکل ، ... بو ، اکسپرس قومپـارتیمانلرندن چیقان اجنبیلرك خولیاسنی آووتمق ایچون قوق قومپانیاسنك کچیجی مشتریلرینه حاضرلادیغی معناسز ، شیوه‌سز براوطه ، دیدم .

دیرسکلرینی قولتوق کنـارلرینه دایامش ، پارمقلریله چکه‌سنی اوقشایارق دیکلیوردی . بلـکه‌ده دوشونیوردی . چونکه :

— پك أی ، اویله‌یسـه بکا حقیقی بر شرق اوطـه‌سی نمونه‌سی کوسته‌رك ، بواوطه نره‌ده‌وار؟ برهفته‌در بوراده‌یم. ایلری کلنلر کزدن برخیلیسنك أوینه اوغرادم ، دعوت ایدیلدم . سربستلکمی معذور کورك ، هراوطـه‌ده بجریکسز برغرب مقلدلکی بولدم . همان هیچ برنده نه اسلوبدن اثر واردی ، نه شرق روحنك ظرافتندن ، نه‌ده صاحبنك حقیقی سویه‌سی حقنده برفکر ویره‌بیله‌جك بر یرلی ذوقدن ...

آجی بر عتـابه معروض اولمش کبی صوصـیوردم . ینه او ،

آلمانلرده کوروان، واکثریا بزم نزاکته، نکته‌یه آلیشقین روحلرمزه آغر چارپان فضله آچیق سوزلیلکله ایضاحنه دوام ایتدی:

— حمزیزم، استانبوله کلدم، بو شهری کوتو برغرب ایالتی تقلیدی کبی کوردم. بر قاچ حشمتلی جامعکزله، بر قاچ صنعتلی چشمه‌کزی، برایکی قایغکزله برایکی اسکی محله‌کزی ده بولماسه‌یدم، ایش ایچون اوغرامغه مجبور اولسه‌م بیله، بو یورغونلغمه جداً آجیاجقدم.»

دیدی.

وقت خیلی کچ ایدی. الکتریق لامبالرینك بعضلری بر آن سوندورولوب ینه آچیلیوردی. مساعده‌سنی ایسته‌دم و آیریلدم.

کیجه قارا کلغنده آیاغمك سسندن بشقه یالکز لغمه آرقاداش بولامادیغم سوقاقلرده دوشونیوردم. و، ایسته‌رسه‌کز بکا کوجه‌نك، او آلمانی کندیمدن دها فضله بو مملکت امتعه‌سنه قارشی رغبتکار بولیوردم.

دها آجیسی، اونك مراقنی ساخته، معناسز زینتلرله تطمین ایدنلردن خبردار اولمایاجق قدر، — کندینه مخصوص بر ذوق عالی یاراتمش برملتك نادر امتعه نمونه‌لرینی تحریف ایده‌رك بشقه مملکتلره چیرکین نمونه‌لر یوللایان بر قاچ پاره حریصنك ألنه شرقك بدایعنی بیراقیویره‌جك قدر — کندیمزه بیکانه قالدیغمز ایچون سزی و بنی، اوته‌کنی وبریکنی تهمتلی کوریوردم. بیه‌رلوتینك شرق امتعه‌سیله شرق اوطه‌سی دیبه سوسله‌دیکی دائره‌یه کوکلرمزه او کیجه عادتا ایچمدن اوفکه‌لر کلیوردی. چونکه او اجنبینك هوسیله زوکله‌نه‌نك کندی أونده برباقیر مانغال، برچوره، بر بخوردان، بر قلمتراش،

كونی كچمش ، شعشعه‌سی أولمش ، كويا بشقه ملته عائد كبی یابانجی بر ماهيت آلمش آنتیقه‌لر طرزنده صاقلانيور . بعضيلرنده ايسه - سزك بنم كبی شهر ايچنده مهاجر اولانلرده ايسه - بلكه بونلر بيله يوق . مقاله‌كزك احتوا ايتديكی حقيقتی ، ايشته محترم افندم ، اوكيجه قارا كلقده و يالكزلقده آووجمك ويا كوكسمك بر پارەسی كبی دويدم . انكليزك « هوم » ، اسوه‌چلينك « هم هم » ديديكی وقت دويديغی غروركه ، انسانی حسك نه صميمی برشی اولديغنی اوكيجه قارا كلقده يالكز كن سه‌زدم . و تورك چوجوقلرينه اوكسوزلره آجير كبی آجيدم . چونكه هانكيمز بزه مونس ، بزمله دولو ، دده‌لرمزه عائد اولمش ، اونلرن بزه كچمش اسكی ويرلی ذوق ايچنده بويودك ! بزم چوجوقلرمز بزدن دها فضله اوماضيدن ، اسكی تورك اوطه‌سندن ، تورك اشياسندن قوپوب آيرلمش ياشامايا جقلرمی ؟ أولرمزده ، كوچوك ياشمزدن بری پرده‌لرمزدن ، قنابه‌لرمزدن ، يورغانلرمزدن ، چرچيوه‌لرمزدن سس‌سز و خبرسز آلديغمز قوزموپوليت تربيه ، وطنه قارشی كوسته‌رديكمز تسيبك ، چوق اجنبی پرستلكك بليرسز منبعی دكلمی ؟

ايشته مقاله‌كز بكا او كيجه ، قرا كلقده كندی كنديمه قالديغم زمان بوتون بوشيئلری دوشونديردی . وسزك اونلردن برنده أوزله‌ديككز خوليا أوك حسرتنی او كيجه بنده دويدم .

هرحالده اويازيلركز ، ذوقمزك بوصونلی ركودتی حاره‌لنديرن بر ملتم تأثيرينی حائزدی .

سزه چوق تشكر ايده‌رم افندم .

شيشلی : ۲۱ مارت ۳۳٤

ذوقمزه دائر

۲

كچن كون يازديغم مقاله ايچون شويله براعتراضنامه آلدم : « دوقمزه دائر سرلوحه‌سی آلتنده تحرير بويوريلان مقاله علیه‌لری مطالعه كذارم اولدی . مملكتك حياتنه تعلق ايدن بوقبيل مسئله‌لر حقنده بودرلو دوشونجه‌لره مالك اولماكز شايان تبريك و تقديردر . مملكتمزده اعمال اولونان امتعه‌يه قارشی كوسته‌روب طورمقده اولديغمز لاقيدی بنده‌كزكده هروقت منفورم اولمشدر . مع‌مافيه مقاله‌كزدن اويله استشمام ايديليوركه مملكتمزده شرق ذوقی تماميله انحطاطه يوزطوتمش ويا هيچ دركه سنه تنزيل ايديلمشدر . مع‌التأسف بوفكركزه اشتراك ايده‌مه‌دم . سببنی عرض‌ايده‌يم : بنده‌كزك دوشونديكمه كوره بوتون مملكته شامل اولمق اوزره قلمه آليناجق برمقاله‌ده محرر آز چوق اطرافنه دخی عطف‌نظر ايتمه‌ليدركه سرديانی مبالغه‌دن قورتاره‌بيلسين . زيرا النه‌قلمی آلنجه قوس‌قوجه برمملكت حقنده‌حكم يوروتوويرمك اذهان قارئينده برطاقم ذهابلرتولدينه سببيت‌ويرديكی كبی تدقيق ايدنلر نظرنده‌دخی مقاله‌نك‌قيمت‌علميه وحقيقيه‌سنی تنقيص ايدر . اديبلرمزی

زيارت وسيله‌سيله تصوير ايتمش اولديغكز خانه‌لرك عدد ودائره‌سنى براز
دها توسيع ايده‌جك اولورسه‌كز مبحوث مقاله‌ده عدم موجوديتندن
طولايى حيفلانديغكز اولردن بعض نمونه‌لره تصادف ايتمه‌كز پك ممكندر.
بنده‌كز نيجه نيجه ارباب ذوقك خانه‌سنده جداً بى نظير اطلاقنه شايسته
اولان عربكارى، شرقوارى اوطه‌لره راست كلمشمدر. هله ولايتلرمزده
بو قبيل أولرك بيكلرجه‌سنه تصادف ممكندر. بونى ذات عاليكزكده
البت بيلمسى ايجاب ايدر. ثانياً، كذا عينى مقاله‌ده پيه‌رلوتينك
اوطه‌سنى بكنديككزى اشراب ايدر برنقطه‌وار كه بنده‌لرينى طوغريسى
دوچار استغراب ايتدى. نه‌دن ديرسه‌كز پيه‌رلوتينك او اوطه‌سى شرق
اوطه‌سى ديه نمونه اولارق كوستريله‌كه لايق براوطه‌دكلدر. بويله برشى
سويله‌مكله سزده مخاطبكز آلمانك دوشديكى كريوه‌يه دوشمش اوليورسكز.

نظر دقتكزه اوچنجى بر نقطه دها عرض ايتمك جرأتكارلغنده
بولوناجغم. عجبا شوملى، بوملى اولسون ديه اولانجه شيئلرى برابله -
شديرمكه سعى ايدنلر، مملكتمزك برخيلى ترقى ايتمش طرز تلقيسنى
كرى‌يه دوندورمك كناهنى ايشله‌مش اولمايورلرمى ديرسكز. مثلا
ذات عاليكز اسكى يرلى ذوقمز احيا اولونسين دير ايكن رخاوته قارشى
ميل اوياندير ان، انسانى بغداش قورمغه مجبور ايدن يايوان يايوان
كره‌وتلرمزك، صوبالر يرينه منغاللرمزك، قهوه‌جوملكلرمزك، خلاصه
يكيله‌شمك حكمتنه مبنى آتيلمش بوكهنه شيئلرك يكيدن رواج بولاجغنى
دوشونمه‌ديكزمى؟ ملتمز، ملل مترقيه عدادينه داخل اولمق ايچون
كنديسنى بونلردن اوزاقلاشديرمق أمليله سنه‌لرجه غيرتلر صرف
ايتدى. شمدى أولرمزه كلن قورصه‌لى ويا پانطولونلى مسافرلرى

اوروپا اصولی قاناپه‌لرله صندالیه‌لردن بشـقه یرلره اوطورتمامز ، حق‌الانصاف ، سویله‌ییکز ، جائزمیدر ؟ »

أسمنی سویله‌مکلکمه اذن ویرمه‌ین قارء ، مکتوبنی باصدیردیغم ایچون بنی معذور کورسون. مساعده ایتسین‌ده بن علناً کندیسنه تشکر ایده‌یم . چونکه بو اعتراض ، دکرسز یازیلرمزك قارئلرك روحنده علاقه اویاندیردیغنه قیمتلی بر دلیلدر . چونکه بزه ایناناں روحلرك صمیمیتنی ایی ویا فنـا اسـتقامتلره کوتورمك خصوصـنده بر نوع تأثیرمز اولدیغنی کوستریور . هر کلمه‌مزده ، دیکرلرینك روحلرینه قارشی بویوك بروجدان مسئولیتی یوکله‌ندیکمزه بزه اقناع ایدییور .

شبهه‌سز بزده‌ده شرق‌اشیاسنك اصیل ذوقنی صنعت پرست روحنده طاشییانلر وار. اونك معکسنی أولرینك براوطه‌سنده، اوطه‌لرینك بر کوشه‌سنده کوسترنلر وار .. بعضی توزلی یوللرك کنارنده باقیمسز ، نظامسز بویوین ، آشی کورمه‌مش کل فدانلری یوقمیدر ؟

چوق شـکرکه هیـچ اولمازسـه بو قدری وار . مثلا : آشـیانی دولاشـان بر زائر ، نزیه شـاعرك ، مملکـتنده وجوده کتیریلمش نفیسه‌لری ، انسـانده وجدلر اویاندیراجق برذوقپرستلکله کوچوك کوچوك رافلره ، لوش لوش کوشـه‌لره ، کیزلی وسـه‌ویملی بوجاقلره یرلشدیرمش اولدیغنی کورور .... ك أوینه اوغرایان بر ذوق آشـنا پرده‌لرده ، خالیلرده ، دیوارلرده‌کی چرچیوه‌لرله آینلرده ، پرده‌کی نارکیله‌لرله مندرلرده ـ یاری آیدینلق ـ برشرق اوطه‌سنك ویردیکی استغراقی دویار. تورك اوجاغنك بعض اوطه‌لرنده مملکتکزك قوقوسنی بولورسکز. ...... پاشانك صالوننه اوغرارسه‌کز

دکزك آقان ودکیشن نظیرسز فیروزه‌سنه حاکم واسکی برتورك پاشاسنه عائد راحت ، ساده - یازیلرینه ، سجاده‌لرینه چوبوقلرینه باقدقجه انسانه فرحلق ویرن - برشرق بوجاغی کوررسکز . کنج رسام نامق اسماعیل بکك ، قندیللریله ، قاپوطوقماقلریله ، قرآن رحله‌لری وچای کاسه‌لریله ایمره‌نیله‌جك برشرق اوطه‌سی واردر . کوپریلی زاده محمد فؤاد بکده تعریف ایدیله‌میه‌جك قدر ظریف ونادر قلمتراشلر ، اسکی اویمه‌لر کوردم . کورمه‌دیکم ..... بکا اوندن ، شهزاده عبدالمجید افندی حضرتلرینك قصریله ، پرنس سعید حلیم پاشا حضرتلرینك یالیسندن بکا بویوك برغبطه‌یله بحث ایدنلر اولدی .

فقط بوتون بو صایدیغم جداً کوزل ، جداً اشسز یرلردن روحمی تماميله دویوران بر حس آلمادم . کیمیسنده پیه‌ر لوتینك ده‌زانشانته‌سنی اوقودقدن صوکره شرق ذوقنه‌دونن برأوصاحبی روحی کوردم . کیمیسنده شرق ایشلرینی غرب ایشلرینك برجرزی اولسون دییه صالوننه قبول ایتمش بر آدم حالی واردی . کیمیسنده آنتیقه‌لرله دائره سوسله‌مکه اوزه‌نمش برصنعتکار آرزوسی سه‌زیلیوردی .

اوطه‌لری ادرنه صابونی قوقان ، کره‌وتلرینه قاپلی ساقز کبی بیاض اورتولری ، بوروشدیرلمغه قیيلامایان ، یوکلرنده اسکی قاصناق ایشی یورغانلر ، طولابلرنده کوموش قهوه ظرفلری بولونان ، یاتاقلرینك باش اوجنده صرمه ایشله‌مه‌لی قرآن کیسه‌لری دوران ، کیجه‌لك بوغچه‌لری نقشلی ، آبانی قونداقلری قات قات ده‌وشیریملی اولردن بحث بیله ایتمه‌یورم .

زیرا عصرلرجه مدت عمومی برذوقك سلطنتنی سورمش برمملکتده ،

اوزاقلاشـان اوذوقدن بودرلو آرتيقلر ألبت هنوز حالا موجود اولاجقدر .

فقط بن ، ادبياتده ، معماريده وروحمزده باشلايان بو کنديمزه دونوش ، کنديمزی کنديمزده آرايش حرکتنك دها حياتيله‌شمسی ، دها عموميله‌شـمسی و قوللانديغمز اشـيايه وارنجه‌يه قدر هرشيئه سرايت‌ايده‌بيلمه‌سی مقصديله سويله‌دم .

ديمك ايسـته‌مه‌يورم‌که ينه بر مندرلرينه کيجه‌لك انتاريلری ، بل قوشاقلری ، حيدری خرقه‌لريله باغداش قوروب ايکی آرشـون بوينده چوبوقلر سيغاره ايچه‌لم . مرجان ترلکلرمزده آياق‌اوجمزده ، أفنديسنك يانـنده بکله‌ين صادق کوپك ياورولری کبی اويوقلاسين ! ياخود باقير سينی‌يه چپه‌چوره چومه‌لوب تحته قاشـيقلرله اورته‌ده‌کی بويوك کاسـه‌دن چوربا ايچه‌لم ، ألمزله کلاج ييه‌لم ! دوشـکلرمزی کيجه‌لری يره سروب صباح قاراکلغی ، هوالانديرمادن ، زيفيری يوکلره طيقالم ! ياخودده باشمزه قاووق ، آياقلرمزه چديك کچيره‌لم ! خاير ... بن آرتق بوکبی عرقی عادتلری ، حتی قيافتلری ولايتلرمزايچون بيله فضله ماضی‌يه ياپيشقانلق ديه دوشـونورم . وارسين ، بوشهری دنيادن ألچکمش برايکی تکيه وبوسوقاقلری ، کچه کلاهلری ، ياغلی اوزون صاچلری ، قيوريجيق اوزون صاقاللری ، أللرنده بويلرينی کچن تبرلی عصالريله برقاچ مرثيه خوان سـوسله‌سين . وارسين بشقه بشقه کيينن اصنافلرمز جاده‌لرمزه ولايتلرمزدن واسکی کونلرده‌کی قيلقلرمزدن برر سرپيتی دوکسين . نجه بوقدر کافی ! حتی لازم .

فقط اوته‌سی دکیشمه‌لی ، اما او شرطله‌که قسطمونیلی جنوره‌لی‌یه ، استانبوللی لوندره‌لی‌یه دونمکه‌اوزه‌نوب‌ده کندیسنی‌ده‌غیب‌ایده‌رك‌دکل.

بن دیه‌دم‌که پیه‌رلوتینك اوطه‌سی بزه نمونه اولسون ! چونکه مثلا : چوره‌نك یاننه مزار طاشی دایایان ، مانغال کوبکنی چیچك صاقسیسی یاپان ، صندوقه‌نك بویندن مشلح صارقیتان ، قالین اولیا تسبیحنك اوجنه بالطه طاقان ، مانغـال تحته‌سنی قالقان کبی دیواره آصان شاشی برشرق ذوقنی بوملته نمونه کوسته‌ره‌جك قدر قاراکلق وجدانلی دکلم . یالکز اولسه اولسه بویله براجنبی‌یی‌مملکتمزامتعه‌سنه قارشی بزدن‌دها قدرشناس ، بومملکته‌قارشی بسله‌دیکی‌اصیل‌وقیمتدار سه‌وکیده بزدن دها صمیمی بولور وبوقدرده کندینی دوشونه‌مه‌ین بر تورك زنکیندن فضله البت اونی تقدیر ایده‌رم . بو بویله‌در . قلبمك بوحققی کوکسمدن کیمسه سوکه‌مه‌ز .

بوکون اوروپانك صالونلرینه تعریفسز برایستکله قبول اولونان هند رحله‌لری ، عرب اسکمله‌لری ، ژاپون پاراوانالری یوقمی ؟ هندلینك ، عربك ، ژاپونك کندیسنه خاص اسلوبلری عصرك احتیاجیله دکیشسین ، یکی شکللر آلسین ، دکل یالکز کندی طوپراقلرنده ، حتی رقیب مملکتلرده رغبت قازانسین‌ده ، نه‌یه بنمکی بنم کوزلرمك اوکنده صرف بنم نانکورجه تسیبم ، سفیهجه لاقیدلغم یوزندن چوروبوب یوق اولسون ! ایشته بن ، بوتکاسلی سیلکوب آتمق املیله سسمی چیقاردم. مثلا اسکی‌مندرلرمز برازدها یوکسه‌لوب ایچلرینه برده یای قونامازمی ؟ انکلیز قاناپه‌لری‌دییه اوخلرچکه‌رك ، « آمان نه‌راحت » تقدیرلری فیرلاتارق ایچلرینه کومولدیکمز شیئلر ،

اونوتمایالم که دیوان اسمنی طاشیور . برصندالیه اون دردنجی، یاخود اون بشنجی لوئی اسلوبنده اولاجنی یرده شرق جامعلرندن ، او نفیس اسکی کرسی اویمالرندن ، رواق استالاقتیتلرندن ، منبر کلاهلرندن چیقاریلوب یاراتیلاجق شکللرله یاپیلامازمی ؟

یحیی کمال ، برمصاحبه‌سنده نه‌طوغری سویله‌یوردی. دییوردی که: « مدنیت بردر ، فقط تجلیلری مملکتلره کوره متنوعله‌شیر . » شبهه‌سزکه بو دوشونجه، برچوق طوغری قسمی حاویدر. عینی مدنیت هرمملکتده او مملکتك اسلوبنه بورونور . شو حالده بزم دیاریمز أوز ذوقمزدن، اوز اسلوبمزدن نیچون محروم قالسین ؟ کندی بدیعی منبعلرمزده خصوصی برکوزللك بولابیله‌جککن نیچون صرف یابانجی ذوقلره اسیر قالالم ؟

طبیعی لوئی که‌نز، لوئی قاتورز، آمپیر ستیل، موده‌رن ستیل اوطه‌لرینه اولاجق . ذوقك حدودلرینه عرفی بر دائره چیزمك جنایتی هیچ کیمسه‌نك عقلندن کچه‌مز... کاشکه ، هیچ اولمازسه ، بویله مکمل صورتده دوشه‌نمش غرب اصولی اوطه‌لرمز اولسه‌یدی . چونکه بز - اك یوکسکمزدن اك آشاغی سویه‌لیمزه وارنجه‌یه قدر - غرب اصولی اوطه دوشه‌مه‌سنی‌ده بیلمه‌یز ، اسلوب نه‌دیمکدر اوندن‌ده آکلامایز. زیرا دوشونجه‌سز بر عجله‌یله کندی ذوقمزی غرب ذوقنه دکیشدك . اوکاده درین وصمیمی بر ووقوفله صاریلمادق. او اثناده محافظه ایدیلمسی و یکیله‌شدیریلمسی لازم کلن یرلی ذوق‌ده خراب اولدی . بز اورته‌ده آچیناجق بر وضعیته دوشدك .

نیچه‌ أو صاحبلری طانیرم که برقاچ یوز لیرا مصرفله دوشه‌دکلری

اوطه‌لرده ، تنظیم و ترتیب دوشوکلکی ، آچیق برپاره کورمش کبی ،
آکلایان بر روحه اوکورتی ویریپوردی . اکثریمز غرب صندالیه‌لرینی ،
طبقی اسکی شرق اوطه‌لرنده‌کی مندرلر ترتیبنده باشدن آشاغی‌یه یان یانه
دیزه‌ر ، مومیالرکبی دیواره یاپشدیریرز . اوطه‌نك اورته‌سی ده بوم بوش
دورر . صوکره دیوارده یاپمه چیچك ایشلمه‌لی ، قطیفه زمینلی چرچوه‌لر ،
چیك یالدیزلی قورنیشلر ایچنده کوزلری تیکسندیریر . أوت غرب
اصولی اوطه دوشه‌مك خصوصنده‌ده بز طبقی ، فرنك کوملکی و یاقالق
کییوب ده بویون باغی طاقمایان ، باجاقلرینه غرب اصولی پانطالون
کچیروب ده باغداش قوران ، دیز چیقینتیسنی ، پاچا بوروشوغنی
کیده‌رمك ایچون أوتو لزومنه قائل اولمایان ، فس کییوب ده قالبه اهمیت
ویرمه‌ین یاری بوچوق مدنی قیلقلی محله افندیلری کبی‌یز .

ایشته بن ، کچن مقاله‌می بودوشونجه‌لرله یازمشدم . یازدیغم هرکلمه‌نك
مسئولیتنی طویمش بر آدمدم .

٣

عائله‌مزك غايت اسكی وغايت صميمی احبابلرندن برخانم افندی واردر . قادينم‌ده، بن‌ده اون بش كونده بر زيارتنه كيده‌رز. اوزكله قونوشدقجه، شمدی يرلرينه باراقه‌لردارلغنده اخشاب محله‌لرقورولمش اسكی‌قوناقلرمزی آكارز . بويوك بابالرمزك صيقنتی، دارلق بيلمه‌ديكی؛ خانم ننه‌لرمزك أللرينی چيرپدقلری وقت اتكلرينه ايكی بياض ايكی‌ده سياه خالايق قوشديغنی او رفاهلی ، سلطنتلی كونلری خاطرلارز . خانم افنديننك صاچلری اينجه بربروسه دلبندی قدرآغارمشدر. فقط اوستلرنده نه‌خوطوز واردر، نه‌ده‌يمنی ... طوپوزدن‌ده خوشلانماز . اوركولرينی باشنه برچلنك كبی صارار. حياتنه ، هنوز اركان‌مندرلرينه باغداش قورولديغی دورده باشلامش . شمدی يالوئی‌كه‌نز، ياموردن ستيل لا كه برقولتوقده اوطورر . دها ارككدن قاچماديغی زمانده اوچ اتكلی انتاريلر هنوز موده ايمش ؛ سوقاغه خانملر فراجه‌يله چيقارلرمش . بوكون كنديسی ويانه‌نك صوك موده غزته‌لرندن بكنيلمه درا ، ياخودده قره‌پ دوشين چارشاف كير . قيشين نه‌رمين

مانشون ، ئەرمين بووا قوللانير . اوپرەتى مينه دوربينيله سير ايدر . أولجه نظيرسز كوزل اولماسى لازم كلن يوزى آرتق بوروشـمش . فقط براق وقويو ياقوتلرى آ كديران ألا كوزلرى ، هيـچ سفالت منظرەسيله بولانمامش برتازەلكله حالاپارلار . بويى هنوز قيوريلمامش . حيـاتنده ايكى بويوك ذوقى واردر : برى اوزون اوزون ، طاتلى طاتلى آ كلانمق ، اوبرى ده بدستانده آنتيقه طوپلامق ! دورلودورلو بهارلر ونافتالينلر قوقان اولوش دهليزلرده آقصيرا آقصيرا دولاشير . برآدم بويـندەكى دكانلرينه تونەمش آبانى صـاريقلى ، بويوندن آتمه كوموش كوستـكلى حاجى افنديلردن لاهورشاللرى ، اصفهان ياصديقلرى ، رودوس موشاباقلرى صورار . ياقالقلى ، بويون باغلى أرمنى قويومجيلر سلطان محمود زماننده ياپيلمش برجفت ناديده كوموش قوپابى كوسترمك ايچون « خانم افندى بورايه » ديبه اطرافنى آليرلر . بوتون او سس اوغولتيلرينك اوستنده اوچان ياپغرەسيله ، ألنده اورتەسى چوقور ، تختەدن مجوهر چاناغى طولاشـديران دلال اونى كورنجه قولاغنه أكيلير : كلپوردر ؛ ايله قسمت اولماسين ، ديبه اشتهاسنى بيلەر . قاتيلوب طاشلاشمش طوپراقلره توزلى تپەجاملرندن صيجاق برايشيق ياتيران سيرك ضيا بورولرينه صوقولوب اينجى مصقاللرى ، بيرلانطه فاسەتلرى ، آلتون قيراطلرى معاينه ايدر . ايشته بوكبار وزنـكين خانم افندى ، برقاچ هفتـەدر وقته يازديغمز « ذوق » مقـالەلرينى اوقومش . بكا ديدى كه :

— سنك مقالەلر ياوروم ، هپ دوشەمەلرى سويليوردى . عثمانلينك

ذوقی سلط اوطه دوشه‌مه‌سیله ، یاصدیق یورغانله قالاجق قدر کوچك برشیمیدریا ؟ »

— شبهه‌سز ، خانم افندی ؛ اساساً بنده کزده بویله بر ادعاده بولونمادم . البت ذوقمز ، حیاتك هر صفحه‌سنه یاییلمشدی . خانم افندی ، بز طاتلیلرمزه ، شکرلرمزه وارنجه‌یه قدر خصوصیت دوشونمش بر ملتز . مثلا سوتله شکرله کل صوینك قاریشماسندن وجوده کلن محلبیده‌کی ظرافتی دوشونك . صوکره اوکا کل صویی سرپه‌جك کلابدان ؛ یا او توی قدر اینجه ، محلبیده‌کی نفیس لذت قدر خفیف قاشیقلر ! شکرجیلرمزك اوکارینه قویدقلری ایپك فوطه‌لر !.. هم بوتون بونلر اجتماعی سویه‌لره کوره‌ده یاپیلمش . کوموش کلابداندن ، قبا رسملی تحته و یا جام کلابدانه قدر واردر . ایپك فوطه‌دن چوزمه بزه قدر وار . صوکره شکرلرمزك متنوع لذتلری ...

— یاوروم یالکز اونلرده دکل . باق بن سکا دها عادتلرمزی آکلاتایم : سن آرتق ایسترسه‌ك یازارسك . هم بن ایشیتدکلریمی دکل ، کوردکلریمی سویله‌یه‌جکم .

بو لطفه جداً سویندم . چونکه خانم افندی سلطان عزیز دورینه دائر جانلی بر شاهددی . اوروپا اسلوبنی یکی قبولله‌نن تنظیمات زنکینلرینك ، اسکی عجم - تورك ذوقنه آلشقینلقلری دها کچمه‌مش دورندن بحث ایده‌جك بر شاهدی دیکله‌یه‌جکدم .

رفیقه‌م ایچریکی اوطه‌ده ، خانم افندینك نوتردام دوسیون قولله‌ژینی بیتیرمش کوچك قیزندن پیانو دیکله‌یوردی . خانم افندی ، برپارمنی ایری پیرلانطه ، اوته‌کی قویو زمرد ایکی یوزوك طاشیيان صاغ الني ،

اوطوردیغی قولتوغك دیرسك دایایه‌جغنه قویدی . اتكلكندن یاری
كورونن روغن ترلكلی آیاقلرینی بری بری اوستنه آتدی .

آویزه‌لرده یانان الكتریق ایشیقلری آلتنده ، بو كنیش واییق
صالونده طوغریسی بر ماركیزی ویا بر قونته‌سی خاطرلاتمایوردكلدی .

— سكا برقاچ شی آكلاتایم ، مسافره قهوه شربت نصل
ویریلیر . مسافره یاتاق نصل یاپیلیر ، مسافر نصل اوغورلانیر .
برده رمضانده سلاملق افطاری نصل اولور ، اولمازمی ؟

— جداً منتدار قالیرم ، خانم افندی .

— شیمدی قهوه‌جی قلفه ، باشنده خوطوزی ؛ أوكده ......
آرقه‌سنده‌ده شاكردلری .. فقط خانم افندی چوجوقلغنده بویوكلردن
دویدیغی كبی سویلیور ، « شایرد » ی دیوردی . شاكردلردن
برینك ألنده بر قهوه تپسیسی ؛ اون ایكی كوموش ظرف
و فنجان ... او تپسینك اورته یرنده مسافرلرك صایسنه كوره
كوموش كوچوك تپسیلر ، تپسینك اطرافنده قدیفه اوستنه
« دیوال » ایشله‌مه‌لی أورتو بولونور ... ایكی شاكرد یان یانه طوررلر .
ایكنجی شاكردك ألنده كوموش « سیتیلی » ، كوموش زنجیره طاقیلی كوموش
كاسه واردر : ایچنده كوموشدن قهوه كوكومی ! قهوه‌جی قالفه تپسیدن ،
- آرتق كوموشمی ، آلتونمی ، نه‌یسه ایشته ، - بر ظرف آلیر . اوته‌كی
كوچوك تپسینك اوستنه قور . یاننده‌كی تپسیدن‌ده قهوه ابریكنی آلیر ،
فنجانه قهوه‌یی دولدیرر . صوكره ، آرتق مسافره حرمتنه كوره ،
أوك كهیا خانمی ، یاخود كوچوك خانمی قالقار ، یاخودده اوقهوه‌جی
قالفه مسافره قهوه‌یی ویرر .

خانم افندی بو مراسمی آکلاتیرکن سسنه جداً اوسلطنتی اوزله ین ملاللی بر طاتلیلق کلیوردی .

— شربت نصل ویریلیردی ، خانم افندی ؟ دیدم .

— قهوه نك آرقه سندن ، کیلارجی قالفه نك شربت کتیرمه سی شرطدی أولادم ! شربت نصـل ویریلیر ؟ کیلارجی قالفه اوکده ، شاکردی آرقه ده . شاکرد برتپسی اوزرنده کوموش بارداق طاقمی کتیرر . بارداقلر طـاباقلی ، قاپاقلی ، قولپلیدی . ینه کیلارجی قالفه بارداغی طبـاغیله برابر تپسـیدن آلیردی . آلتنه ده ، أپی اوزون بر « صرمه لی یاغلق » طوتارق مسافرك اوکنه کیدر ، قاپاغی آچار ، أکیلیر ، شربتی تقدیم ایده ردی . صوکره آرقه آرقه چکیلیر ، وطاباق قاپاق ألنده بکله ردی .

— اوطاباغك آلتنده صارقان بەز نه ایچوندی خانم افندی ؟

— اوکا « آغز چوره سی » دیرلردی . مسافر اوبزله دوداغنی قورولاردی .

— بو ، حرم طرفنده کی مراسم ، طبیعی ؛ سلاملق طرفی نصلدی ؟

— نه ارککلره قهوه جی آغالر ، چوبوقجی آغالر خدمت کورردی .

صوکره خانم افندی مسافرك کیدیشنی شویله آکلاتدی :

فراجه جی قالفه یاشماق بوغچه سنی - یا اوسطوفه ، یاخودده سوزنی ویادیوال ایشلەمه بر بوغچه - کتیرر مش . بوغچه دن بشقه برده کوموش آینه !.... مسافر خانم افندی یاشماغنی باغلایجه یه قدر قالفه او آینه یی طوتار ، صوکره ده قولتوغنه کیروب آشاغی یه ایندیررمش .

قاپوده قـوپا حاضر : حرم آغاسی قاپوسـنی آچار ،

خانم افندینك قولتوغنه كیرر، آرابایه بیندیررمش. كهیا قادین‌ده، قوجاغنده خانمك كورك بوغچه‌سی، آرابه‌یه برابر اوطوررمش. كورك بوغچه‌سی «صیونی ویا صوائیدن»، «سلیمیه» دن، یاخودده «اوسطوفه‌دن» ایمش.. ایچنده‌كی كورك‌ده موسمه كوره دكیشن جنسلردن... مثلا ایلك بهارسه آطلاس قاپلی سیاه صمور! یالكز «باشاقلر» له «ألما» یه قطیفه قاپلانیرمش. آرابه‌جینك یاننه حرم آغاسی اوطورر. استانبولین كیملی سایس‌ده آرابه‌نك صاغ طرفنده‌كی قاپویی طوتارق یایا یوروررمش.

یاریم عصر أولكی حقیقی او مراسمله یاشامش، بو قیافتلرله سیران یرلرنده كزوب توزمش خانم افندیدن ایشیتدكجه طوغریلغنه اینانیلماز خیاللر ایچنده قالیر كبی اولیوردم. روس بوزغوننده‌ن قایوب قاچیریلمش اوقومرال صاچلی، چتره‌فیل دیللی، كوزل وكیمسه‌سز چركس قیزلرینك طوتدیغی «صولماز برپاراقله»، قورروماز صورنكنی» خاطرلاتیر كوموش أل آیینه‌لرینه باقا باقا یاشماق طاقینان نازلی تورك خانم افندیلرینی حسرتله آكیوردم. اونلرك قالین خالی تویلرینه كوموملش كوچوك آیاقلرینی كورر، نارین اندامرینك قبرداپشندن أورسه‌له‌نن ایپك خیشیرتیلرینی دویار كبی اولیوردم.

پیانوده لیستك ایكنجی راپسودیسی چالینیوردی.

— سزی یك یوردم اما خانم افندی، زحمت اولمازسه افطاری‌ده آكلاتیرمیسكز؟

— زحمت‌ده نصل لاف؟ مقصد محبت دكلمی؟ افطار، آه افطار... اونه كباردی. توبه‌لر اولسون هیچ دكل، درت رمضان

أولنه قدر سفره‌مده أپی کوتو برر ایکیشر طاباق رچل، بر آز سیمید، پیده، آزاجق کلاج بولونوردی .

خانم افندی دوندن بو کونه دوشدکجه روحنده آجی بر ایکنه‌لنمه دویپوردی . اونی تکرار ماصالنه دوندورمك ایسته‌دم :

— بوده کچر ، دیدم .

— اویله اما أولادم. سوقاغه چیقاماز اولدم، دکانلرده‌کی فیئاتلری کوردکجه سیکیرلرم بوزولیور. هله او قاپو قیپلرنده کوپك یاورولری کبی قیورانه قالمش بیچاره دیلنجی چوجقلر ...

— أوت، فجیع.... لطفاً افطاری آکلاتك .

— سلطان عزیز دورنده افطارلر برشیئدی، اوغلم!.. رمضان امامل‌ری ، مؤذنلر فلان أولدن کرالانیر. رمضانك ایلکندن صوکنه قدر دعوت اولوردی. دعوت‌ده نه ؟ قاپو آچیقدر. چاغیرمق عیبدر. کلن یر. او وقتلر « بغه » تپسیلر پك موده‌یدی. هر اقشام او تپسیلره، پینیریدی رچلبدی ، زیتونیدی صره صره دیزیلیر . اورته یره قاپاقلی اوفاق کاسه‌لرله چوربا قونور. بر اوفاق دیلیم پیده ، بر ایکی دیلیم خاص أکمك، اوفاق پارچه سیمید ویاغلی چوره‌ك قونوردی. برده مطلقا « بغه قاشیق»! نه‌دن دیرسه کز، کوموش قاشیق صیجاق طوتار؛ رمضان کیفیله برده چوربا اوفله‌مك زحمتی اولماسین دییه مطلقا بو «بغه» قاشیقلر اولاجق! ها برده کوچوك بر فنجان زمزم .

— او قدر بویوك « بغه تپسی » قاچ لیرایه صاتون آلینیر ، خانم افندی ؟

— یوق، بغه تپسیلر کوچوکدر؛ برر کیشیلك . . اوچ آیاقلی

برسیغاره اسکمله‌سنك اوزرینه آغالر بوتپسیلری دیزرلردی هر دعوتلینك
اوکنه بر تپسی کوتوررلردی . صوکره طوپده افطار ایدیلیر ، کلیر
آغالر او اسکمله‌لری آلوب طیشاری چیقاریرلردی ، . همان او زمان
چوبوقجیلر چوبوق کتیرر ویررلردی . بر کوموش ظرفله‌ده قهوه
اکرام ایدیلیردی . او بر صالونده صف سجاده‌لر، که آنجق رمضانده
چیقاردی ، یاییلمش ! اك اوکده أمامه کوزل برسجاده حاضرلانمش،
صف سجاده‌لرك أوکنه‌ده عراقیه سجاده‌لر قونمش . مسافرلره أو
صاحبی «بویورك» دیر . اوراده آقشام نمازلری قیلینیر . دفعه صالونه
کلینیر، ینه بررچوبوق ایچیلیردی. بوچوبوقلر ایچیلدکدن صوکره یمك
ویریلیردی. یمك اووقت ینه‌ماصه‌ده‌یدی. بویله یرسفره‌لری، بیلمه‌م،
بلکه کوچوك أولرده‌قالمشدی. ینه‌چاتال، بچاق،قاشیق واردی...یالکز
یووارلاق سفره‌لر موده‌یدی...هرکسك أوکنده‌بر رپیاته‌طاباق طورردی.
فقط یمك اورته‌یه قونور، هرکس اورادن یردی. سفره‌دن قالقدقدن
صوکره تکرار صالونه‌کچیلیر. بررقهوه، بررچوبوق‌دها ایچیلیر، بر پارچه
محبت اولونوردی. یاتسی‌زمانی‌ده کلیردی . جماعتله تراویح قیلندقدن
صوکره‌همان برر بارداق شربت ایچیلیر. ینه‌چوبوقلر، ینه‌قهوه‌لرکلیردی.
ایشته آرتق کیمی کوزل حکایه‌لر آکلاتیر، کیمی‌شطرنج اوینار. سحوره
قدر کوزل کوزل وقتلر کچیررلردی .

حرم آیری آیری ییزدی . افطارینی، یمکنی بر آراده یردی .
دها اسکیدن ایشله‌مه‌لی یر سفره‌لری ، ایشله‌مه‌لی یاصدیقلر، کوزل بر
سینیلری، صرمه‌لی حاولیلر، بیاض پاتیسقه أورتولر، قوشلی کوموش

قاشیقلر واردی که بابادن قالمه عادتلرینی بوزمایانلر اوراده ییردی . بو، اختیارلره حرمت دیمکدی . مسافر غلبه‌لق اولدیغی زمان اوچ درت کوموش له‌کن ابریك قونوردی . واللهی چوق سلطنت، چوق سلطنت واردی . بن او افطاری چوق بکنیرم، حالا . »

أوت، خانم افندینك حقی واردی. سلطنت چوقدی. فقط ایچنده بوغاز ، سوس ، آخرت دوشه‌نجه‌سندن بشقه دنیایه‌یارار هیچ برأمل حس ایدیلمه‌ین رؤیالی برماصال سلطنتی !... مناره‌لرله قبه‌لرك، صولرله چنارلرك، خزینه‌لرله خالایقلرك آره‌سنده تکلفلی، شعشعه‌لی، اندیشه‌دن بی‌خبر کونلر !... کرچه بونك ایچنده جداً بغسه‌یوب اجتماعی صنفلره آییردیغمز خصوصی ذوق وترتیب واردی، هم حیاتك هرصفحه‌سنه شامل تیتیز بر ذوق ! فقط ....

شمدیکی مالیه نظارتنك فوأد پاشا قوناغی ، شیمدیکی دارالفنونك یوسف کامل پاشاقوناغی اولماسنده‌کی حکمتی بو مراسملری دیکله‌دکجه بوتون بوتون آکلایوردم. قالفه‌لر ، خالایقلر ، اوشاقلر، آرابه‌جیلر، آشجیلر، کوله‌لر آنجق بوکون بوتون برنظارتك، بوتون برکنجلکك صیغدیغی او انکین بنالرده بارینابیلیردی . او بنالرکه هر دائره‌سی بر عالم ، هر دهلیزی بر ولایت ، هر بوجاغی آیری بر سلطنتکاه ایدی !..

فقط بودجه‌سزلکمزی؛ بول سلطنت شعشعه‌سیله قاماشان کوزلرمزك آجیقلی یارینی کوره‌مه‌دیکمزی؛ کورکلره بورونمش ، قومرال صاچلره کیرمش ارکك وجودلرینك حدودمزده أسن ترقی بورالرینی

دونیایاجق قدر کندینه چکیلدیکنی ده بومراسم حکایه سندن سزییوردم!..
طبیعی :

خوش خانۀ عیش ایدی صفا اهلنه عالم
....
نوش آخری نیش اولماسه، سور آخری ماتم

شیشلی : ١٢ نیسان ٣٢٤

ذوقمزه دائر

٤

گچن مقالەلرمی اوقومق زحمتنه قاتلانان دوستلردن بعضیلری دیدیلرکه : « پکی ، نه دیمك ایستەیورسك ! بو بحثی اوقدر داغیتدك که... فکرلریکی بر آرایه طوپلایوب ده بزه بر نتیجه گوستەرەمەدك . ایچندن ده چیقیلامایاجق بر حاله صوقدك ! » بعضیلری ده شویله سویلەدیلر : « سوزلرك خیال اولمق اعتباریله هیچ ده فنا دگل . فقط آرزولرکده بر آز صافدلسك . «تورك ذوقی ایستەرم» دییورسك . بو ، سوزله اولاجق بر شی دگلدر . ذوقلر زورله یاراتیلماز ، کندیلکلرندن دوغار . گرچه بو کندیلگندن دوغمایی حاضرلایاجق بعض عامللرده واردر . فقط سن دوغماسنی ایستەدیگك بو آرزویەهانکی یوللردن واراجغکی ده سویلەمەدك . یکی ذوقی تمیه ایدەجك ، یکی ذوقك انکشافنه مانع اولاجق عامللری ده دوشونمەدك . . . هم «تورك ذوقی ، تورك ذوقی» دییه دیلکه بر ترکیب دولامشسك . تدقیق ایتدیکمی ؟ بویله برشي وارمیدر ؟ بوادعا کده دلیللرك هانکیلریدر ؟

یوقسه تورك ذوقی دیدیگمك شی عرب و عجم، حتی برازده، برخیلی ده بیزانس ذوقی اولماسین ؟» بو اعتراضلری بن حقسز بولمادم.

بو مقاله اونلره جواب ویره جك و بحثی قاپاتاجقدر.

* * *

أولا، صانیورم که، بو بحثی داغیتدم. بلکه بك قیصه کسیورم، زیرا او، ذاتاً داللی بوداقلی بر مسئله‌در ....

کتابلرمزك کاغدینه، یازیلرینه، تذهیبلرینه و جلدلرینه، دیوتلرمزه وقلملرمزه وارنجه‌یه قدر؛ مانغاللرمزه، فنجانلرمزه، جزوه‌لرمزه، دگرمنلرمزه وارنجه‌یه قدر؛ قاشیقلرمزه، سینیلرمزه، چوبوقلرمزه وتسبیحلریمزه وارنجه‌یه قدر حیاتك هر ضروری ومادی احتیاجنه تشمیل ایتدیگمز بو مسئله بویله ایکی اوچ مقاله‌لك سریع انطباع قیریتیلریله حل ایدیله جك جنسدن دگلدر.... اویماجیلق، اویاجیلق، مارانغوزلق، صدفجیلك، نعلینجیلق، اوروجیلك، نه بیله‌یم، الك عادی و اهمیتسز صنعتلردن الك یوکسك بدیعی صنعتلره قدر دها بیگلرجه « جیلك، جیلق »، چپ تورك روحنك تمایللرینی عکس ایتدیرمشدر. او صنعتلرك هپسی تورك ذوقنی دوغوران بو بوتون برر شعبه اولمشدر. استانبول شهرینه بر بر اسملرینی ویرمش، اورالرده ملتك رفاهنی هنریله سوسله‌مشدر. بو بر حقیقتدر که صوڭ میدانده قالان ایزلریله حالا آشکار.... آه، او سرایلری، قوناقلری بیللرجه سوسله‌دکدن صوکره، اسکی تورکلرك وقارلی صحبتلرینه بیللرجه زمین اولدقدن صوکره، هر بری یوزلرجه آد کلمش استاد یتشدیردکدن صوکره آهنکدار ایشلری بیله لهجه‌مزدن سیلینن او نفیس وطالعسز صنعتلر!....

صوکره قیافتلره ، عادتلره ، تشریفات و مراسمه دائر اولان خصوصیتلر
مز؟ اونلرده بشقه... بن بونلرك هپسنه آز چوق تماس ایتمك ایسته‌دم .
هر بحث بنی آیری بر وادی‌یه گوتوردی . بر وحدت آلتنده بر تنوعه
دوغرو آچیلدم . داغیلمادم . یاییلدم . مقصدمده شو ایدی : غایت
مهم ومعضل ، غایت بدیهی ، غایت حیاتی وملی ذوق مسئله‌سنك هر
صفحه‌سنی آزاجق ده‌شه‌بیلمك ... اله ایتدیکم مالزمه‌لر بنی دها
مثبت بر نتیجه‌یه واردیراجقدی . حکملرمده دها اساسلی اولاجقدی .

عدمك یانته کلن ذوقمز ، نهایت ، بو قدرجق آرانمغه ، بوقدرجق
دوشونولمکه‌ده‌می ده‌کمه‌ز ؟ حمدالله صبحی بکك ، فاضل احمد بکك ،
عبدالله زهدی بکك عینی بحثه دائر یازدقلری لزوملی وقیمتلی مقاله‌لر
بنی غایه‌مه دوغرو تنویر ایتدی . حمدالله صبحی بك تمیز و کوزل
تشبیهلرله ، اصیل تمثیلرله تورك أوینك شکلنی آکلاتدی . اویله‌اولرله
سوسله‌نه‌جك استانبول سوقاقلرینك نفیس لذتنی أوزله‌تدی . فاضل
احمد بك ، محیطده ، قدری بیلنمه‌مش بر صورتده آتیلا قالان موجود
تورك و شرق مالزمه‌سی آرتیقلریله ایده آل اوطه‌سنی دوشه‌دی .
عبدالله‌زهدی بك ذوقمزك مختلف تحلیلرینی ، استقامتلرینی وتحوللرینی
تاریخ صحیفه‌لرنده آرادی . چوق أیی ایتدیلر . چونکه بو ، کنهی
دقتله ، محبتله آراشدیریلاجق کنیش ودرین بر مسئله‌در . ماضیمزی ،
موقعمزی وعنعنه‌مزی آراشدیررسه‌ق کندیمزی دها یقیندن کوره‌مزمی یز؟
وارلغمزی ، بنلکمزی دها قوتله دویمازمی یز ؟

فقط حقیقتاً بر تورك ذوقی وارمیدر ؟ یوقسه بز ، بعضی
معترضلرك دیدیکی کبی ، بشقه‌لرینك وارانی ایچنده زورباجه یاشایان

غاصب وقابلیتسز برطاقم وحشی روحلی جنکاورلرمی یز ؟ بن یالکز اطرافده باقارق دییه جکم که وحشی روحلی ، غاصب وقابلیتسز برملت تورکلك یاپدیغی ایشی باشاراماز ، تاریخده بلالی برسیل سرعتیله صنعت ومدنیت ایزلرینی ییقارکچر ، ودرحال قوروردی . جنکیزله تیمورلنکدن نه قالدی ؟ قورقونج برکین و برقان ماصالی ! اویله دکلمی ؟

حالبوکه بز ! کیردیکمز مملکتك خصوصیتلرینه رعایتکار ، عادتلرینه ، دیننه ، آبده لرینه حرمتکار اولدق ! اوزاقلره کیتمه یورم . آیاصوفیه کوزمزه وحافظه مزه الك یقین بر مثالدر . مظفر تورك اوراسنی آخور دکل ، ینه معبد یاپدی . ییقمادی ، قورودی . وذوقی اومعماری شاه اثرك قارشیسنده اسیر قالمغه تنزل ایتمه دی . استانبول تپه لرینی روحنك وغایه سنك برر نفیس خاطره سی کبی عصرلره قالان نظیرسز ، بدل ایریشمه ز معبدلرله سوسله دی . بیلمه م که بو جامعلره تورك ذوقنك نمونه سی دکلدر دیمك ، حقیقته قارشی غرضکار برتخریبکارلق دویغوسی بسله مك دکلیدر ؟ بن مسلمان مملکتلرینه سیاحت ایتمه دم ؛ فقط چوق شکر ، ایجادلری سایه سنده اوزاق مسافه لری ، اوزاق کوزللکلری هر بلده نك اوطه لرینه قدر کتیره جك درجه ده ایلریله مش برعصره اولاشدق . آلبوملر ، سیاه ورنکلی فطوغرافیلر شرقده کی مسلمان آبده لرینی هپمزه کوسته ریبور . ایشته اونلرده کوردم که تورك جامعی ، سلجوق جامعنه ده ، عجم جامعنه ده ، عرب جامعنه ده بکزه مه یور . بیزانس معبدینه ایسه ، ایشته آیاصوفیه ایله سلطان احمد قارشی قارشی یه طوریبور ، مقایسه ایدك ، نه قدر بکزه دیکنی کوروسکز . بغداددن بودینه قدر بزم سلطنتمز اسکی سلطنتلرك آره سنه کیره ن یکی برفتحدر . بوفتح هر یره

عینی اسلوبده ، کندی اسلوبنده ، جامع و مدرسه‌لری ، حماملری وسلسبیللری اکدی . یعنی هر اقلیمك اسکی ، یرلی ذوقلری یاننه کندی ذوقنی اقامه ایتدی . شو حالده او آبده‌لرله بو آبده‌لری مقایسه ایتمك زور دگلدر . بو مقایسه اثبات ایدرکه بر تورك ذوقی واردر . فقط دینه بیلیرکه ، بو تورك ذوقی صرف تورکه مخصوصمیدر ؟ بو گون اتنوغرافیاده صافی عرقلر گوزه چارپیورمی ؟ وصافی عرقلر الك تمدن ایتمشلرمیدر ؟ نصل دنیاده متمادی برگیدیش گلیش ، نسللری ، عرقلری بر برینه قاریشدیرمشسه عینی حرکت حادثه‌سی ذوقلری ده اویله ایچلی طیشلی بر حاله قویمشدر . فرانسز ذوقنده‌ده اسکی یونان وروما ، صوکره رونه‌سانس ازلری واردر . بو عمومی قاعده‌یه ، بز ، جانلی ویوروك برملت اولمق اعتباریله استثنا تشکیل ایده‌مزدك . بو اقلیمه گوچمك ایچون آشدیغمز یوللر عرب وعجم دیارندن گچیوردی . محیطك روحلر وذوقلر اوزرینه تأثیری ایسه ، بو کون هر طرفده قبول ایدیلمش بر بدیهی قاعده‌در . دیلمز اورالردن نصل کلمه طوپلادیسه ، ذوقمز ، بدیعیاتمزده اورالرك گوزللکلرندن عکسلر آلدی . فقط بو ، خصوصیتمزی سوسله‌ین بر یاردیمدن ایلری گیتمه‌مشدر . تابلولر دورلو بویالرله یکی وآهنکدار بر وحدت وجوده گتیردیکی گبی دورلو گوزللك نمونه‌لری ده تورك روحنك ایمیکندن سوزوله‌رك ابتدا کی شکللرینه هیچ بکزه‌مه‌ین یکی آهنکلر دوغوردی . تورك سرایلرینك بناسی ایران سرایلرینه‌ده ، عرب سرایلرینه‌ده بکزه‌مز . بغداد کوشکی ، مرزیفونی قره مصطفی پاشا کوشکی ، خرقهٔ سعادت دائره‌سی ، غرناطه سرایلرینه ، مصر سرایلرینه ، اصفهان وطهران سرایلرینه بکزه‌مز . تورك اوی ایران اوینه‌ده ، عرب

أوينه‌ده، بیزانس أوینه‌ده بکزه‌مه‌ز؛ تورك تشریفاتی ایران تشریفاتنه‌ده، عرب تشریفاتنه‌ده ،بیزانس تشریفاتنه‌ده بکزه‌مه‌ز . تورك شکرلری، یمکلری وطاتلیلری ایران شکرلرینه، یمکلرینه وطاتلیلرینه، عرب شکرلرینه، یمکلرینه وطاتلیلرینه، بیزانس شکرلرینه، یمکلرینه وطاتلیلرینه‌ده بکزه‌مه‌ز. تورك قایقلری عرب قایقلرینه‌ده، عجم قایقلرینه‌ده، بیزانس قایقلرینه‌ده بکزه‌مه‌ز. تورکك اذان وقرأن اوقویشی بشقه‌در، عربککی بشقه‌در، ایرانککی بشقه‌در. بوتون بونلر اثبات ایتمه‌زمی که تورك کندینه مخصوص بر عالم یاراتاجق قابلیتده‌در. ویاراتمشدر. تفرعاتی یابانجی اقلیملردن آلنمش ده اولسه عمومی هیئتی بر تورك شخصیتی قازانمشدر .

شو حالده، تورك ذوقی ، تورکك عرقی خاصه‌لرینه انضمام ایدن ایران ، عرب وبیزانس مدنیتنك تاریخی ایزلریدر شکلنده تثبیت ایدیله‌بیلیر. یاخود اصلی استعدادمزك ایراندن ، عربدن ، ساچوقدن وبیزانسدن مص ایتدیکی نفاست جزؤلریله بسله‌دیکی ویکی برشیوه‌یه بورودیکی ذوق : تفرعاتی اویغون، یکی بر وحدت حالنده تجلی ایتمش صاغلام بر کل ... مصرده، هندده انکلیز ذوقی هند ومصر ذوقنه جوار اولارق یاشار، جزایرده وتونسده فرانسز ذوقی‌ده اویله‌در. حالبوکه بروسه‌ده ، استانبولده وادرنه‌ده تورك ذوقی بیزانس ذوقی جبرله ، ضمیجله‌ییقوب ده‌ویرمه‌مشدر ، یاننه‌ده صیغنمامشدر ؛ بالعکس کندی عالمنك رنکلرینی ، قوقولرینی و لذتی کتیرمك صورتیله اوته‌کنی اسکیتمش ، سیلمشدر . دیمك که تورك ذوقی آرامق خیاله قوشمق دکل ، باقیمسزلق یوزندن توزلانان حقیقته یکی بر تجسم ویکی بر عضویت ویرمکه چالیشمقدر. زیرا بوذوق یوزلرجه‌سنه معظم بر فعالیتله

شن وپایدار ایزلر چیزه‌رك مملکتمزده حکم سوردی . پایتختدن ولایت مرکزلرینه، سنجاقلره، حتی قضالره قدر بر نو بهار فسونیله یاییلدی . فقط کندیمزه اوقدر یابانجی قالمشز که دونکی حقیقته خیال دییه‌جك قدر زواللیلاشمشز ! بونك سببی عجبا نه‌در ؟ سکیزلری اوغوشوق اسکی شرقك درینلکلرندن چیقوب یکی فتح وسلطنت اقلیملرینه آتیلان گنج روحلی ملتمز متمادی فعالیت دورلرندن یورغون دوشدی . دولتنك حدودلریله برابر ذوقنك شمولری‌ده کوچولدی . اوردوسنك بزگینلکنه ذوقنك بزگینلگی یولداش اولدی . جولاندن خوشلانیر دماغنه بردیگله‌نمك ، براویومق احتیاجی گلدی . یکی انکشافیله تالاله دورندن بری ایچمزه هرگون براز دها صوقولان اوروپا بزی بوگونلرمزده بولدی . تنظیمات بویورغونلغی گیده‌ره‌جك چاره‌یی غربده آرادی . قولرایه طوتولمغی وجوده قولرا میقروبی صوقارق دفع ایتدکاری گبی ، غربه زبون‌اولمامنی‌ده تورکه غربی آشیلامقله ألده ایتمك ایسته‌دیلر . بو، معقول برتجربه ایدی . آنجق بنیه اعتباریله یکی آشینك آتشلرینه دایانمق بزم ایچون قابل اولمادی . تنظیماتك بزی‌اوروپایه گوتورن ، یاخود بزه اوروپایی گتیرن تمدینکار ودوغرو ذهنیتی طیشاریدن ایچری‌یه بریابانجی ذوق‌هجومنی اوجوز وقولای سوق ایتدی . عصرلرجه مدت یرلی برذوقك‌مونس لذتندن طادان او وقتکی دماغلر بویله برعکس‌العمله حاضردیلر . اونك ایچون ذوق چابوق آلت اوست اولدی . بومجادله‌ده ذوقمز نیچون یکیلدی ؟ کندیمزدن بیقفینلغمز، یکی ویابانجی شیئلری کندی شیئلرمزدن اوستون گوروشومز ، «بزی دوشورن شیئلر کندی

شیئلرمزدر، طرزنده باطل برذهابه صاپلانوب قالیشمز گبی بیك روحی سبب صاییلابیلیر. اوندن بشقه، اوروپانك بویوك فابریقه‌لرده ما کنه‌لرله چابوق، قولای، اوستالقلی راحت واوجوز یاپیلان، قالملوت، ذوقنه سرعت وبها اعتباریله رقابت ایده‌مه‌یه‌جك أل ودستگاه ایشلرمز؛ اوروپا اشیاسنك ظاهری ظرافتنه، نازین اسلوبلرینه، گوزل ساده‌لگنه، منتظم شکللرینه نسبتله کندی یاپیلرمزك قابا، اویونجاقلی، اسکی ذهنیتلی گورونوشی بوذوق هزیمتمزده برعامل اولدی. نهایت تورك ذوقی گبی دوموپاسانك هندلی شالی سنه‌دوندی. اوروپادن گلمه آلتمش یتمش پاره‌لق، دکز قابوقلریله سوسلی، قوطویی معشوقندن آلدیغی ایچون راجاسی طرفندن خرسزلقله اتهام ایدیلوب مقدس ویهارا گولنده بوغدورولان گنج هندلی قیز گبی اوروپانك گوندردیگی عادی شیئلر خاطری ایچون ذوقمزده نسیانك «ویهارا» سنده بوغولدی. باری یکی قبولله‌ندیگمز اوروپا ذوقنك خصوصیتلرینی روحمز طاتسه‌یدی! هیچ اولمازسه اونك درینلکلرینه اینه‌جك تدقیقاته گیریشسه‌یدك! ینه‌یوکسك برذوقله قارشیلاشیردق. خایر! اونیده گلیشی گوزل آلدق. اونك ایچون چابوجاق شاشی، پیچله‌شمش، منقرض بر ذوقه قالدق. یاریم عصردن آز بر زمان ظرفنده کندی مملکتمزده کندی لذتمزه حسرت اولدق. مثلا طوپ قاپو سراینك حرم دائره‌سنی گزك! اك اصیل شرق اسلوبنك تایانی باشنه، غرب تلقیسنی نه‌قدر آشاغی وگولونج تلقیسیله، نه‌قدر بیگانه برروحله گتیریورمشز. بز اوروپا ذوقنك روحنی تدقیق ایده‌مه‌دیگمز ایچون بلکه بوتون استانبولده، سرایلردن، اك کوچوك أولرمزه قدر- هیچ بریرده بر غرب صالونی

نمونه‌سی وجوده گتیره‌مه‌دك. هیچ براسلوب تام بر وثوقله بر یرده تثبیت ایدیله‌مه‌دی . اونك ایچون ، ایلك مقاله‌مده‌کی آلمان سیاحنك دیدیگی گبی استانبول درحال کوتو برغرب ولایتنك مقلدی‌در که‌سنه ایندی . استانبول که هردیاری بشقه برعالم اولان شرق اقلیملرینك ایلك خارقه‌لی مرحله‌سیدی !... پیه‌ر لوتی «وه‌رایسپاهان» ده طهران سراییندن بحث ایدرکن دیوارلرنده ،اوروپاده‌کی بربر صالونلرینی سوسله‌ین عادی آیینه‌لری گورنجه شاشیرر، گوله‌ر ، أ گله‌نیر، دیرکه: عجم اولمق شرف وممتازیتی وارکن نیچون بوبله غریب ، وقوفسز یابانجیلقلری موفقیتسزلکله تقلیده قالقیشمالی» .

« ژاپونوری دوتون » نده « یه‌دوده بر بالو » یی تصویر ایدن بحثی اوقویك. سزده لوتیله برابرژاپونلرك اوروپالیلاشمغه اوزنمه‌لرینه گوله‌رسکز. اوعرقلك رنگنه، سیماسنه، وجودینك یاپیسنه اویمایان پارس زوبالری، فرنك فراقلری ایچنده نه‌قدر تحف قیلقلره گیردیگنی تبسملرله آکلاتیر. اونلری، مملکتلرنده‌کی ذوقدن اوزاقلاشوب آوروپایی تقلیده اوزه‌نن مایمونلره بکزه‌تیر . عینی بالوده، بوبودور ملتك تپه‌سندن باقان اصیل ادالی چینیلری آکلاتیرکه جدلردن قالمه ذوق ایچنده پارلاق ایپك اثوابلریله آیری برعالمی تصویر ایدییورلر. اوروپا کاری ژاپونلر ایچون: «چوق دوغرو رقص ایدییورلر ، فقط حس ایدیلیورکه بورقصلری «أوگره‌نمشلر » . اوتوماتلر گبی اوینایورلر . بریرده ته‌مپویی غیب ایتدیلرمی اونلری دوردوروب یکیدن باشلاتمق لازم. یوقسه کندیلکلرندن برتشبثله بیراقدقلری یردن باشلایامازلر ، هپ اولچویه مغایراوینارلر» دیر . فرانسزواری سلام ویره‌جککن اونوتوب ژاپون اصولنه

دونولرمش ، برازده آمریقا عادتلرینی آلمشلر . یلك أبی ، بز بشقه دورلومی یز ؟ ینه استانبولك ازلی واصیل عاشقی پیه‌رلوتی پایتخده بلك اوغلنی می سوییور ؟ بزم اوزه نه بزه نه یاراتمغه چابالادیغمز اوروپا کاری طرفمزی می ؟ خایر . چونکه اونك ایدسی مملکتنده وار . بزم بزاولان طرفمز خوشنه کیدییور . فقط بزم ایچمزده بزی بولامادیغی ایچون ، بزی آرایانلر اجزامزدن مرکب بر ذوق حصوله کتیرمك ایسته‌یور . اونك ایچون اونلرده ده ، بعضاً کولونچ ، برشرق اوزه‌تیسی موجود اولویور . ارض حقنده فکرلره دکلسه بیله هرحالده رنکین ونفیس تحسسلره ، کل صویی قوقوسی کبی نازین تصویرلره مالك اولان پیه‌رلوتی ، دیه‌لم که ماضی‌یه عاشق ، وبراز رومانتیك بر صنعتکار روحیله خیاللر آرار .

فقط نه‌اوره الیست اولان اوقتاو میربونك « لاسی سان وه نت ویت نه‌ویت » نده‌کی بلجیقالیه فلمنکی اوقویك . پارسه بنلکنی وپارسلیلکه اوزه نه‌رك چیرکینله‌شدیرن ، بروکسلله دائما کندی ذوقی ایچنده ، کندی ذوقنك تکملی آره‌سنده یاشایان فلمنکك فرقنی کور ورسکز . میربو بروکسلی تزییف ایدییور ، هولاندایه ایمره‌نیور .

« أوراق ایام » ده‌کی « تزیین یلده » یی اوقویك کورورسکز که سارا برنار ممتاز محررلرمزدن برینه : « مملکتکزی تمیزله‌ییکز ، سوسله‌ییکز . فقط صاقین اوروپا شهرلرینه چویرمیکز . لطافت اصلیه‌سنی محافظه ایدیکز » دیمش . .

بو مثاللری بیهوده یره اوزاتمغه حاجت یوق . بر انسان کندی شخصیتنك قدرتی ایچنده قالدقجه سه‌ویلیر ، بشقه نظرلرده برممتازیتله یوکسه‌لیر . طبیعی . . شخصیتدن آیریلان هر آدم ، – هله صنعتده بوسبوتون بویله‌در – نهایت برمقلددر . هرمقلدسه تقلید ایتدیکی شخصیتك

وارلغی آلتنده بر نا موجوددر . ایشته بز ، یکی دورمزده همان همان بو حاله گلدك .

غرب بوتون اسکی تنوعنی حزین بریکنسقلق ایچنده گوندن گونه غیب ایدییور . ذوقلر ، بوتون قلبلرك متوالی کینلرینه رغماً حدودلری آشوب دشمن مملکتلره یرلهشیور ، پارسی آزچوق برلینه ولوندره‌یه ، برلینی لوندره وپارسه ونیورقه‌یه گزه‌تیور . بواطراده مانع اولمق ایچون دورلو جمعیتلر اسوه‌چده ، روسیه‌ده ، آلمانیا وفرانسه‌ده یرلی ذوقلرك محافظه‌سنه چالیشیور .. حالبوکه بر غربلی سیاح شرقه دوغرو گلدکجه اوراده سیمالرك ، طوپراقلرك ، آغاجلرك ، رنکلرك و قوقولرك متمادی تنوعنه موازی اولارق ذوقلرك متمادی تنوعنه راست گلیر . فقط شرق اسکی گونلرینك ذوقنی حرکت ایتدیره‌رك یکی اصوللرله بو گونکی شکله گتیره‌میه‌جك قدر گوشه‌دیکی ، درمانسز- لاشدیغی ایچون مهاجم اوروپا ذوقنه رام اولویور . نه‌یازیق ، ارضك رنکلری ولذتلری بو صورتله آزالیور . بز ، که شرق مدنیتنك اوروپایه الڭ یقین مملکتی‌یز ؛ هپسندن اول بنلگمزی بز غیب ایدییورز . هر ملتك کچیدی واوغراغی اولان استانبولك دکز قیسنده بولونماسی‌ده ، بوتون لیمانلر گبی ، شکلنی چابوق دگیشدیرمه‌سنه و کندینی بشقه نمونه‌لر آره‌سنده اونوتماسنه سبب اولویور .

فقط استانبول ، جدلرمزك گوننده داغلر آره‌سنه صیقیشیق ، دنیادن اُلی آیاغی کسمش بر شهر دگلدی‌یا ؟ اوزمان اونلر بو رایه‌شو سیماسنی نصل ویردیلر ؟ آکلاشیلیور که بویله بر شاه اثر آنجق قوی بر روح ، صمیمی بر بنلك عشقیله قورولا بیلیر . اونلرده ایسه بو اکسیك دگلدی . اونك ایچون استانبوله ، دنیانك غبطه ایتدیکی شوشکلی ویردیلر .

گرچه گوزللگك وطنی یوقدر. فقط هر وطنك كندی گوزللكلری واردر. واو محافظه ایدیلملیدر.

غرب صنعتكارلری مملكتمزی سهویورلرسه، هیچ شبهه‌سز، اوراده خصوصی ذوقمزه تماس ایتدكلری، كندیلرینك دهارنگسز - لشه‌رك اوصانج ویرن ذوقنه نسبت بورالرده دها رنگین قالمش بشقه ذوقلره تماس ایتدكلری ایچوندر. مملكتمزه گنجه « ویقتور ئوغو » نك بر سوزی وجهله « بر رؤیا ایچنده اویانیق یورورگبی » اولویورلر. حالبوكه بز بو كندیمزی اونوتوشده دوام ایده‌جك اولورسه‌ق قرق سنه صوكره استانبول ایشلك بر غرب ایالتی لیمانی شكلنه گیره‌جك. بوتون بدیعی ومعماری خصوصیتی بر ایكی جامعه منحصر قالاجق!

بوصورتله وارلغمزه الك قطعی دلیل اولان مقدس بلده، سیاحتنامه یاپراقلرنده اوزاق بر خاطره گبی صولغون ویه نیك قالاجق . . . .

حالبوكه بوشهره یاقیشان ذوق تورك ذوقیدر. بوشفاف گوگك آلتنده ایشیلدایان بو اویناق صولره الك گوزل و الك یاقیشقلی خیاللری تورك ذوقندن دوغان آبده‌لر عكس ایتدیره‌بیلیر. یازیق، او صولرده، عصرلرجه درینلكلرینه چكوب سه‌وگیله صاقلادقلری اونفیس وآیری گوزللكلردن هر ییل دها محروم قالیورلر.

آرتق كندیمزه بوقدر بیگانه قالدیغمز الویرر، ذوقمزی آرایالم، بولالم، اسكی ذوقی حیاتیله‌شدیروب اوكا رواج ویره‌لم. هر ابداع بر تفكر، بر تخیل وبر احتیاج نتیجه‌سیدر. رونه‌سانس‌ده بر تفكرك، وبر حیات طرزی احتیاجنك مولودی ایدی. دردنجی هانری، اون دردنجی لوئی، اون بشنجی واون آلتنجی لوئی، آمپیر، لوئی فیلیپ دورلری‌ده برر حیات طرزلرینك مولودی ایدی.

بزم لاله دورمز تا ازلدن موعود بر شنلك دوریمیدی؟ اونیده انسانلر یاراتدی. دیمك که رواجسزلقدن غیب اولان ذوقمزلر عشقله وصمیمیتله ایسته‌نیر، شعورلی برعزم سایه‌سنده تکرار جانلانیر. حالبوکه بونك ایچون، موجود اولمایان برشیئی یکیدن اختراع ایده‌جك دکلز. متروك ذوقی اوروپا آشیسیله، عصری تلقیله کنجله‌شدیره بیلیرز. بوصورتله الده ایده‌جکمز نتیجه تورك ذوقنك دوامی، بوکونکی تجلیسی اولاجقدر. خانملرمزك چارشافلری سوزیمی تأییدایدن بر مثالدر. دینی واجتماعی مجبوریتك ایچنده خانملرك فطری ذوقی جانلی حرکتلر یاپیور. چارشافلر هرسنه موده‌یه اویوبور. فقط دائما شرقك بر گوزللکی قالارق. ذوقمزك دیکر شعبه‌لری ده بویله اولابیلیر. باخصوص شمدی ملی بردورایچنده‌یز. ادبیاتده، رسمده، معماریده هپ اوروپائی واسطه‌لرله کندی شخصیتمزی آرایورز، روحمزی دها یکی بر شکلده بسله‌مکه اوغراشیورز. شوحالده بودور یرلی ذوقمزك تنمیه‌سنه پك مساعددر. ارزولرمزی ابداعلروانتشارلر تعقیب ایدر. بوذوقده‌کی یکیلك اعتیاد وتعمیمله انسیاقی برحاله گیرر.

بوملی ذوقی تکرار جانلانمش گورمك ارزوسی روحلرده ساریله‌شسه!. معلملر مکتبلرده چوجوق ذهنلرینه بو ارزولری صوقامازمی؟ رسامل، تفرعاتی اسکی سرایلرمزدن، جامعلرمزدن، منبرلرمزدن، کرسیلرمزدن، چینیلرمزدن آلنمش قوپیه‌لر، انطباعلر، تصویرلر وتفسیرلرله برطاقم اوطه‌ودوشه‌مه رسملری چیزه‌مه‌زلرمی؟ رنکلی فوطوغرافیلر، قارت پوستاللروآلبوملر بوخیاللری سوقاقلرده، أولرده، مکتب دیوارلرنده هپ تورکك روحنه یاپامازمی؟ بدیعی جمعیتلر تشکل ایدوب أویادیراجقلر،

واشیا آلاجقلره فائده‌لی ارشاداتده نیچون بولونماسینلر؟ ذوق ایشلرینی تدقیق ایده‌نلر غزته‌لرده ، مجموعه‌لرده بوکا دائر مقاله‌لر یازامازلرمی؟ نیچون رسملی مجموعه‌لر پروغراملرینه ملی ذوقلك اویاناسنه یارایاجق فوطوغرافیلری - آلتلرینه اطرافلی معلومات درجیله - طبع ایتدیرمکی برماده شکلنده علاوه ایتمه‌سینلر؟ آووجلرله پاره‌مزی آلان مفروشات مغازه‌لری وفابریقه‌لری بوذوقك رواجنه‌باش یورماسینلرمی؟ رساملری بوطرزه نیچون چالیشماسینلر ؟ نیچون مسابقه‌لر آچارق صنعتكارلرك ارزوسنی تحریك ایتمه‌یورلر؟ قبول ایدیلن نمونه‌لری هرکیسه‌یه ألویریشلی شکللرده یاپمایورلر ؟ پادشاهلرمز وشهزاده‌لرمز بگندکاری نمونه‌لری کندی حمایه‌لرینه آلمق ، اونلره کندی نامرینی لطف ایتمك ارزوسنده ألبت بولوناجقلردر. ولایتلرمزده‌کی ذوق منبعلری حقنده برقاچ عزمکار وفداکار بدایعپرست ، پك اعلا تدقیقاتده بولونابیلیر .

تاریخه ، تاریخی رسملره وآبده‌لره مراجعت ابدیله‌بیلیر . ذوق موزه‌لری تشکیل اولونابیلیر . خلاصه فوطوغرافلر ، سینه‌مالر ، قونفرانسلر ، بوتون بو پروپاغاندا واسطه‌لری اوغایه‌یه گوره تجهیز ایدیلیر . ایشته بوقوتلی ارشادلر یکی برحرکت اویاندیرر ، ذوقمزی یکیدن جانلاندیرابیلیر. یالکز او وقت ، استانبولی کندی روحمزدن دوغان ، وبوتون دیگر صنعتكارروحلری تسخیر ایدن برجنت حالنه قورز. بوصورتله اجدادك الٓهی اثری گله‌جك نسللره قدر ظفرله ، روحله دوام ایدر. دوشونك شوباقیمسز زماننده بیله ذوقمز کندینی اوروپا صالونلرینه قدر گوندره بیلیور ؛ آنا دولو قیزلرینك أل أمگی اولان خالیلر بلکه وه‌رسایده ، بلکه لووورده ، بلکه پوتسدامده ، بلکه بوکینغامده ، بلکه واتیقانده ،

وشونبوورنده ، چارسقونه‌سه‌لوده بیله‌وار؟ پارلاق برشکله قویابیله‌جکمز ذوقمز بزه بویله یوزلرجه بدیعی فتحلرده وعد ایدییور . هلال احمر خانملرینك اوفاق برتشبثی تورك بزلرینی ، تورك ایشلرینی شو محاربه‌سنه‌لرنده اوروپاده موده حالنه قویدی . کیم بیلیر قاچ برلینلی قیز ، قاچ دلبر ویانه‌لی شو دقیقه‌ده اونلری گوکسنده سوه سوه طاشیییور . هرکسی ایمره‌ندیرییور . قادینلرمز ایچون بونه گوزل ، نه کندیلرینه یاقیشیر برموفقیت! اوروپا بزم ذوقمزه اوقدر رغبتکارکه بورایه گلن سیاحلرك ، الڭ عادی شیئلری بیله جانلرینه صوقارق گوتوردیگینی هرگون گورییورز.

آرابه‌سك تابوره‌لر ، ژاپون وچین کوپلری ، پاراوانه‌لری ، قوماشلری ، کیمونولری ، یلپازه‌لری ، هند رحله‌لری وفیل دیشی ایشلری ، عجم خالیلری اوروپا صالونلرنده سه‌ورلر، غاله‌لر، صاقسلر قدر مقبول صاییلیور. هربویوك صالونده‌اونلردن نمونه‌لر گورولیور. آه شرق بوذوقی یکیدن حیاته گتیرسه کیم‌بیلیر غربده دها نه‌قدر نفیس فتوحاتده بولوناجقدر .

حالبوکه بز اوطه‌لرمزه‌ده اوروپا کچه‌لرینی یاییورز ، کندی به‌زلرمزدن ، کندی قوماشلرمزدن دوشه‌یه‌بیله‌جکمز اوطه‌لری الڭ عادی،ذوقمزه الڭ آراویغون قوماشلرله‌سوسلیورز. حکومت، یاپدیراجغی مؤسساتده ، مکتبلرده تورك ذوقی نمالاندیراجق تشبثلره نادراً ، اوده‌اکسیك بروقوفله گیریشیور . بویله گیدرسه، دها چوق کیمسه، کچن مقاله‌مده‌کی خانم افندی‌گبی اسکی ذوقلرمزه، اسکی عادتلرمزه حسرت قالاجقدر . شرق کندینی بوسبوتون اونوتاجق ، فجیع برمقلد ، برمایموناق وضعیتنده یابانجی ذوقلره اوشاقلق ایده‌جکدر .

۲۵ مایس ۱۳۳٤

بر مباحثه

— سوقاق اورته‌سنده چیریل چیپلاق صویولمش، عصمت قدسیت شعارینه تجاوز ایدلمش برسفیله‌یه چویردیکز !...

قاپویی آچدیغم زمان بو جمله‌نك صوڭ عکسلری پیانو تللری اوزرنده ایکلتیلر یاپارق غائب اولیوردی .

اوطه‌نك هواسی بورونی اوچوق سیغاره حاره‌لری هرطرفه قوقولی بردومان لوشانی یایمشدی. لامبانك طوپارلاق ضیاسی بوسیس طبقه‌لرینی تماملیه‌دله‌مه‌یور، قوتی آز برکونش کبی برکوشه‌ده‌قالییوردی.

کنیش وراحت قولتوقلرتدن بررخیال قالقدی. محرر... (اسمنی سویله‌مکه مأذون دکلم) بکك أونده بنمله برابر آلتی کشی اولمشلردی.

— اوو ... بویورك ! قاپو بر لحظه آچیق قالسین ! قوقو سزه فنا چارپدی دکلمی ؟ دیدیلر .

قوقولری‌ده واردی ، کورولتولری‌ده ...

ایکیسی‌ده، وجودمك آره‌یه قویدیغی فاصله‌دن استفاده ایتدیلر. ایکیسی‌ده دوداقلرینك ، بوغازلرینك قورولغنی برر بارداق صو ایله کیده‌ردیلر .

بن ده اورته ده كی ماصه نك یانندن براسكمله چكدم .

راطب برتشرین اول گیجه سنك سیكسی یاغموری سیرك طیقیردیلرله جاملره چارپیوردی . برقاچ ثانیه ، اوطه ده بوش بر مخزن ایصسزلغی آكدیرر برسكوت اوزادی .

— نه ، نم گممه م مناقشه كزی كسه جكمی ؟.. بو « اسكیلك ، یكیلك » ماصالی بیگنجی دفعه ده تكرارلانسه ینه طانله دیكله نیر! باقلك سارا برناره .... بو تمثـلك قادین نه غلون رولنه بلكه یوز قرقنجی دفعه چیقدیغی حالده ینه برگنج قادین گبی آلقیش طوپلار .

نه اوزون قهقهه لر صالیویردیلر !

بوقوتلی مناقشـه جیلر بنم بجریكسزلكمی ، دها ایلك جمله مده یوزیمه چارپدیلر.

بریسی — نه ، هوا یكیله ندیسه یكیله ندی ، قاپایالم ! دیدی .

قاناد أورتولدی . دوداقلرك یقیننده برر كبریت پارلادی .

مور ایپك اورتوسی اوزرنده وازولر ، شعر مجموعه لری بولنان ماصه ده ، اینجه ، مسـتهزی یوزینك طاش تبسمنی بو آكلامادیغی لسـان مباحثه سـنه بویوك بربیطرفلقله صرف ایدن « موسسه » نك بوستی قدر سس سز دیكله دم !

عقلمده قالانلری آشـاغی یه ؛ غایت صمیمی بر بیطرفلقله قید ایدییوردم . بن كه ، زمانمزك صنعت حادثه لرینی برروثیقه گبی طوپلامغی چوق سه وه رم ، اواقشام اونلرك یاننده بولوندیغمه پك ممنون اولدم . زیرا قاچ سنه در غزته لری ، مجموعه لری دولدوران فكرلری اوراده ممكن مرتبه طوپلی گوردم . قارئلرده اومناقشه نك مختلف خطلرینی ،

دورلو دورلو جریانلرینی برخلاصه حالنده اوقورلر امیدیله علاقه‌م بوسبوتون آرتدی .

وصف ترکیبلرك بویوك دوستی ماروکه‌ن قولتوغنه گومولمشدی . روغن اسقارپه‌لری پرده‌کی آناطولی خالیسنك قاباتویلرینی قورجالایوردی . صاغ ألی قطیفه پرده‌نك باغنی صاللایوردی . سرچه پارماغیله قیزارمش آلنینی قاشیدی . آرادیغنی بولمش گبی غرورلا نارق باشلادی :

— شونی بونی بیلمم ، اوداهیانه ترکیب وصفیلر ، ألبت لسانمزك لایفنا برر گنجینهٔ عرفانی اولمشدر . ذهن ملتك اومتین مسند ترقیسی هپ وصف ترکیبلردر . صاغده ، صولده ، آرده‌ده ، أوکده نره‌ده بولورسه‌ق بوثروتلری قبولله‌نملی‌یز .

نحیف ، بیقلری قیرپیق ، پانطالونی اوتوسز ، یاقالغی یوموشاق گنج محرر (...) بك‌ده آیاغه قالقدی . کاغد قاپلی دیوارده گولگه‌سنه باقارق یورودی . رادلرینی جلدلرینك آغرلغی أگمش برکتبخانه ئوکنده طوردی . اثر اسملری اوقور گبی دالغینلاشدی . صوکره ، ألری جیبنده ، جواب ویردی :

— ایشته محترم بگم ، سزکله آکلاشمامز امکانی اولمایان نقطه بو ! سز بردرویش رندلگیله ، بر درویش آلدیرماماز لغیله لسان درگاهنك قاپوسنه اوران هریکی مریده « ایوالله ! » دییورسکز . حق یاننده‌ن گچنلری‌ده چاغیرییورسکز ! بن تیتیز براو صاحبی گبی طانیمادقلره اوطه‌مده یریوق دییورم ! »

ادبیات جدیده‌یه منسوب ذات ادبیاتده وتجارتده موقعنی وشهرتنی قازانمش برصنعتکار تمکینیله فکرلرینك قوتنه دوغرولغنه چوق

ایناییوردی ؛ معارفنك تحصیلنه ، تربیه‌سنه اعتمادی آزدی . اونك ایچون جمله‌لرینك ترتیبنده التزامی بر کتابتجیلك واردی . گنج ایسه صنعته یکی صاریلان ، یکی فکرلره ازلی مجلوبیت دویولان ، ایلك موفقیته کوگه‌نن بریاشده ایدی . استخفاف ایدیلدیگنی سه‌زییور . اونك ایچون جرأتله قونوشیور . بلکه مخاطبنك نزاکتی یاننده قابا گوزوکیوردی .

ترکیبلرك دوستی گولومسه‌یه‌رك شویله سویله‌دی :

— رشتهٔ مناقشه‌کزی آلودهٔ تغلیط ایتمه‌یك ! نار حقیقت رماد تشبیه ایله اورتولوب اطفا ایدیله‌مزکه ... حدود لسانمزه تجاوزلرینی مسامحه ایله قبول ایدوب حوزهٔ ادبیاتمزه گیرر گیرمز ربقه‌بنداسارت ایتدیکمز بوکلمات وترکیبات ، لهجهٔ عثمانی‌یه آزمی رونق بخش اولمشدر ! شویله مثبت برقفا ایله دوشونك !

— آره‌مزده فرق بودکلی ذاتاً ؟ سز اسیر ایتدك خولیاسیله آووتیورسکز ! بن‌ده اسیر اولدیکز دیه تلاشه دوشیورم .

— یووق ، اویله دگل ، افندم، اویله دگل!... مسروداتم غایت طبیعی ، فایت صریح بر حادثهٔ اجتماعیه محصله‌سیدر . یاوروم هنوز تجربه‌کز آز ، اثریکز اکسیك . اونك ایچون لسانك وسعتی حقنده اطرافلی بر فکر ایدینه‌مزسکز . قابل دگل . بر صبیٔ بی لغات دورینی لهجه‌مز عصرلردن بری گچیرمشدر . اونك گوندن گونه انبساط ایدن دماغ شبابنه دها فسیح بر تودهٔ معلومات ایجاب ایدردی . ایشته اونك ایچوندرکه انسال متقدمهٔ بشریه سائقهٔ احتیاج ایله نصل تحریٔ اختراعاته سالك اولدیسه ، ایلك شعرا

وأدبامزده اویله‌جه بزلره زنگینلکلر آرادیلر . شبهه ایتمیك ، اونلرك سایهٔ کشفیاتنده‌در که دماغ معروف مات دلیر اولویور .

هم برقاعدهٔ کلیه دگلمیدر؟ قدرت آهنگی ، قدرت صنعتی ، قدرت افاده‌سی دها فضله اولان برلسان ، فقرالدم بیانه مبتلا دیگر برلسان پرنقصانه قارشی اظهار ظفر ایدر .

أوت ، بز تن لسانه عربدن ، عجمدن تلقیح ایتدیکمز کلمات وترکیبات قوتیله‌در که برذروهٔ لسانه عروج ایده‌بیله‌جك قوتی ادامه ایده‌بیلدك ! شمدی شو کلمات و ترکیباتی آتیك ؛ پرده‌لری ، تابلولری ، خلاصهٔ کلام بالجمله مزیاتی سرقت اولونمش بر حجلهٔ خراب قارشیسنده لال حیرت ، لال اسف قالیرسکز !

بش یوز شوقدر سنه‌دن بریدر مینه‌لی برر مینیاتورگبی موشکافانه برسعیله ایشله‌نه گلمش اولان لسانی ، برقاچ تنبل تتبع خاطری ایچون بوتون اوثروتندن تجرید ایده‌مه‌یز .

هله صوك زمرهٔ ادبك اقدام طاقت برانداز انه‌سی نتیجه‌سنده بوس بوتون کسب صباحت ایدن لسان ، بیخود برشرزمهٔ قلیله‌نك لرزشدار تردد ادعالری یولنه هیچ فدا ایدیلیرمی ! عزیزم ، اوغلم . عادتا جنت آلود بر جرأتله حال ادبیاتی بوتون ماضیٔ پر وقاردن چکوب قوپارمق ایستیورسکز ! برلسان جبرله گوروکله‌شدیریلیرمی ؟

— نه تحفدر ، انسانلر بشقه‌لرنده چکه‌مه‌دکاری شیلری کندیلری یاپنجه فرق ایتمزلر ! سزبکامین حقیقتی تشبیهلرله بوغماه دییوردیکز ، دیمك کندیکز اونی برمدافعه ، برتفوق سلاحی گبی قوللانا جقمشسکز ! بن سزه عربجه ، عجمجه کلمه‌لری باشدن باشه طوتوب فیرلاتمالی یز

دیمه‌دم که ! هم بزساده‌لکی ، عربی فارسی کلمه‌لری ازبرلیه‌مدیکمزدن
ایسته‌یورده دگلز ! بوطبیعیلك وصنعیلك مسئله‌سیدر !

نجه عربی ، فارسی کلمه‌لرله ، باخصوص اوکلمه‌لرك قاعده‌لریله
وجوده کتیره‌بیلدیکمز اعاری زنگینلکلره کندیمزکدرگوزیله باقیلاماز !
دنیاده تورکجه‌دن بشقه‌هانکی مدنی لسان بیلیورسکزکه ظرفنده اجنبی
برملتك قاعده‌لری کوك صالمش اولسون. مثلا فرانسزلر یونانجه‌دن ،
لاتینجه‌دن ، عربجه‌دن ، اسپانیولجه‌دن ، آلمانجه‌دن کلمه آلیرلر ،
فرانسزلاشدیریرلر: الکئول ، آلقول اولور؛ الجبر ، آلژه‌بر اولور؛
الغزال ، لاغازه‌ل اولور ؛ قمیص ، قامیزول ، شومیز دها بیلمه‌م‌نه ،
بیلمه‌م نه‌اولور . minimum ، maximum گبی لاتینجه‌دن آلنوب‌ده
ینه لاتینجه گبی تلفظ اولونانلر آنجق‌ه نوعندن نادردر . هله جمعلرنده
maxima ، minima قوللانلمق عادتی قالدیریلمشدر . برقاچ اسکیلك
مفتونی فرانسز مستثنا. بوگون کیمسه sénatorium لك جمعنه sénatoria
دیمه‌ز . sine qua non فلان گبی ترکیبلرده نهایت محدود ، معین معنالرده
قوللانیلان برر قالب گبی قالمشدر وبونلرك عددی ، شوبیلدیکمز
یگرمی بش غروشلق لاروس قاموسی یوقمی ، اونك پنبه صحیفه‌لرنده‌کی
ایکی اوچ یوزعددی گچمه‌ز. اوته کیلر سوفیکس وپره‌فیکسلرله فرانسز-
لاشمشدر . ایجه أمین دگلم اما منطقمه استناد ایده‌رك ایلری سوره-
بیلیرم که الڭ عنعنه صراقلیسی اولان انگلیزلربیله لسانلرندن یابانجیلقلری
قوومغه چالیشیورلر. هله آلمانلر ، اوو، اونلر محقق . اون‌دوقوزنجی
عصرك اورته‌لرینه دوغری آلمانیاده اویله برجریان واردی‌که مثلا

لوقال آنجـایکر گبی بعض غزته‌لر هر اجنبی لغتك آلمانجه‌سنی بولوب اثبات ایده‌نه کلمه باشنه اوچ مارق تأدیه ایدردی. بزده بویله‌یاپمالی‌یز. تحدید، تحدید ... بشقه قورتولوش چاره‌سی یوق.

اساساً بوتمثیل قاعده‌سنی سز، بن‌ده طبیعی برسوقله تطبیق ایدوب دورویورز، آجانم هیچ بر تورك بیلته، بیبه؛ تننه‌یه، دانته‌ل؛ پاندیسپانیایه، په‌نده‌سپانی، ایستمپاطوره، نه‌ستی‌ماتور دیمه‌ز.

قاشه‌یرده قوس دیمه‌یز، قاشمه‌ردیقوز دیرز.

اخذواعطایی، آقصواتا شکلنه قورز. سبزه‌وات یرینه‌زرزه‌وات دیرز، عطاره، اقطار دیرز اویله دکلمی؟ شو حالده بز بیلمه‌م قاچ عصردر، ملتك روحنه صیغمایان، شیلری زورله صوقمغه چالشمشز. سلیقه‌مز اوزرنده جبرلر، تحکملر یاپمغه قالقشمشز.

هله ادبیات لسانمز، هله ادبیات لسانمز! اوبوتون ملی‌ذوقلره، ملی تمایلاره کوز یومش. لسانمز ایچنده اجنبی ترکیبلر، اجنبی تلفظلر ملیت علیهنـه بویوین برر اور اولمش. اجنبی لغتلر، اجنبی ادبیـات شکللری تورك ذوقنك، تورك صنعتنك ملی برصورتده آچیلماسـنه أنکل اولمشلر.

بن‌دها ایلری گیده‌رك دیه‌جکم که ذوق وسـویه اعتبـاریله بوقدر آشاغی دوشمه‌مز، هپ لسانمز وموضوعلریمز روحمزدن آلنمادیغی ایچون اولدی، هپ اجنبی اقلیملرندن تقلید ایدلدیکی ایچون اولدی. اسکی دیوانلری یوقلایك: تورك تشبیه واستعاره‌لری عجم تشبیه واستعاره‌لرینه بکـزه‌ر، تورك سماسی، عجم سماسنه، تورك شهری عجم شهرینه، تورك الهامی عجم الهامنه بکزه‌ر. هیچ اودیوان صاحبلرینك آکلاتدیغی گبی تورك

گوزللری وارمی؟ معاذالله برگوزل: برسروی، تپه‌سندن یره‌دوغرو ایکی اوزون ییلان، اوڭ طرفنده ایکی کمان، آلتنده ییغینله اوق، یاناقلری، آغزی، گوزی نصلدی؟ اونلر عقلمه گلمه‌یور دها بیلمه‌م نه، دها بیلمه‌م نه‌لاقی بو؟ذوقی بو؟اونڭ یاننده برده خلقڭ کندی دیلیله سویله‌دیگی شعرلری اوقویکده باقڭ. گوزلی دها جانلی، دها کندی یورکلرندن گلدیگی گبی آڭلاتمشلر. حیاتده اویله.

اوچ دورت یوز سنه‌لك ملی برحیات، او حیاتڭ، صمیمی وروحی معکسلری هپ برتسیب یوزندن گومولوب گیتمشدر. هرملت ماضیسنی آراشدیردیغی زمان اوراده وارلغنڭ تملی بولور. بز آرادیغمز وقت کندی طوپراغمزده بشقه‌لرینی گوریورز. اونڭ ایچوندرکه بن اسکیلره ملی دوشونجه‌یه اهمیت ویرمه‌مش نظریله باقارم.

مثلا فرانسز ادبیاتنڭ اون یدنجی عصرینی اوقویك:

اوعصرده‌کی فرانسزروحنی، احتراصلرینی، تمایلارینی، ذوقلرینی، عنعنه‌لرینی، امیدلرینی، غایه‌لرینی، دماغلرینی بولور، آڭلارسکز.

اون سکزنجی عصرڭ اون یدنجی عصردن نصل ونیچون دوغدیغنی، نه صورتله دگیشدیکنی، اختلاله دوغری نصل یورودیگنی، فکری ویابس اون سکزنجی عصردن حساس ومریض اون دوقوزنجی عصرڭ نصل فیشقیردیغنی گوررسکز. بز ادبیاتکه منسوب اولدیغی ملتڭ حیاتیدر، بنلیگیدر.

فقط بزده اویله‌میدر؟ فضولینڭ شکایتنامه‌سی، نفعینڭ برقاچ هجویه وقصیده‌سی، ندیم دیوانی‌ده اولماسه اودورلره عائد همان هیچ بر وثیقه‌مز بولونمایاجق. بوصایدقلرمده نه‌قدر اکسیك!

آه عربجه‌دن، عجمجه‌دن تورك روحنك، تورك لسانينك قازانديغى زنكينلك!

تورکجه‌نك ساده صرفنه هپ بو عربجه، عجمجه قاعده‌لرى جمايت صوقامشميدرلر؟ «طرفين زوجين»، «دولتين عاقدتين»، «افادهٔ تشويقيه»، «تفيض ملى»، «تغنيات الهامات»! رجا ايده‌رم، بزه هديه ايديلن مجوهرلر بونلرميدر؟ بزده تأنيث وارميدر؟ صفتلرمزده جمع وارميدر؟ بزده مؤنثلك، مذكرلك وارميدر؟

بو صوك كلمه بوتون اوطه‌نك جديتنى صارصدى. هركس كولوشدى: «خاير، تورکجه ملكدر، تورکجه ملكدر» ديديلر. يكى لسان مدافعى قيپ قرمزى، دوام ايتدى:

حق بورزالت اوراده‌لرى بولديدى كه دها برچاريك عصر اول ابوالضيا توفيق زواللى تورکجه‌يه يرينه كوره اسره‌لى، يرينه كوره اوستونلى واوتره‌لى، يرينه كوره حرف تعريفلى اسم فاعللر، اسم مفعوللر صوقمغه قالقشدى ايدى.

ايشته بلك افندى، بوكون حقسزلق ديديككز حركت هپ عصرلردن برى سوروكلنه سوروكلنه ييغيلان غير طبيعيلكلرك مشروع وطبيعى بر عكس العمليدر.

مع مافيه بزلر اسكيلكلره او قدر چوق آليشمشزكه، شمدى اونلردن آيريلمق زور كليور. اعتراف ايده‌رم، سزككى‌ده جدى بر تربيه محصوليدر؛ فقط باشلانغجى يا كلمش طوتولمش بر تربيه محصولى. اوتجه‌ده سويليورديككزآ، كرچه او كلمه‌لر اصلاً يبانجيدر، فقط بزم اولمشدر. چونكه بز بونلرى چوق يرده عربك وعجمك قوللانديغى

معنادن بشقه معناده قوللانمشز. اونلره کندی بنلکمزی ویرمشز.
بو سوزکز حقسز دگل، وچوق شکرکه هیچ اولمازسه اوقدر بر
استقلالیت محافظه ایده بیلمشز. فقط بوده بزی ینه اونلر حسابنه
چالشمش اولمق نقیصه‌سندن قورتاراماز.

سزه سویله‌یم! بوعجم وعرب کلمه‌لرینک ویردکلری آهنکاره
آلدانمق، لسانمزی صرف بونلرله زنگینلشدیردك خولیاسنه قاپیلمق،
حسین بکك بویون باغی، احمد بکك پیرلانطه ایکنه‌سی، رمزی بك
افندینك بونژوریی قوللانوب بنده شیق وزنگینم دیه اوکونمکه
بکزه‌ر.

ادبیاتمز تورك ادبیاتی دگل، ایران ادبیاتنك تورکیه شعبه‌سی.
هله شناسیدن اولکی ادبیات!

ادبیات جدیده‌یی مدافعه‌ایدن بوراده‌خیلی قیزدی. زیراعصرلردن
بری آلیشیلان، بنلکمزه صوقولان، بزه جداً ضرریله برابرفائده‌سی
دوقونان برتربیه‌یه هنوز اورته‌یه قورو، بوش ادعادن بشقه برشی
قویامامش بریسی تجاوز ایدییوردی. بوتون اولسکی لسانك وجوده
گتیردیگی خارقه‌لی آهنك محقق روحنده چینلادی. اونلر اورادن
قوپاریلیر گبی برشی حس ایتدی. چونکه عادتا برنفرتله، برحقارتله:

— اووح یاربی! بوتون اسلاف معظمه‌نك ارواح مقدسه‌سی،
عظام رمیمی‌شو آنده بوتفوهاتکزه‌قارشی‌عصیان‌ونفرتله ایکله‌مکده‌در.
عوام فریبانه‌در اما اولسون: بسله قارغایی اویسون گوزیکی!
دیمشلر. بوتون اسلاف چالیشسین چابالاسین، غدای دماغ ماق
احضار ایتسین. صوکره بو اوچ لسان شیرینك فیوضات حیات

بخشاسنی جامع عصاره‌یی هضم ایده‌مه‌ین بر قاچ صبصقه سبکمغزك مهجور التفاتی اولسون ! .

چوجوغم ، بزده التزامکار تجدددك . هم سزلردن چوق أول ! سزلر دها بطن مادرده حتی بر نطفه دکلکن بزم زمانمزده‌کی شباب صنعت، حتی بزه سلف اولان نسل باربار باغیریوردی که اسکیلر نا کافیدر، سونوکدر. دامارلرنده اثر حیات یوقدر. مجرای ادبیات دگیشمه‌لیدر.

بزمده عقلمز ایرمه‌ز دکل : شویله برماضیٔ ادبیاتمزی پیش نظر کزه وضع ایدك : سلطان عثمان زمانندك اوائلنده ایشه فارسیله ، اما منحصراً فارسیله باشلایورز، بالآخره تورکجه‌یواش یواش کیرییور. فضولی آذری لهجه‌سیله ترنم ایدییور . دیوانك بریرنده تورکجه‌نك قدرتسزلکنه تلهف بیله ایدییور .

باقیله استانبول لسانی کندینی کوستریور، ندیمك ورودی افاده وروح اعتباریله ادبیاتی دها یرلیله‌شدیرییور .

شیخ غالب ساده‌کی‌یه طوغری أمکه‌یور. وقتا که شناسی یکیلکك علم جهادینی کشاد ایله‌یور، کماللر، حامدلر، اکرملر، سزائیلر، همان آرقه‌سندن، نسلمز یتیشیور . شمدی ، دکل فضولیله بزم آره‌مزی ، حتی حامدله فکرتك آره‌سنی مساحه ایتسه‌کز لسان ، روح ، تلقیٔ صنعت اعتباریله تعب بخش مسافه‌لر بوله‌جقسکز . دیدم ایشته ، بزده منسوبین تجدددك وتجددز . اما سزلر کبی ماضی‌یی تلعین ایدن دکل، دائما یاد اعاظمه حرمت ایدن، اونلری برر موجودیت ابد زنده تلقی ایله‌ین منسوبین تجدددك. فقط تاریخ ادبیاتمزده بزی

تعقیب ایدن دور ادبینك آدی « شپاریقلر، چینغنلر، جدیتی تزییف ایدنلر دوری » اولاجق .

— مسئله او دکلمی ذاتاً ؛ ترقی سزه کلنجه مشروع، سزی کریده براقغه باشلایجه غیر طبیعی، دەژەنەرە ، فلان !

بزه نیچون برر خائن، برر جلاد نظریله باقارسکز . یاشایان برملتك قونوشولان لسانی ألبت فعالیت حالندەدر : یورور، بویور ، کنیشلەر ، کوزللەشیر ، شیقلانیر .

فقط شمدی‌یەقدر اولان لسانك ، باخصوص ادبیاتك أوصاف ممیزەسنه باقلك: روحدن‌قوپمه برشی‌دکل ، جعلی برحالت روحیه وار. قاچ‌یوزسنەدر هپ‌بو، حکم‌فی سورمش . مثلافرانسز ادبیاتنه هائلەلر، مضحکەلر رومانلر ، مزاحلر ، تفکرلر ، تصویرلر ، تحکیەلر کیررکن وبواصوللر هرکون لسانی دکشدیرەرك نقطهٔ نظرینی تکمیللەیەرك ، یکی یکی شعبەلره آیریلوب متنوع برحال آلیرکن بزده حالا معهود قصیدەلر . ایچلرنده دویولمادن یازیلمش، قوپیه ایدلمش تحسسلر، تخیللر واردی. هپ بودار چنبرك ایچنده دولاشدق ، دولاشدق . روحی تخیللر . قلبی سسلر ، خیالی وسعتلر یاپاجغمز یرده‌نظیرەلر سویلەدك، نقطەسز قصیدەلر ، غزللر ایچون بین پاتلاتدق . هرمصراعدن بر تاریخ چیقاجق دیه معنانی ، ارتباطی محو ایتدك . مصراعلر یاپدق‌که کلمەلری طوغری اوقوندیغی وقت معنا چیقمایور ، فقط اوکدن‌کلن کلمەنك صوك حرفنی ایکنجی کلمەنك‌باشنه قورساکز معنا آکلاشیلیور. بونلرا حقەبازلق ، کوز بویایجیلق دکل‌ده نەدر!

شناسیدن صوکره ادبیات دها حیاتی ، تحلیلی وترکیبی بر شکل

آلدی. هله فکرتلر، خالد ضیالر، جنابلر گلدکدن صوڭره مهم
ترقی آدیملری آتیلدی.

فقط حقیله دوشونهجك اولورسهڭز بوگونه قدر همان هپ برده
موجود اولان ذهنیت اسکی ذهنیتدر. یعنی روح اعتباریله براز
یکیلك گیردیسه بیله کلهلر حالا اسکی اویغونسزلقلرینی محافظه ایتدی.

بو، اون دردنجی عصر هجریده یاشایان بر آدمڭ اوننجی
عصردهکی یکیچری قیافتیله دولاشماسنه، کندینه انواب اولارق
بوقیافتی باقیشدیرماسنه بڭزهر. مادام که موضوعده تجدد اولدی، شکلدهده
اولمق لازمدی. اولمادی دگل، فقط دیدیکم کبی هپ اسکی، غیرطبیعی
ذهنیت اوزرینه.

فقط ... شی ...

— گیریڭز!

قاپو آچیلدی. سیاه روباسی اوزرینه بیاض گوکسلك گیرمش
رومخدمتجی پارلاق برسماور گتیردی. آرقهسنده کوچوجك بر آناطولی
قیزی فنجانلری طاشیوردی.

صیجاق وطاتلی چایڭ آرتق شو اوزون مناقشهیی کسهجکی
امید ایدیلیوردی. ایچمزدن بری رجا ایتدی:

— وازگچیڭ الله عشقنه، یوقاروده خانم افندیلر بیزار اولدی.
اویله باغیریورسڭز که سوقاغڭ یولجیلری بو اوده میراث غوغاسی
اولیور صاناجقلر.

بر دیگری سوزه قاریشدی:

بریره ادبیاتمزڭ لافی آچیلدیمی بنم خیالده گوزملی ئوگنه دیکیلیر:

قوس قوجه بر صالون قارشيلەلی ايكی آينه . اورتەسنده صرت صرته ويرمش ايكی آدم . ايكيسی‌ده كندی آينەسنك ايچنده كندی خيالنه سويلەيور . ايكيسی‌ده كندی كندينه طرفدار، كندی كندينه حيران اوليور. قاپويی آچانلر ايكيسز بر كورولتی طوييورلر. فقط واضح برشی آكلاشيلمايور.شونلر انصاف ايدوب‌ده يوز يوزه كلسەلر اولمازمی ؟

بو تشبيه چوق كولوشديلر .

براوچنجی ذات‌ده :

— هله شو زمانده ، ديدی . transition دورەسندەمی‌يز نه؟ هرطرفده مدهش برعايهدارلق . اوجاقلرده بو ، قونفرانسلرده بو ، دارالفنونلرده بو ، مجموعەلرده بو ، خصوصی مصاحبەلرده بو ، رؤياده‌ده بوغالبا .

جلال نوری‌يه ، احمد راسمه وارنجه‌يه قادار هريازی يازان چالا قلم بربرينه اوروشديرييور . بونك صوكی كلەميەجكمی عجبا ؟

هركس صوصدی . سكوتی يالكز ، اشتها ايله ايچيلين مايعلرك شاپيرتيلی سسی اخلال ايديوردی . كندی كنديمه : آرتق بوراده قالديلر ، دييوردم .

فقط كنج محرر بكا دوندی :

چای يودوملری آراسنده نسبتاً خفيف برسسله ، كويا صرف بكا خطاب ايدر كبی سويلەدی :

— منطقا كسيلكی جانم : عرب چاوش كلمەسنی آلير ، شياويش ياپار ، قاروس كلمەسنی قواريس صورتنده جمعلەنديرر . بو مشروع كورولور. عربك تمثيلی قدرتنه مفتون اولورز. « فردوسی شهنامەسنی

یازارکن هیچ برعرب کلمه‌سی قوللانمامغه جهد ایتمش وموفق اولمش. نه گوزل شی ! » دیه مدح ایدرلر ، تقدیر ایدرلر . فقط بز بونی لسانمزده یاپمق ایسته‌ینجه عنعنه شکنلکله ، عرفان گریزلکله ، دها بیلمه‌م نه‌یله، حق صویسزلقله اتهام اولونورز .

وصف ترکیبلرك دوسق کندینی طوتامادی :

— سزك دیلکزده فارسی قدر صاحب یسار اولسون‌ده اووقت ایسته‌دیککزی یاپك . دهایك گنجسکز . قانکز فضله‌قاینایور . صاغکزی صولکزی دوشونمه‌دن فکر صاوورییورسکز . قارشیکزده کنه سوز سویله‌مك فرصتنی بیله ویرمه‌یورسکز . برپارچه‌اول «بزفرانسزلر»ویا عربلر کبی سونیکسلر، پره‌فیکسلر علاوه‌سیله کلمات اجنبیه‌یی ترکجه‌لشد-یرمه‌یورز» بیوربیوردیکز . لکن ، دوشونمه‌یورسکزکه اویله‌سنی بزده یاپمشز! «اسمر» عربجه ایکن «اسمرلشمك» طرزنده تورکجه‌لشدیرمشز. «حرص»دن «حرصلانمق» ده اویله «جان» اسم فارسیسی « جانلانمق » طرزنده‌تورکجه‌مزه کچمشدر . «پاره» دن «پارالامق» ، « پارالاتمق » ، « پارالانمق » کبی نیجه نیجه فعللر یاپمشز .

— پك اعلا، بزم‌ده اعتراضمز بویله‌لرینه دکل که !... برتعبیرك تورکجه‌سی طوروب طورورکن مطلقا معلومات گوسترمك سوداسیله عربجه ویا عجمجه‌سنی قوللانمقده‌کی منطقسزلغه !

مثلا ، اویوشمق ، اوزلاشمق ، آره‌لرینی بولمق وارکن « تألیف بین ایتمك » ، ؛ قارنی چوق آجیقمق ، یاخود ساده‌جه چوق آجیقمق دینه بیلیرکن « برجوع شدید ویا اشد حس ایتمك » ، ؛ گورولتی ایتمك یرینه « ولوله‌ساز اولمق ، ویا مشاتمه ایلك » ! آلمانلر ، ماجارلر ،

يولغارلركبي برچوق ملتلر ملي لهجه‌لريني زنگينله‌شديرمك ايچون قاپا يوريور، تعبير ابجـادينه قدر واريورزده بز نيچون كنديمزده وار اولان كلمه‌لري بكنمه‌يورز، يرلرينه بشقه شـيئلر قويبورز . مادام كلمه‌لر فكرلرك براشارتيدر، ومادام كه برفكر تورلجه كلمه‌لرله سويله‌نه بيلير، خاير، نه‌دن الهامني، روحني زورلايوب اجنبي لغتلر طولدورمالي؟

-- أيي، لكن سز لساني عادتا صاچ قيران خسته‌لغنه اوغرامش برباشه دوندوريورسكز . لسان ايچون ياپيلاجق ياپيلمشدر . لسان هرفكري افاده ايده‌جك بروسعت آهنك قازانمشدر. سز اوطورك‌ده اثر يازك. ادعا كزه باقيليرسه لسـانده موجود سينونيملرده وداع ايتملي .

شمدي كونش، مهر، شمس، آفتاب، ياخود، چوجوق، طفل، صبي . بونلر لسان عثمانيي اغنا ايدن شيئلردن دكلميدر؟ هانكي بر لسان ديكرده بومرتبه بركت موجوددر؟

دكز، بحر، دريا براثر ادبينك صحائف كزيني ألوان متنوعه‌سيله شعشعه‌دار رجحان ايده‌جك يسا مليدندر .

خاطر ايچون بونلردن‌ده‌مي كف‌يد ايده‌لم بوقدر شاه‌اثرك حقي، قوتي يوق‌ده يالكز سزك ادعالركزك حقي وار. اويله‌مي؟ آه، سزك كبي معصوم چوجوقلري زهرله‌ين، سزه مغفل اسـتقبال وعدلرنده بولونان متبعلر پك اعلا معلوم . برر سـياسي اجتهـاده قاپيلمش بر كروهسكز . بوكيديش طبيعي بركيديش دكل . صوكي چابوق كلير . يالكز شواولاجق كه بونسل برفترت صنعت ادامه ايتمكه چابالاياجق.

ارتق سز بنم لسانمی ایسته دیککز قدر تحدیده قالقیشلك ! « زهی
تصور باطل ! » سویله نك باقالم .

آب پاکه وقوقهٔ قوربغه دن نه ضرر ؟

— کستاخانمی عفو یکزله قارشیلایك ! (قهقهه ایله کولدی)
صایدیغکز بچمده سینونیملر اوله جقنه ، اولماز اولایلر ! فرانسزلر
کونشه یالکز « soleil » ، دکزه یالکز « mer » دیرلر . بونکله
برابر لسانلری هیچده فقیر دوشمه مشدر . بالعکس پارسلی بر فرانسز
چوجوغی دکز کلمه سنی ئوکره ندیکی وقت دکز فکرینه ده صاحب
اولور ، دکزی کورمه دیکی حالده بیله . « مادام دوراتیزبون » ك
شعرنده ده او کلمه یی بولور. ایلریده « ریشپه ن » ده ده اونی اوقویاجقدر.
« ده بورد والمور » ده ده اونی اوقویاجق . « ئوغو » دن ده اونی
ایشیده جك ، « روسسو » ده ده اونی بولاجق ، « راسین » ده ،
« لافونته ن » ده ده اوکا راست کله جك . حالبوکه بر زواللی استانبول
چوجغی دکزی دوغار دوغماز کورر ، دکز کلمه سی ایلك تلفظ ایتدیکی
ساده کلمه لردن بریدر . اونك طالغه لرینی ، حاره لرینی ، رنکلرینی
هرکون سیر ایدر دورر . بویله ایکن سلطانینك سکزنجی صنفنده
« دریای خروشان » ، « بحر متلاطم » ، « آب کبود » ، « ماء متموج »
ترکیبلرندن هیچ بر شی آکلامایاجق . مولیه رك « سغاناره لی » کبی
شاشوب قاله جق . بو ترکیبلرك آره لرنده اوفاجق بر نکته ، بر معنا
فرقی اولسه ده اونی بز آکلایامایز ، حتی یازانلرمز بیله . چونکه
بو ترکیبلرك قلبی ، تحلیلی برماهیتی یوقدر .

— نه بو محا کمه‌گزه دییه‌جك یوق! هاه هاه های! بن دمیردن قاباصابا بناانشاایده بیلیرم. اونك ایچون آرابه‌سك، غوتیك، ایئونیه‌ن طرز معماریسی مقبول دگلدر، بوقدر، دیمك گبی عبث برشی!

آغزیکزدن چیقانی قولاغکز طوییورمی؟ بزبو کلمه‌لرله ظرافق، موتیفلری اولان برمعبد محتشم ادبیات قورمشز. سز اونی خاك ایله یکسان ایتمکه اوغراشان کفار لایفلحونسکز! ارواح ابتدائیه‌کز یکی باشدن خیمهٔ عشیرتده دمکذار سفالت اولمقدن غریب برلذت طوییور.

— گرچه بر بنا وار. بن‌ده سزکله برابر بونی تصدیق ایده‌رم. فقط بربنا که طوغله‌سی مارسیلیادن، چیمنتوسی بروکسلدن، جامی بیلمه‌م نره‌دن، قولتوقلری، قاپه‌لری پارسدن. سزیالکز بر آزپاره ویرمشسکز، برآز دگل، برچوق‌املك چکوب‌دوزلتمشسکز. شمدی بونلر بنم ابداعم، بنم اثرم دییورسکز.

هم بز بونی‌ده ییقمق ایسته‌مه‌یورز. نه‌یاپالم شمدی‌یه قدریاپیلمش یاپیلمشدر. بلکه اونك‌ده برگوزللگی واردر. وگوزه‌للکلره قارشی دیوار چکیله‌مه‌ز. یالکز بونلر تورکك روحنی، ذوقنی‌اوقشامایور. شمدیدن صوکره بزه‌مونس گلنی یاپاجغز. ضرر یوق ساده اولسون، بزم اولسون، سوسلی اولوب‌ده یابانجی اولاجغنه!

— بوش ادعا، بوش ادعا.؟ سزك تورکجه‌کز هرارزو اولونان فکری بوتون قوت وجربزه‌سیله افهام ایده بیلیرمی؟ مثلا، مثلا... طوپلرك ولولهٔ مهیب طراقه‌نمونی آهنگنی هایدی باقالم یکی دیدیککز

توركجه گزله‌ادا ایدك!... ایده‌مه‌زسگز؟!... چونكه واسطهٔ بیانگزده
بو آهنك تقلیدی‌یی یاپاجق گوجلی، قوتلی كلمه مفقود» دیدی.
و بویوك بر مظفریتله گولدی.
یكی لسانی مدافعه ایدن‌ده گولدی.
— سز آكلاتدیگزده نه‌اولدی؟ بوراده ایمره‌ندیگگز آهنك
تقلیدی مالكز دگل كه أوگونه‌سگز! اوشی فارسی لسانڭ‌دهاسنده‌كی،
عرب كلمه‌لرینڭ ترانه‌لرنده‌كی بوللقدر. بوندن بزم‌توركجه‌مزه نه‌اولیور؟
اوبرشی قازانمایوركه.
— پك أیی «جیزرداق» دن، «ایشیلداق» دن، «قونوق»دن،
«اوطورغاج» دنمی قازانیور؟ تصفیه دیه باشمزه بربیغین بچمسزلك
فیرلاتدیگز. بویله شیئلری قبوللنمكدنسه اسكی اجنبی كلمه‌لرینی
استعمال ایتمك أولادر.
اقلیم ادبیاتمزڭ صافیتنه بو «تصفیه‌جی» كلمه‌لر بربرودت‌اضمحلال
كتیردیلر!..» دیدی. واو دقیقه‌یه قدر بوشدتلی مناقشه‌یی بنم كبی
سس‌سز دیگله‌ین... بگه دوندی.: اولماز افندم. بویله بی سروبن
دلی صاچمالریله ادبیات فلان یاشاماز. موجودده منقرض اولور.
اصل قهرلاندیغم جهت اوراسی.» دیدی. فقط یكی ادبیاتی مدافعه
ایدن گنج دیگر بگڭ جواب‌ویرمه‌سنی بیله بكله‌مه‌دن، عادتا كلمه‌لرینی
آغزنده بیراقارق شویله سویله‌دی:
— اونده برابرز افندم. وبز توركجه‌یی مطلقه یابانجی كلمه‌لره
قاپالی طوتالم دیمه‌یورز كه. مونس ومأنوس اجنبی كلمه‌لر آرتق بزم
اولمشدر. بزده اولمادقچه عربجه‌دن، عجمجه‌دن، حتی فرانسزجه‌دن،

ایتالیانجه‌دن، آلمانجه‌دن، اسپانیولجه‌دن آله‌جغز. نته‌کیم آلمشزده، اویله دکلمی؟

فقط بر یی‌ـغین غریب غریب ترکیب خلطـ‌الری چنغرداتارق مطبوعاته آتیلمق، ذوقلریمزک قولاق زارینی پاپلاتمق‌ده آرتق تحمل ایدیلیر شی دکلدر.

نه‌دیه‌جکدم، أوت، تورکجه بنم آنا لسانم! فرانسزجه‌یی، نه‌ایسه، أبی کوتو، قیریق دوکوك مکتبلرده فلان ئوکره‌نمشمدر. اویله ایکن موسسه‌یی اوقویورم، لوقونت دولیلی اوقیورم، حتی ورله‌نی، سامه‌نی، هانری دوره‌نیه‌یی اوقیورم. آچیقجه آکلایورم. حتی اوچ درت یوز سنه اولکی راسینی، قورنه‌یی، لابرویه‌ری، مادام دولافایه‌تی آکلایورم. لکن شـو بزم ـ اسکیلر برطرف ـ أللی سـنه ایچنده یتشمش ضیا پاشالریمزی، نامق کماللرمزی، عبدالحق حامدلرمزی، حتی دها اینه‌جکم، ادبیاتمزی الك عصری شکله صوقان فکرتلرمزی، جنـابلرمزی اوقیورم. آکلامق ایچون لغتلره باقمغـه، ترکیبلری تحلیل ایتمکه، بنم فطری ذوقمده موجود اولمایان شـکللری آرامغه مجبور اولیورم، بوکا رغماً بعض پارچه‌لردن ینه واضح برخیـال چیقارامایورم.

صنعتك مقبول اولماسی قاعده‌لرندن بری‌ده نه‌ایدی! اثرك ذهن قارئی یورمقسزین آکلاشیلماسی دکلمی؟ پك اعلا، بوبدیهی قاعده‌یه رعایت ترده قالیور و...

...نمزی تأمین ایده‌رم، فرانسزکویلیسنك لادام اوقاملیایی آکلادیغی

قدر بزم لیسه طلبه‌مز دها وطن شرقیمزی آکلایاماز. ملته خطاب ایدن شو :

أی وطن ، أی أم مشفق ، شاد و خندان اول بوگون ،
عالم عثمانیانه پرتو افشان اول بوگون

بیتلرینی تورك روحلرینه صیغدیرا بیلیرمیسکز؟ بو سوزمی صرف صنعت ولسان نقطهٔ نظرندن سویله‌یورم. یوقسه بویوك وطنپرور ادیبك قدسیتنه تعرض ایچون فلان دگل :

الله عشقنه سز حسکزدن ، کدرکزدن بحث ایدرکن، هیجانلرکزی ، جوشغونلقلرکزی آکلاتیرکن :

سن خموش اول ماجرایی چشم گریان سویلسون !

یاخود :

شهرت دیه دعوت مصائب ،
اولسونمی قرین رأی صائب ؟

یاخود :

اودم که لیلهٔ پاکیزه برقع مهتاب
اولوب بیاض سحرله کشاده هر پرده

یاخود :

سکوت منجمدنده اولوردی مست حضور !

دیرمیسکز ؟ او حالده نیچون حیاده یری اولمایان افاده‌لری یالکز ماصه باشنده اوزون بر تتبعدن صوکره یاپالم ؟ و بو اوزون چالشمه‌مزه رغماً ینه صمیمی بر حسمزی، بر خیالمزی تماماً آکلاتامایالم؟ بوتون دهامز ، مهارتمز یابانجی کلمه‌لر ایچنده محبوس قالسین ؟

أوت ادعا ایدییوردم که بر تورك شاعری روحنك اینجه‌لكلرینی ، درینلكلرینی ، ترانه‌لرینی فارسی شكلنه دوكه‌دن بزه عكس ایتدیره‌مه‌مشدر . اونك ایچون صمیمیت ، درونی آهنك دائما فقیر قالمش ، الك زیاده چالشلمش اثرلرده زمانك هجوملرینه قارشی قویامامشلر . اویله یا! چونكه الك طبیعیسنده بیله بر غیر طبیعیلك وار. هیچ عربك، عجمك لسانته مونس گلن شی بزم لسانمزه اونلرك قاعده‌سیله‌أ كسز، پوروزسز یامانه بیلیرمی ؟

بوسببدن الك مكمل شعرلرمزده‌ده اماله‌لر ، زحافلر ، تنافرلر گبی برسورو پوت قالیور . روحده‌كی ، گوروش ودوشونوشده‌كی یامادە بشقه . چونكه لسانی، طرز تركیبی آلنجه روحنی، ذهنیتی‌ده ایسته‌ر ایسته‌مه‌ز ، بلكه شعورسز بر حالده تورلجه‌مزه نقل ایتمش اولیورز .

شمدی شو :

مروحهٔ لانهٔ مرغان

عجبا ، قوش یووالرینك یلپازه‌سی ، شكلنده دها تورکجه ، دها طبیعی سویله‌نه‌مزمیدی ؟

برحس طبیعی‌یه ، أوت ، رام اوله‌جقدر
چوق گچمه‌دن اشیای محیطیه ، وهركس :
خاكیلره برصوت بیمانه صمت مقدس ؛
برپارچه سكون آور آلام اولاجقدر .

دریا ، كه خیالات نجومه
شاكنكن‌اولور مطلع ومعكس
پایان ویره‌رك ساحل تاریكه هجومه ،
خوابیدهٔ آرام اولاجقدر ...

شو قطعه ، بو عصرده بر تورككك ، حساس ، بر تورك شاعرینك نجمجه دوشونمه‌سندن بشقه بر شیمیدر ؟. یوق ، یوق ، بولسانمز ، روحمز نامنه ، بلکه ایسته‌مکسزین ایشله‌نمش براعتیاد جنایتیدر.

نثرمز ، اوده بویله .

« قعر نایاب بحره نزول ایتدی » ، « سفینهٔ فلاکتزده‌نك دود سیاهی سمای سحر ذهب آلود ایچنده بر استفهام ممات گبی پیچیده ایدی . »

نثر لسانمزك الك یكی شكللری‌ده ، آشاغی ، یوقاری بونلر دگلمی ؟ صوکره اون ، اون بش قولاجلق جمله‌لر !

بن ، بو نقطه‌دن دوشونجه بوتون سلفلره آجیرم ! چونکه ایچلرنده جداً افتخار ایدیله‌جك درجه‌ده بویوكلری ، قدرتلری گلمش !

— رجا ایده‌رم ، او سما قریب ناصیه‌لر ، سزك مزبحهٔ اختراعکز فوقنه اعتلایاب اولمش سادات ادب اویله‌عاری ُمعنا طفره‌فروشلغکزه وگویا مرحمت نثارلغکزه محتاج دگلدر .

نسل شباب حقیقةً محرم مواهب الهام . یالکز بیشوالرینی قیصقانمق خصوصنده ابراز رجحان ایدییور . شوبكنمه‌دیككز یازیلرله کندیككز گكیلری قارشیلاشدیرك . گوره‌جکسکز که بیلدیزه نسبت شمعه سونوکلکنده قالیر ، وقالان‌ده بیك حیف که ، ظفره قارشی عوعوه‌لریله تجاوزکار اولان عجزك صیحات متفسخه‌سیدر .

بوزك باقالم ، بوزك ! صنایع لفظیه‌یی تارومار ایدك ! وزنلری

محوه یلته‌نك ، نازنین عروض الگزده قبا بر خدمتجی آووجندن قایان بلور وازو گبی پارچه پارچه اولسون .

اویله ثروتلرمز وارکه استفاده ایتمه‌سنی بیلمه‌یورز . بوقدر زماندن بری تراشیده اولارق گلمش عروض ! آه جناب ، « اوراق ایام » ده نه گوزل دییوردی ! حقیقت‌اویله‌در : ویقتورهوغو گورسه‌ایدی وبولسه ایدی جرز جان ایدردی !

— بن بوفکری جنابك استهزالرندن بری اولارق قبول ایده‌بیلیرم . جناب بك بوراده چوروك ، چوروك بر تخته‌نك اوسته‌ده غایت اوسته‌لقله آدیم آتمش ، تخته‌یی‌ده آیاغی‌ده قیرمادن ایشدن صیریلدیغنه چالشمش . هیچ او هوغویی ، لامارتینی ، آندره‌شه‌نیه‌یی ، ریشپه‌نی ، ئه‌ره‌دیایی ، ورله‌نی فلان اوقومامشمیدر ؟ اوقورکن قولاغی ألبت دویمشدرکه هیسی پارمق حسابیله یازدقلری حالده ، بوشعرلرك هربرنده آیری بر آهنك واردر .

آهنك کلمه‌لرك نفسنده ، صنعتکارك روحنده گیزلیدر ؛ یوقسه عروضك دوم تکرارنده دگل . عروض ظاهری بر آهنك تأمین ایده‌بیلیور . فقط بو ، درونی آهنگك علیهنه اولارقدر . الك فضله آهنك شاعرلرمز نفعی ، ندیم ، فکرت وجنابدر . دقت ایدك : هپسی شخصی آهنکارنی عروضك معین ومقنن صدالری ایچندن بوس بوتون صییرامامشلردر .

— اونی انشاالله آرتق سزلر پارمق حسابنك میترالیوزانداخق یکنسلغنده‌کی طاقیرتیلریله قورتاریرسکز ! .. آلت تخریبکزی معمورهٔ ادبیاتمز اوزرینه چه‌ویردیکز . شمدی طورمایك ییقك !

— نه‌دن حدت بویوریورسکز. اوده چوق آهنکسز کیور. چالیشیله چالیشیله ألبت اویغون برشی بولوناجق. صنعتکارلر کلدکجه صنعتلرده طوغار.

— ایش اویله دگل عزیزم، اویله دگل! سز ماضی‌یی تاکوکندن قلع ایتمکه اوغراشیورسکز. ویاپدیغکز شیئه‌ده «ملی» اسمنی ویریورسکز. اسلاف «ملی» چرچیوه‌سی داخلنه ادخال ایدمه‌یور. حالبوکه ملی دیه اویغورك، تاتارك بنم وارلغمه اوعایان نه‌سی وار، نه‌سی یوقسه دولدوریورسکز. مثبت وطنی ترنم ایتمه‌یورسکزده «بوزقورت» لره، «آلاکیك» لره، «آلانغویا» لره قوشیورسکز. یاهو، بونلر بکا نه‌سویله‌ر؟ فضولی بنمدر، نفعی بنمدر. قصورلری‌ده، اولسه بونلر ملیدر. خالد ضیانك کوچوك حکایه‌لری ملی دکلیدر؟ ملی یالکز طوپ وتفنکدن، جنك وآشوبدن بحث ایدن صحیفه‌لرمی اولاجق؟ بوگون موجود زمره‌یه تعلق اولان هرجزء، ملیتك برفرعیدر! اوندن بحث ایتمك‌ده ملی بر اثر یاپمق دیمکدر.

— ماضی‌یی ییقمق ایسته‌مه‌یورز. قاچ دفعه سویله‌دك. فقط ماضینك کفایتسزلکلرینه، جعلیتلرینه آرتق نهایت ویریورز. دیدیککز دوغریدر. اك ملی ادبیات مملکتك ایچنده موجود حیاتك معکسی اولان ادبیاتدر.

بویله دوشوتجه‌ده ینه بزدن أول گلن نسل ملی اولمامشدر، دییه‌بیلیرز. برکره لسان اعتباریله نه‌قدر یکی شکللر کتیرمش اولسه‌لر اساسلری ینه ارثی معلولیتك دوامیدی. یکی صنعت شکلاری کتیردیلر؛ روح اعتباریله تجددلر یاپدیلر. فقط اورته‌یه قویدقلری اثرده بوملتك عادتلری،

تمایللری، بنلکی، غایه‌سی اکسیکدی؛ بوتملکتك رنکلری صولوقدی.
ایشته یکی مکتب لسانی، شکلی وروحی اولان بوا کسیکلکدن دوغدی. دها زیاده بنلکمزه یاقلاشدی. سزلر بونی غیر طبیعی بولیورسکز. بن‌سه غایت طبیعی گوریبورم. اکثریا خلف مکتبلر، سلف مکتبلرك اکسیکندن دوغار وبوصورتله ادبیات زنجیری، بزمله قوپدیغنی ادعا ایتدیککز گبی پارچالانماز، اوزار.
ماضی‌یی تا «گوکندن قلعه» اوغراشمق ادعاسی برنوع دیلنکدر. بونی بن وبنمله برابر گنجلك قبول ایتمز. فقط سز. گنجلك برشی یاپمایور دیرسه‌کز، ترقی‌یی نهایت کندیکزه انحصار ایتدیرمش اولورسکزکه بوبرتهلکه‌در. رامبران گلدی‌دیه رافائل موزه‌دیوارلرندن ایندیمی؟ وان دیق وار، له‌ئونار دووینچی اولاماز دینیرمی؟ لوئی قاتورز اصولی موبیلیا وار، آمپیر اولماز؛ آمپیر وار، موده‌رن ستیل قبول ایدیلمز دینه‌بیلیرمی؟ بلکه اسکی شعشعه گیتدکجه ساده‌لشمشدر. ویکیسی اسکیسی قدر گوستریشلی دکلدر. لکن هرحالده موده‌رن ستیل دیگر طرزلره نظراً انحطاط نمونه‌سی دکل، بالعکس متمادی برفعالیتك تاریخی وتکملی برشکلی گبی قبول ایدیلیر. اونك گبی فضولی‌ده، باقی‌ده، نفعی‌ده، کمال‌ده، فکرت‌ده مکتبلرحزده اوقوتدیریلیر. روحلراوزنده بدیعی‌ایزلربیراقیرابدیته‌قدر گله‌جك شکللر اونلرکندن آیری اولاماز دکل آ. شیلله‌ر «یاشایانلرك حقی وار» دیمش. بوگون بن یاشایورم، بنم حقم وار. بن‌ده اوحقمدن استفاده ایده‌جکم. بونده مضر، مهلك نه گوریبورسکز؟..
— جانم طبیعی، هرلسانله اوته بری برشی یاپیلا بیلیر. فقط

شو تراكيب وصفيه‌دن تصفى ايتمش بويورديغڭز لسان، عجيب ومزعج بريكرنگى ايچنده تعب بخش اولاجق ! هله پارمق وزنيله ياپيلان منظومه‌لر !

موسيقى‌يه باقيڭز ! بارلرده چالينان عادى هوالرده وار، فااوست كبى پارچه‌لرده وار . شوپه‌ن كبى ، به‌توفه‌ن ، واغنه‌ر كبى قلاسيقلر ، كوجلرده وار . اصل معرفت اوكوجلرنى آڭلايه‌جق قدر يوكسله بيلمكده واوكوجلرنى‌ده ياپا بيلمكده‌در. سزك ياپمق اُملنده‌اولديغڭز ادبيات مخيله ويا دوغريجه‌سى شعر موهومده قولاى آڭلاشيلوب چابوق قبر نسيانه دفن اولنان جنسندن اولاجق ! يعنى بار چالغيسى قبيلندن برنظم وشعر اولاجق !

— عزيز بكم ، پك آچيق آڭلايورم كه بز كوجلگك معناسنى‌ده پك كوج آڭلاياجغز . طوغرى . قافه شانتان هواسى‌ده وار ، واغنه‌رك، شوپه‌نك، بسته‌لرى‌ده وار. فقط بونلرك هرايكى دورلوسى‌ده اوقتاودن چيقمشدر .

مثلا واغنه‌ر داهيانه موسيقى‌سنى ابداع ايتمك ايچون « دو ، ره، مى ، فا ، صول » دن بشقه سكزنجى بر طام ، سكزنجى برسس دها ياراتمادى. بويله‌بربوش شى آرامادى. بوتون روحنى اودو،ره،مى،فا، صول اوزرنده ترنم ايتدى. شوپه‌ن‌ده اويله. بونكله برابر هرايكيسنك موسيقى‌سى آره‌سنده مدهش فرقلر واردر . چونكه صنعت تلقيلرى، تربيه‌لرى، حساسيتلرى مليتلرى، ميللرى بشقه‌در. ديمك ايش صنعتكارده. حالبوكه بزم ادبياتمز سكزنجى دگل‌ده ، دوقوزنجى طام تحريسنه چيقمش برصنعتكار چراغى حالنده ايدى . نه‌وزن بزم ، نه كلمه‌لر بزم،

نه‌رنگلر بزم . اجزاسی غیرطبیعی اولان برکلك طبیعی اولماسنی التزام ایتمه‌نك معناسنی آکلایامام .

فقط نه‌یاپالم ، بالخاصه بزم مملکتمزده اول گلنلر صوکره گلنلری هروقت کوچوك واهمیتسز گورمشلردر . نه‌بأس وار ! بز غایه‌مزه دوغری یاقلاشیرسه‌ق برکره ملتك روحی ترنم ایتمش اولاجغز ، شمدیدن صوکره برتورك رومانی ، برتورك حساسیتی اولاجق ، بر تورك شعری ، برتورك حساسیتی اولاجق ، برتورك صنعتی اولاجق . بودقیقه‌یه قدر جدی کتابلردن برتزییناله قوغولمش ، اودرلوکتابلرك اونده بریرنی بیله طوتامامش تورکجه کلمه‌لره ، آهنك قوت وشمول قازاندیرمش اولاجغز .

— بونلر سفسطه‌در . بزایش گورمك ایسته‌رز اورته‌ده‌اثر اولملی !

— بوندن دها بویوك اثرمی ایسته‌یورسکز ؟ بوگونه قدرتقلیدی اولان ادبیاتمز ، شعورسز اولان لسانمز بوگوندن اعتباراً شخصی وشعوریدر . برسطریازی بیله‌اولماسه بوفکراستقبالك یولنی‌نورلاندیران گونش دگلمیدر ؟

ترکیبلری مدافعه ایدن (....) بك ، ینه دیگر بکه دوندی :

— سفسطه ، سفسطه ، اویله دگلمی ؟ نه‌دیرسکز ؟ سفسطه .»

دیدی اوده فکرینی شوصورتله سویله‌دی :

— نجه مناقشه‌کز هپ شکل اوزرینه جریان ایتدی . صنعتك واسطه‌لرندن بحث ایتدیکز . سرعتکز آره‌سنده اصل ذوق ، روح طرفنی اونوتدیکز ، یاخود پك آز دوشوندیکز . اونك ایچون ایکی طرفه‌ده اعتراضلرم وار . مساعده ویررسه‌کز حسلریمی قیصه‌جه

آكلاتايم . مثلا ... بكك ديديكي كبي اسكيلر ساخته ، صنعي ، ملي حسه يابانجي ، بناءً عليه دكرسزدر ديمك براز مبالغه‌ليجه طرفكيرلك ايتمك اولور . بو « هريكي مطلقا كوزلدر » ديمكه يقين بر شيدركه دوغرو دكل . نجه بوكون يازيلان پارچه‌لردن دها يكي ، دها نفيس يازيلر واردركه بوندن ايكي يوز ، اوچ يوز سنه اول يازيلمشدر . لسان ، موضوع اعتباريله تماماً اسكيمشدر . حتى ، ايسته‌رسه‌كز ، ياباني منبعلردن صدور ايتمشدر . فقط بوتون بو قباحتلرك ايچنه اويله قوتلي برروح ، اويله آيري برذوق ، اويله نفيس برشخصيت كيرمشدركه اوني هروقت تازه بيراقاجقدر . مثلا : ليلي ومجنون ، مثلا حسن وعشق . ليلي ومجنونك ، هيچ‌ بندن دها اعلا بيليورسڭز ، موضوعي تورك دكلدر . لساني درت يوز ، درت يوز اللي ييللق لساندر ، هم‌ده آذري لهجه‌سيله . فقط ، بنم ايچون ، بر نقطهٔ نظردن ، ليلي ومجنون بوكونكي يكي واسطه‌يله بريكي تلقيله يازيلان شعرلرك چوغنه مرجحدر . زيرا ايچنده ياشايان فضولينك درين ملالي ، حزني درين سه‌زيشي وآكلا- تيشيدر . ره‌مي دوغورمون بر كتابنده ديركه : تراژه‌ديلرينك بوتون موضوعلريني يونان ادبياتندن قوپيه ايدن راسين ، دكل موضوعني ، حتى هر جمله‌سني بيله يكيله‌شديرن ، حتى ايجاد ايدن موپاساندن دها اوريژينالدر . » اسكي شاعرلرمزدن اويله‌لري واركه شاعرلك اعتباريله يكيلره چوق ترجيح ايديلير . بيلمه‌م كه فكرت ربابنده ، نديمك ديوانده اولديغي قدر قوتليميدر ؟ نديمك دوروندن بزه عكس ايتديركي روحله ، فكرتك عكس ايتديرديكي روح عيني قوتده‌ميدر ؟ بونكله برابر كرك فكرت ، كرك جناب بزه دها يقيندر . ولسان اعتباريله ،

صنعت واسطه‌لرینك حدودینی کنیشله‌تمك ، یکیله‌شدیرمك اعتباریله فکرت و جناب ألبته فضولیدن ، ندیمدن ، غالبدن ، حتی حامددن یوکسکدرلر . صوکره بوکون شکل اعتباریله تماماً پارمق حسابنه ، ترکیبسز لسانه اویغون برشعر یازیلیرده یکی اولماز ، بالعکس ندیمی ، فضولی‌یی تقلید ایدن اسکی شکللی برشعر یازیلیرده یکی‌اولور. نه‌دن ؟ چونکه برنجیسی بشقه برروحك ایزلری آلتنده غیب‌اولمش برآدمدر ، شکلنی نه‌قدر دکیشدیرسه ینه ضعیف ، ینه ضعیفدر . اوبری بشقه‌لرینك شکلنه کیره‌ر ، اونلری تکرار یاراتا بیلیر ، کندی شخصیتنك ذوقنی یاپار . او آدم دها یکیدر . صوکره بعضیلری آچیلمش یولده دوام ایدرده ، یول آچمقه چالیشانلردن دها قوتلی صنعتکاردر . مثلا احمد هاشمله محمد امین .... دیمك ایسته‌یورم‌که اسکیلر فنادر ، چونکه لسانلری زوردی ، صنعت واسطه‌لری محدودی‌دیمك مسئله‌یی تمامیله حل ایتمه‌ز . مثلا نفعی دیوانی عثمانلی سلطنتنك سیدر . فقط ، نه‌بیله‌یم ، برسیرت ، برسعاد ، بررجائی زاده اکرم بویله برشی‌دکلدر . بعضی یکیلره ، بوقدر واسطه‌نك ایچنده روحلری آز دیبه آجیرم . نصل‌که اسکیلره‌ده بو انکین روحلی آدملر اوقوتلی واسطه‌لر ایچنده کولونج اولاجق قدر دار آلوب بوکلمشلردر ، دیبه آجیرم . بونکله برابر نفعی سیرتدن‌ده ، سعاددن‌ده ملیدر . مثلا فکرت امین بکدن دها ملیدر . لکن امین‌بك بوتون شعرلرینی ملی‌جسه حصر ایتمشدر . فکرت ملیدر ، چونکه صنعت تربیه‌سنك طرزنده ، دویوشنك ودویوروشنك طرزنده بو طوپراغك محصولیدر . حالبوکه امین بك ملتپروردر . ده‌روله‌ده وطنی شعرلری یازدی . اوکا « ملی شاعر »

دیمه‌دیلر ، « وطنپرور شاعر » دیدیلر . « موسه » وطن ایچون همان هیچ برشی یازمادی . اوکا « ملی شاعر » دیرلر . « وه‌رله‌ن » ده اویله . صفتلری فرانسز اولان شاعرلره ملی دییورلر . سوزی ، اثری فرانسه‌دن بحث ایده‌نه دگل ! ایشته ملی بحثنی بن بویله دوشونیورم . یکیلك بحثی ایچون‌ده دوشوندیجه‌م بوطرزده‌در . مثلا ژان موره‌آس ، بریونانلی ، فرانسز ادبیاتنده « قرون وسطا فرانسز ذوقنی » تکرار یاشاتمق ایسته‌یور . اوزمانك کلمه‌لرینی ، اوزمانك طرزینی ، یالکز کندی شخصیتنك ، کندی ذوقنك ایمبیکندن صیزدیرارق میدانه چیقاریبور . او ، گوروش ، دویوش اعتباریله فرانسوا قوپه‌دن یکی تلقی ایدیلیور . بزده‌ده رضا توفیق ، یحیی کمال ، فاضل احمد اکثریا بویله دگلمیدر ؟ شو حالده شکل اعتباریله یکیلك ، دائما روح اعتباریله یکیلك دیمك دگلدر ؛ روح اعتباریله یکیلك‌ده دائما شکل اعتباریله یکیلك دیمك اولمادیغی وبونی بویله‌جه آکلاتدقدن ادبیاتلرك جریاننه ذوقلرك جریانه‌ده باقالی‌یز . هر نسلك کندینه گوره تمایللری واردر . پول بورژه بر تدقیقنده ادبی نسللرك یکرمی سنه‌ده بردکیشدیکنی مثاللرله پك گوزه‌ل گوسته‌رییور . ئه‌میل فاگه‌یی اوقورسه‌کز موجود ذوقلرك زمانله ، چوق تکرار ایدیلکله براز اوصانج ویردیکنی ، ابدی اولان صنعت حسنك یکیله‌شمك ایچون عکس العمللر یاپدیغنی قولایجه آکلارسکز . رومانتیزمدن ره‌آلیزمك چیقیشی ، ره‌آلیزمك ناتورالیزمه‌وأمپره‌سسیونیزمه‌تشعب ایدیشی ، بوتون بونلردن پسیقولوژیزمك ، نه‌اوره‌الیزمك میدانه گلیشی ، صوکره‌شعرده لیریزمدن ، پارناسیزمه ، پارناسیزمدن ، سه‌مبولیزمه کچیش هپ ابدی ،

صنعت حرکتنك مختلف صفحه‌لریدر ؛ دورلو جریانلرله دائما مقدر استقبالنه کیدیشیدر. بو معظم حرکتده بر صفحه‌نك بعضاً ایکی دفعه، اوچ دفعه مختلف تحوللرله تکرار جانلاندیغی گورولور. فرضا فرانسز ادبیاتنده رومانتیزم ۱۶۳۰ ده باشلایور، صوکره ۱۷۵۰ ده تکرار باشلایوب ۱۸۵۰ یه قدر سوره‌ر؛ دها صوکره صحنه‌ده ناتورالیزمدن بیقیلدیغی برصره‌ده آدمون روستانله ینه جانلانیویرییور. بناءً علیه (ادبیات جدیده مدافعنه خطاباً) (...) بو حرکتلرك بزم ادبیاتمزده ده اولماسی چوق تمنی ایدیله‌جك شیئدر. اسکیلرده نسللردن نسللره فرق اولمقله برابر (مثلا فضولی، نفعی، نائلیٔ قدیم، ندیم، شیخ غالب بربرلرینه روح اعتباریله هیچ بکزه‌مه‌زلر. هپسی‌ده دیوان یازدیغی حالده) بوایزلر غایت آشکار دکلدی. غربله تماسه باشلادقدن صوکره بزده اونلرك تلقیلرندن، یازیلرندن متأثر اولدق. ادبیاتمزه ونسللره تنوع کیردی، ذوقمز صیق صیق شکل دکیشدیرمکه باشلادی. بالخاصه بزده حل ایدیله‌جك لسان مسئله‌سی‌ده واردی. شو حالده حامد پاشا‌رکن بیله شکلنك اسکیدیکنی گوردی. خالد ضیا، جناب شهاب‌الدین‌ده اویله، فکرت یاشاسه‌یدی اوده اویله اولاجقدی. ینلکمزی تأسیسه دوغرو آتدیغمز بو آدیملر شبهه‌سز لزوملیدر. ادبیاتمزك حیاتده اولدیغنه بردلیلدر. طبیعی هر دکیشکلك برچوق گورولتولره، برچوق حقسزلقلره میدان آچیور. فقط بوبولانقلقلر دورولنجه حرکت کندینی گوسته‌رییور.

بوگون دویغو اعتباریله برصنعتده غایه اعتباریله بر خالده ادیب؛ بر خالد ضیادن غایت صریح آیریلیور. لسانده بکزه‌سه بیله...؛

بر محمد امین ، بر فکرتدن تماميله آیریلیور . محمد امین انسانی موضوعلرنده فکرتدن متأثر اولسه بیله ... صوکره سیاحتنامه طرزنده فالح رفقی جنابدن اوته یه یکی بر آدیم آتیلاجغنی سزدیرییور . یعقوب قدری نثرك شکلدن روحه دوغرو کچدیکنی ، قاورانماسی کوچ اولان درونی عالمی قدرتله سزییوروسزدیرییور. عمر سیف الدین حکایه نك قورولوشی ، آکلاتیلیشی ، موضوعلری اعتباریله بریکیلکه کیدییور. رفیق خالد لسانی ، کوروشی ، کوسترشی اعتباریله چوق قوتلی بر یکی حمله کوسترردی . بونلره باقیق ، بوکونکی نثرك ، بوکونکی موضوعلرك سلفلرندن آدم عقللی آیریلدیغنی ، بشقه بر عالمك یکی بر بهاری باشلادیغنی کورمك دکلمیدر ؟ شعرده یحیی کمال اسلوبیله ، کوروشیله ، دویوشیله یکی بر شخصیت دکلمی؟ احمد هاشم ، امین بلند رنکلرك سیال کوزللکنی سلفلرندن بشقه برذوقله قاورامایورمی ؟ یوسف ضیا ، ا. سیفی لسان ، وزن اعتباریله ، یکی واسطه لرك ایچنده یکی بر روح بولاجغه بکزه مه یورلرمی ؟

شوحالده ، تکرار ایدییورم . تورك ادبیاتی یکی برصفحه یه کیرییور . بونك ایلك ایزلری کورولیور وامید ویرییور . بو یکی حرکتمك شخصیتی ایسه زمان عمومیه سیله اوته کیلردن بوسبوتون آییراجقدر. اونك ایچون بنم نظرمده اسکیلر بوشدر ، غیر ملیدر . یاخود یکیلر ادبیاتی محو ایدییور. سیاسی منفعته خادم اولویورسوزلری ، صرف صنعت نقطهٔ نظرندن اوقدر قوتلی شیئلر دکلدر . هرأدبی نسلك سیاسی تأثیرلردن قورتولمادیغی آشکاردر. اون یدنجی عصره اون دردنجی لوئی عصری دییورلر. اون سکزنجی عصر اختلال حاضرلغی

عصریدر. اون دوقوزنجینك باشلانغیجی غیر اندیشه‌لك دوریدر، صوكره ۸۷۰ مغلوبیتنك بدبینلكی عصریدر دیوانلرمزده، دورلرنده‌كی پادشاهلرك ایزیدر؛ شناسی دوری، تنظیمات حركت سیاسیه‌سنك تأثیری آلتنده‌در. ادبیات جدیده سلطان حمید دورینك تأثیری آلتنده‌در. رباب حمید دورینك تمیز، انسانیتپرور بر روح اوستنده براقدیغی تأثیرك تاریخیدر.

روس ادبیاتنك بوگونكی روحی، سیاسی، دینه بیلیركه تماماً چارلغك صنعتكارلر اوزرنده براقدیغی تأثیردر.

اسكی صنعتكارلرمزده وطن حسی، ملیت دویغوسی، یاخود ملیلك یوقدر دیمك، نه اوقدر دوغرو دگلدر. نامق كمالك آتشین صیحه‌لری، حامدك روحی مجادله‌لری، فكرتك جسور لعنتلری، اوراق ایاملك سوسلی دوشونجه‌لری؛ بونلردن أول شناسینك یكیلك عشقی ویرن یازیلری؛ دها أول ندیملر، نفعیلر، باقیلر، هپ ملیت دیدیگمز شیئی، بر چوق تأثیر آلتنده، مختلف شكللرده ومختلف زمانلرده عكس ایتدیرمشلردر. فقط... بگنك حقلی اولارق سویله‌دیكی كبی اسكی عربی، فارسی تركیبلر بوگونكی ذوقه غریب گلیور. چونكه عصر ساده‌لكه، وضوحه دوغرو گیدن برعصردر. وتأثیرینی هرمملكتك صنعتنه تشمیل ایتمشدر. بناءً علیه بوگوندن صوكره لسانه تركیبلر، اساس اولارق، حاكم قالمایاجقدر. یكی نسلك اونلری بوسبوتون آتمش اولماسی‌ده بوكا بر دلیلدر. بلكه، سویله‌دیگكز كبی لسان آهنگندن غیب ایدییور. اسكی قیمتدار اثرلرك اوقونماق تهلكه‌سی باش گوسته‌رییور. فقط اوكا مقابل لسان، احتمال آهنگی

جهتندن غیب ایتدیگنی روح ، وضوح ، معنا ، شمول جهتندن قازاناجقدر . أولکیلرده ینه تحصیل سایه‌سنده اوقونور ، دویولور ، سه‌ویلیر . بوکون رابله‌نك، مونته‌نیك رونسارك، ماله‌لایك فرانسه‌ده اوقوندیغی وسه‌ویلدیکی کبی .....

ایشته بن بویله دوشونیورم . » دیدی . آیاغه قالقدی .

هرکس آیاغه قالقمشدی . ساعتلرینه باقدقلری زمان حیرتلرده قالدیلر : کیجه یاریسنی برساعت وبرقاچ دقیقه کچیوردی .

مناقشه بیترمی هیچ؟ هانکی مناقشه‌ده ، کیم ، یکیلدیکنی تصدیق ایتمشدر ؟ بلکه ایکیسی بردن صوك قونوشانه اعتراض ایده‌جکلردی . زیرا باخصوص ایکیسی‌ده محرردی . ایکیسنی‌ده اوقویان ، ایکیسنی‌ده بکنن قارئلر زمره‌سی واردی .

قاپودن چیقارکن ایچمزدن بری قوتلی برقناعتله دیدی‌که :

— بکلر ! ادعالری زمان حل ایدر . حقلری‌ده اوکوستەریر . کنجلرده فاضل احمد نه‌ایی سویله‌مشدی .

هرشیئی یاپوب ییقان اودولکر ،
هرشیئی سیلوب بوزان او سونکر .

صوك

فهرس

